

Νιάουστα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Έτος 35^ο - Οκτώβριος - Νοέμβριος 2011
ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 137 - ISSN 1106-2118

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΤΥΠΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
Α.Ε. Α.Ε. 4360
Hellenic Post

-Στέργιος Αποσιόλου
-Το σχολείο του Αγίου Μηνά
-Ποιητές της Αρχαίας Μακεδονίας

Περιεχόμενα

Εν συντομία... Πολιτιστικά και άλλα, του τριμήνου...	4
Μανώλη Βαλσαμίδα: Η ιστορία του σχολείου του Αγίου Μηνά	10
Πέτρου Στοΐδη: Αφιέρωμα στο φιλολογικό και ιστορικό έργο του Στέργιου Σπυρ. Αποστόλου (Α' μέρος)	23
Δήμητρας Τζάκη Μπεσλίκια: Αφιέρωμα στο φιλολογικό και ιστορικό έργο του Στέργιου Σπυρ. Αποστόλου (Β' μέρος)	33
Θωμά Γαβριηλίδη: Ποιητές της Αρχαίας Μακεδονίας (2ο μέρος)	44

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
“ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ”

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011

Έτος 35ο - Τεύχος 137, Αριθμός ISSN: 1106 2118

ΙΑΡΥΤΕΣ: Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, (+) Οδυσσεύς Ντινόπουλος

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΝΑΟΥΣΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Αλέξανδρος Οικονόμου, πρόεδρος Δ.Σ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Αλέξανδρος Οικονόμου, Ευγενία Ζάλιου, Πέτρος Στοΐδης, Βάσω Στάνιου, Θεόδωρος Ζιώτας, Ελισάβετ Χ' Μαλούση-Ρούκαλη, Δήμητρα Τζάκη-Μπεσλίκια.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

- Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

- Διον. Σολωμού 3 Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ, τηλ. 2332024102

- Αλ.Ξ. Οικονόμου, Καρανάτσιου 2, 59200 Νάουσα, τηλ. 22332029380

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΙΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 2331060331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Το σχολείο του Αγίου Μηνά (Αλ. Οικονόμου)

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Χρήστος Πρασκίδης τηλ. 2353024287

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ:

ΗΛΙΟΣ Φ. - ΡΑΛΛΗΣ Κ. & ΣΙΑ Ο.Ε.

3ο χλμ. Νάουσας - Σ.Σ. Νάουσας. Τηλ. - Φαξ 2332027638

Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού δεν φέρει καμία ευθύνη για τα ενυπόγραφα κείμενα που δημοσιεύονται. Την ευθύνη φέρει ο υπογράφων το κείμενο.

Σημείωμα της σύνταξης

Με ένα εκτεταμένο αφιέρωμα στο φιλολογικό και ιστορικό έργο του συμπολίτη μας ιστορικού ερευνητή και μελετητή του τοπικού γλωσσικού ιδιώματος της Νάουσας κ. Στέργιου Αποστόλου κυκλοφορεί το τεύχος που κρατάτε στα χέρια σας. Μαζί ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον κείμενο με αφορμή τη συμπλήρωση 100 χρόνων από την θεμελίωση του Σχολείου του Αγίου Μηνά (1ο-2ο Δημοτικά Σχολεία) και τη συνέχεια της παρουσίασης του έργου των ποιητών της αρχαίας Μακεδονίας. Και όπως πάντα σταχυολόγηση των πολιτιστικών γεγονότων του τελευταίου τριμήνου του έτους, έτσι για να εκτιμούμε συνολικά τα τοπικά «δρώμενα» και να μην περιοριζόμαστε στις συνηθείς γκρίνιες ότι ...τίποτα δεν γίνεται. Στον τομέα αυτό τουλάχιστον οι δράσεις των πολιτιστικών συλλόγων της πόλης, με τη διευρυμένη της πλέον μορφή, διαψεύδουν κατηγορηματικά τις όποιες τέτοιες θέσεις.

Υπενθυμίζουμε ότι το τεύχος αυτό είναι το τελευταίο που αποστέλλεται ακόμη και σε όσους δεν έχουν εξοφλήσει τις συνδρομές τους των τελευταίων ετών (Όλοι έχουν ειδοποιηθεί με ατομικά ειδοποιητήρια) δίνοντας μια τελευταία ευκαιρία «τακτοποίησης». Τα έξοδα εκτύπωσης και ταχυδρόμησης κάθε τεύχους έχουν καταστεί πλέον απαγορευτικά, μετά και την διακοπή της επιδότησης της κυκλοφορίας τέτοιας μορφής εκδόσεων σαν το περιοδικό μας από τη Γενικά Γραμματεία Τύπου, στο πλαίσιο των γενικότερων περιορισμών.

Καλή και δημιουργική χρονιά σε όλους!

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα συνδρομές:

Αλέξανδρος Οικονόμου

Καρανάτσιου 2, Νάουσα, ΤΚ 59200, τηλ. 2332029380

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Σολωμού 3, ΤΚ 59200, τηλ. 2332024102

Περιοδικά και βιβλία αποστέλλονται

ταχυδρομικά με αντικαταβολή

Είναι διαθέσιμα όλα τα παλιά τεύχη του περιοδικού για να συμπληρώσετε ενδεχομένως τις ελλείψεις σας.

Εν συντομία...

Πολιτιστικά και άλλα, του τριμήνου

Η πόλη μας βιώνει την ανεργία και την εσωτερική μετανάστευση εδώ και δυο δεκαετίες, απ' όταν άρχισε η σταδιακή αποβιομηχανοποίηση της περιοχής. Σήμερα ασφαλώς τα πράγματα έχουν γίνει χειρότερα και οι νέοι μας προσανατολίζονται για το αλλού, εκτός συνόρων αυτή τη φορά. Αυτό που η πόλη απέφυγε τη δεκαετία του '60, φαίνεται πως δεν μπορεί να το αποφύγει στην παρούσα συγκυρία. Είναι ο φόρος της «προόδου» που πρέπει να πληρωθεί; Ο φόρος του αλόγιστου εφησυχασμού έναντι των κέντρων της παγκοσμιοποίησης και της «προόδου», έναντι ενός πολιτικού συστήματος που αυτήν την εποχή τεντώνει τις αντοχές των λαών στα όριά τους; Σε κάθε περίπτωση ο τόπος, ο τόπος μας, μαθημένος στα πάνω και τα κάτω του, ψάχνει να βρει το βηματισμό του. Και φαίνεται πως αν είναι να γεννηθεί κάτι καινούργιο, μόνο στις ρίζες του πολιτισμού και της παράδοσης μπορεί να ριζώσει. Αυτό τουλάχιστον δείχνει η συμφωνία του VAENI με την Κίνα. Οι δρόμοι του κρασιού της δεκαετίας του '90 βρίσκουν το δρόμο τους και ανοίγονται ανατολικά ως μια ανέλπιστα διάκριση.

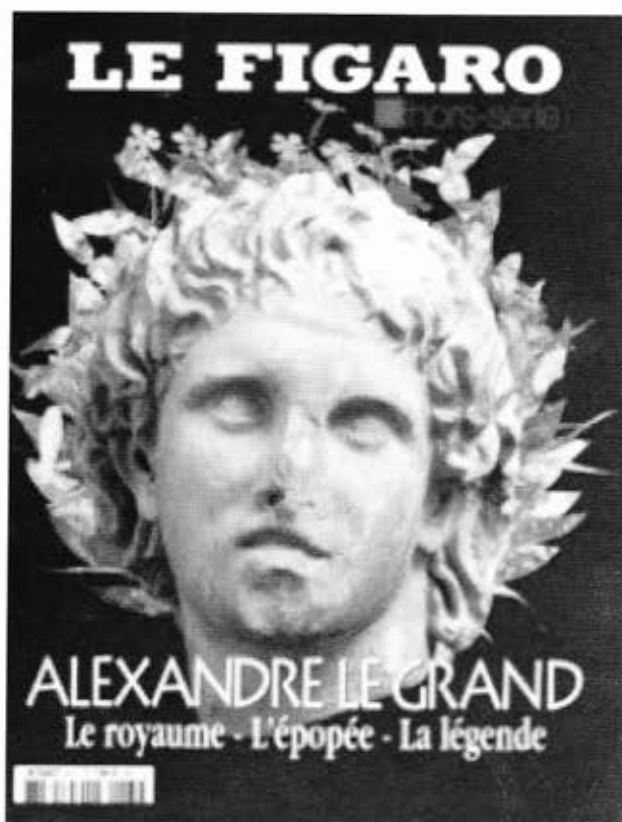
Και εις άλλα ελπίζοντας, και παρά τη γενικότερη ύφεση, η πόλη δεν εγκαταλείπει, αλλά αντίθετα, διασκεδάζοντας την ανησυχία της, γεμίζει ψυχαγωγικά το πολιτιστικό της ημερολόγιο με ιεροτελεστίες κρασιού και τσίπουρου, με ιδιωτικές προβολές ταινιών, με μουσική θέατρο και ομιλίες επί παντός, με αναβίωση χριστουγεννιάτικων εθίμων, και με ιστορικά αφιερώματα για να μην ξεχνάμε και να τιμούμε αυτούς που με την παρουσία και το έργο τους μας βοηθούν, μήνα το μήνα, να συνεχίζουμε την προσπάθεια.

Μεγάλο αφιέρωμα του περιοδικού «Figaro» στο Μέγα Αλέξανδρο και την περιοχή μας

Μεγάλο αφιέρωμα του Γαλλικού περιοδικού «FIGARO» (το μεγαλύτερο στην Ευρώπη) στον Μέγα Αλέξανδρο, τη Βόρεια Ελλάδα και την περιοχή μας. Ολόκληρο το πολυτελές τεύχος του (115 σελίδες) αναφέρεται στη ζωή, την πορεία και τα βήματα του μεγάλου Στρατηλάτη, τα οποία και φυσικά οδηγούν στη Βεργίνα, στις Αιγές, στην πρώτη πρωτεύουσα των Μακεδόνων και έδρα του Φιλίππου του Β', για την οποία γίνεται εκτενές αφιέρωμα, περίπου 50 σελίδες, μαζί με την Σχολή του Αριστοτέλη, την αρχαία Μίεζα και τους Μακεδονικούς Τάφους της περιοχής της Νάουσας. Αφιερώματα με ιστορικές, πολιτιστικές και αρχαιολογικές αναλύσεις και ένα πλήθος καταπληκτικών φωτογραφιών από τους αρχαιολογικούς χώρους και τα ευρήματα των ανασκαφών, με αποτέλεσμα την προώθηση και προβολή των πολιτιστικών, τουριστικών αλλά και Εθνικών μας θεμάτων.

Όπως ενημέρωσε ο Δ/ντής του Ε.Ο.Τ.

Γαλλίας κ. Θεόδωρος Χαρτοματζίδης, το περιοδικό έγινε ανάρπαστο και η διαφήμιση της περιοχής αλλά και ολόκληρης της Ελλάδας,

είναι τέτοια που είναι αδύνατο να μεταφραστεί με οικονομικά στοιχεία. Και αυτό γιατί δεν αποτελείται από πληρωμένες καταχωρήσεις, αλλά όλα τα κείμενα υπογράφονται από τους κορυφαίους δημοσιογράφους του περιοδικού και τους επικεφαλής του Μουσείου του Λούβρου. Όλοι οι παραπάνω φιλοξενήθηκαν και ξεναγήθηκαν από την Π.Ε. Ημαθίας τον περασμένο Ιούλιο στο Νομό μας για το σκοπό αυτό και έφυγαν με τις καλύτερες εντυπώσεις, που αποτυπώνονται πλέον στις σελίδες του κορυφαίου περιοδικού της Ευρώπης και προβάλλουν τουριστικά και πολιτιστικά, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την περιοχή μας.

Στο εισαγωγικό του περιοδικού γίνονται ιδιαίτερες ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλαν και βοήθησαν στο αφιέρωμα αυτό και μεταξύ τους στον Αντιπεριφερειάρχη Ημαθίας κ. Κώστα Καραπαναγιωτίδη, την Αρχαιολόγο Προϊστ. της ΙΖ Έφορίας Κλασικών Αρχαιοτήτων κ. Αγγελική Κοτταρίδη, τον Αρχαιολόγο κ. Γιάννη Γραικό στη Βεργίνα, τον υπεύθυνο Τουρισμού της Π.Ε. Ημαθίας κ. Γιώργο Σαλιάγκα και την κ. Άννα Σαββατοπούλου, Αρχαιολόγο στη Νάουσα. Επίσης ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο Ξενοδοχείο «ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ ΣΠΑ» στο οποίο φιλοξενήθηκαν καθώς και στο Οινοποιείο «ΔΑΛΑΜΑΡΑ» όπου γεύτηκαν τα τοπικά κρασιά με γαστρονομικές γεύσεις της περιοχής.

Η συναυλία της Φιλαρμονικής Εταιρείας Νάουσας.

Στις 17/12/2011 πραγματοποιήθηκε συναυλία της Φιλαρμονικής Εταιρείας Νάουσας στο Δημοτικό Θέατρο. Τα μέλη της μπάντας της Φιλαρμονικής, με τη συμμετοχή στα φωνητικά του Αλέξανδρου Τσαπράζη και της Αθηνάς Πείου, που με τις φωνητικές τους ικανότητες κατήλωσαν πάνω από 400 θεατές, ενθουσίασαν το κοινό και αποθεώθηκαν με παρατεταμένα μπιζαρίσματα. Η συναυλία έφερε την υπογραφή του μαέστρου της και αρχιμουσικού κ. Ιωάννη Σταυρακάκη. Στο πρώτο μέρος της συναυλίας η μπάντα ερμήνευσε γνωστές ξένες μελωδίες σε διασκευή οι περισσότερες του μαέστρου. Στο δεύτερο μέρος ελληνική μουσική και γνωστά

τραγούδια που η ερμηνεία τους συγκίνησε και προκάλεσε την ανάκληση πολλές φορές των τραγουδιστών στη σκηνή.

Ρεσιτάλ πιάνου του Χαράλαμπου Αγγελόπουλου

Ρεσιτάλ πιάνου δόθηκε από τον Χαράλαμπο Αγγελόπουλο στην Εστία Μουσών στις 26/11/2011. Το ρεσιτάλ παρακολούθησαν οι φίλοι της κλασικής μουσικής και απόλαυσαν την δεξιότητα και την προσωπική ερμηνεία

του καλλιτέχνη. Ο διακεκριμένος πιανίστας ερμήνευσε έργα του Λιστ, με αφορμή τη συμπλήρωση 200 χρόνων από τη γέννηση του μεγάλου συνθέτη. Πριν το ρεσιτάλ πραγματοποιήθηκε σύντομη εισαγωγική διάλεξη από το μουσικό λόγο και λέκτορα του Α.Π.Θ. Κώστα Χάρδα. Ο Χαράλαμπος Αγγελόπουλος γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και σπούδασε με υποτροφία του Ιδρύματος Βουδούρη στην Κολονία. Ακολούθησαν μεταπτυχιακές σπουδές στη Σκωτία και ο τίτλος του Master in Performance. Έχει εκπροσωπήσει επανειλημμένα τη χώρα μας στο εξωτερικό και έχει αποσπάσει πρώτα βραβεία σε πολλούς διαγωνισμούς.

Φεστιβάλ χορωδιών από το Ωδείο Νάουσας

Με τη συμμετοχή 4 χορωδιών και σ' ένα κατάμεστο Δημοτικό Θέατρο, πραγματοποιήθηκε το 3^ο Φεστιβάλ Χορωδιών Νάουσας, στις 17/10/2011. Η εκδήλωση έγινε στα πλαίσια του

εορτασμού της απελευθέρωσης της Νάουσας το 1912. Συμμετείχαν η Χορωδία του Πολιτιστικού Συλλόγου Άρτας «Ο Μακρυγιάννης», η Χορωδία της Ευξείνου Λέσχης Γιαννιτών, η Χορωδία του Πολιτιστικού Συλλόγου Γουμένισσας «Οι Παίονες», η ανδρική Χορωδία Αταλάντης και η Χορωδία και Μαντολινάτα του «Ωδείου Ναούσης», υπό τη διεύθυνση του Μαέστρου Δημήτρη Παρόλα.

Συναυλία του ΚΑΠΗ Νάουσας

Στις 5/11/2011 η χορωδία του ΚΑΠΗ Νάουσας έδωσε μια από τις καλύτερες συναυλίες της. Στο κατάμεστο Δημοτικό θέατρο τα μέλη της χορωδίας ερμήνευσαν νοσταλγικά τραγούδια με τη διεύθυνση του Νίκου Καλλιδάκη και παρέσυραν τον κόσμο σε μια νοσταλγική συγκινητική βραδιά.

Η χριστουγεννιάτικη συναυλία του Δημοτικού Ωδείου Νάουσας

Την Παρασκευή 23 Δεκεμβρίου στο Δημοτικό Θέατρο Νάουσας πραγματοποιήθηκε η καθιερωμένη μεγάλη χριστουγεννιάτικη συναυλία του Δημοτικού Ωδείου Νάουσας «Εστία Μουσών». Μαθητές και Καθηγητές όλων των τμημάτων του Δημοτικού Ωδείου, παρουσίασαν γνωστές χριστουγεννιάτικες μελωδίες και γιόρτασαν μαζί με το φιλόμουσο κοινό τα Χριστούγεννα και τον ερχομό του νέου έτους.

«Ψυχολογία Συριανού συζύγου», του Εμμανουήλ Ροΐδη.

Η θεατρική ομάδα GAFF, ξεκίνησε την πανελλήνια περιοδεία της από την πόλη της Νάουσας, παρουσιάζοντας στο Δημοτικό μας Θέατρο, το θεατρικό έργο του Εμμανουήλ Ροΐδη «Ψυχολογία Συριανού Συζύγου» σε δύο παραστάσεις στις 10 και 11 Δεκεμβρίου. Με κατάμεστη την αίθουσα και τις δύο βραδιές ο Ιωσήφ Ιωσηφίδης, ο Σήφης για τους παιδικούς του φίλους, συγκίνησε το κοινό και καταχειροκροτήθηκε από τους συμπολίτες του. Μαζί με την Ειρήνη Μουρελάτου και με βοηθό το ίδιο το κείμενο του Εμμανουήλ Ροΐδη έχτισαν μια άψογη επαγγελματική παράσταση και τη χάρισαν στο κοινό της πόλης. Ο ίδιος ο κ. Ιωσηφίδης δεν παρέλειψε να αφιερώσει ευγενικά την παράσταση στους ανθρώπους που έχουν φύγει

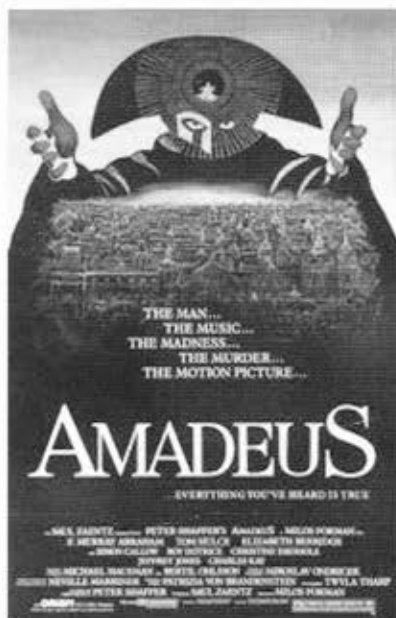
από κοντά μας και που όμως το όνομά τους είναι συνδεδεμένο με το ξεκίνημα της Θεατρικής του διαδρομής από τους κόλπους της Θεατρικής Ερασιτεχνικής Ομάδας του «Ζαφειράκη. Στον Γρηγόρη Καισαρίδη, στον Δάνη Ξανθόπουλο, στο Γιώργο Βογιατζούλη και στον Λευτέρη Μιμιλίδη» αφιέρωσε ο κ. Ιωσηφίδης και μαζί του συνηγόρησε και το κοινό γι αυτούς τους τέσσερις ευγενικούς και αθόρυβους πρωτεργάτες του ερασιτεχνικού θεάτρου στην πόλη μας.

«Ο κύκλος με την κιμωλία του Μπρεχτ»

Το θεατρικό έργο του Μπρεχτ «Ο κύκλος με την κιμωλία» παρουσίασε η θεατρική ομάδα του ΠΑΜΕ., στο Δημοτικό Θέατρο, σε σκηνοθεσία Σάνας Σαρρή και μουσική Τάσου Καρακατσάνη. Η ανταπόκριση του κόσμου ήταν ενθαρρυντική με την έννοια της προσέλευσης και θετική κατ' αρχήν η προσπάθεια του ΠΑΜΕ να δημιουργήσει Θεατρική Ομάδα και να δίνει παραστάσεις με συμβολικό εισιτήριο τη στιγμή που το εισιτήριο των επαγγελματιών θιάσων είναι απλησίαστο για την εποχή που ζούμε και για ένα πολύ μεγάλο μέρος του κοινού. Το θέατρο όμως, αν και είναι μέρος της λαϊκής κουλτούρας και κληρονομιάς, δεν είναι μια εύκολη υπόθεση και πολύ περισσότερο ο Μπρεχτ που θέλει ειδική σκηνοθετική ματιά και υψηλή θεατρική παιδεία για να λειτουργήσει.

Προβολές ταινιών

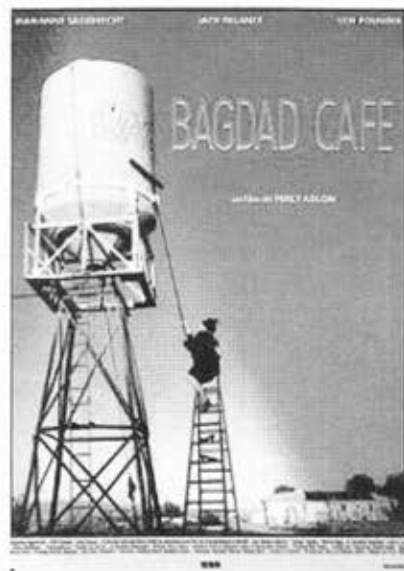
Την έλλειψη κινηματογράφου στην πόλη μας και ενός προγράμματος προβολής ταινιών από την ΚΕΠΑΠ του Δήμου υποκαθιστούν πλέον οι πρωτοβουλίες Συλλόγων που προβάλλουν

για τα μέλη τους ταινίες κυρίως ειδικού ενδιαφέροντος. Η συμμετοχή του κόσμου σ' αυτές τις προβολές δείχνει πως την έλλειψη του κινηματογράφου στην πόλη μπορούν να καλύψουν ως ένα σημείο ταινίες που συνοδεύονται από συζητήσεις και ανταλλαγή απόψεων σε ένα

συγκεκριμένο θέμα.

Προς επίρρωσιν, ο Σύλλογος για τη Διάδοση των Εικαστικών Τεχνών Νάουσας, σε συνεργασία με τα

Εικαστικά Εργαστήρια του Δήμου, εγκαινίασε τον Οκτώβριο μια σειρά προβολών με θέμα: *Ελπίδες, Τέχνη και Όνειρα*. Στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου προβλήθηκαν τρεις ταινίες, «Σεραφίν», «Μις Πότερ»

και «Καφέ Βαγδάτη». Οι προβολές έγιναν και θα συνεχίσουν, στο Πολιτιστικό Κέντρο της Σχολής του Αριστοτέλη με την πιστή συμμετοχή ενός κοινού που ενδιαφέρεται για την ιστορία της τέχνης σε σχέση με τον καλό κινηματογράφο.

Ένας νέος, επίσης, κύκλος κινηματογραφικών εκδηλώσεων ξεκίνησε στο Δημοτικό Ωδείο Νάουσας με τίτλο «Μουσική Κινηματο-

γραφική Λέσχη» και με θέμα τη μουσική και τη ζωή μεγάλων συνθετών. Η πρώτη προβολή έγινε αρχές Δεκεμβρίου στην αίθουσα συναυλιών της Εστίας Μουσών με την ταινία του Μίλος Φόρμαν «Αμαντέους» και με θέμα τη ζωή και το έργο του W.A. Mozart.

Διάλεξη για τον Β. Τσιτσάνη και τη Σωτηρία Μπέλου

Στο μουσικό καφενείο «Σείριος» πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 27/11/2011 διάλεξη για τον Βασίλη Τσιτσάνη και τη Σωτηρία Μπέλου, που οργάνωσε η μη Κερδοσκοπική Εταιρεία Μουσικής «Βασίλης Τσιτσάνης». Κεντρική ομιλή-

τρια της εκδήλωσης ήταν η κ. Σοφία Αδαμίδου, δημοσιογράφος η οποία εξέδωσε και τη βιογραφία της μεγάλης τραγουδίστριας με τίτλο «Πότε ντόρτια, πότε εξάρεις». Κατά τη διάρκεια της ομιλίας προβλήθηκε πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό και αναλύθηκε η σχέση μεταξύ των δύο καλλιτεχνών οι οποίοι σφράγισαν μια ολόκληρη εποχή.

Ομιλία για το ηλιακό μας σύστημα

Με τον τίτλο «Αστέρια και άνθρωποι στη νέα χιλιετία» συνεχίζεται για δωδέκατη χρονιά η πολύ επιτυχημένη σειρά ομιλιών από την Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος Βόλου- Παράρτημα Νάουσας. Στη σειρά αυτή, που στην πόλη μας έχει μεγάλη ανταπόκριση και φανατικό κοινό, πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 19/11/2011 το πρώτο μέρος της ομιλίας με θέμα: «Το νέο ηλιακό μας σύστημα» και με ομιλητή τον αστρονόμο-αστροφυσικό κ. Χαρίτωνα Τομπουλίδη, διδάκτορα του Αστεροσκοπείου της Στοκχόλμης και πρόεδρο της Εταιρείας Αστρο-

νομίας και Διαστήματος. Το δεύτερο μέρος πραγματοποιήθηκε στις 10/11/2011 με θέμα «το ηλιακό μας σύστημα σε εικόνες».

Παρουσιάστηκε το βιβλίο της Ευγενίας Φακίνου «Το τρένο των νεφών»

Το Σάββατο 17 Δεκεμβρίου 2011 στην αίθουσα συναυλιών της Εστίας Μουσών παρουσιάστηκε το βιβλίο της Ευγενίας Φακίνου «Το τρένο των νεφών». Η εκδήλωση οργανώθηκε από το τμήμα Βιβλιοθήκης της Κ.Ε.Π.Α.Π. Δή-

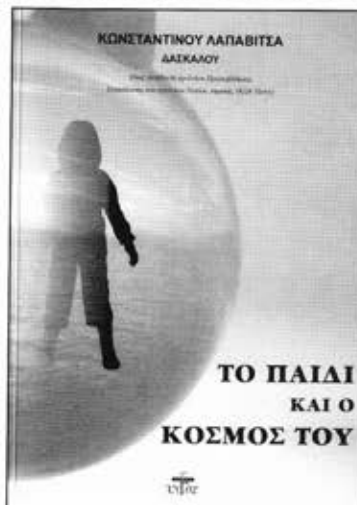

μου Νάουσας, το 3ο Γυμνάσιο Νάουσας και τις Εκδόσεις «Καστανιώτη» σε συνεργασία με το βιβλιοπωλείο της Ρένας. Η συγγραφέας μίλησε για το νέο της βιβλίο που είναι ένα ταξίδι στη λατινοαμερικάνικη ήπειρο αλλά και στη λατινοαμερικάνικη λογοτεχνία, ένα ταξίδι με το τρένο της ζωής, της Ιστορίας, της φαντασίας και συζήτησε με το κοινό. Προηγουμένως έδωσε μια ενδιαφέρουσα συνέντευξη στους μαθητές της Ομάδας Βιβλιοθήκης του 3ου Γυμνασίου Νάουσας.

Νέο βιβλίο του εκπαιδευτικού Κ. Α. Λαπαβίτσα

Από τις εκδόσεις ΖΥΓΟΣ, κυκλοφόρησε το νέο βιβλίο του εκπαιδευτικού Κ.Α. Λαπαβίτσα «Το

παιδί και ο κόσμος του». Όπως σημειώνει στον πρόλογό του ο συγγραφέας του, σκοπός του βιβλίου είναι να παρουσιάσει τα πιο σημαντικά θέματα που σχετίζονται με το παιδί και να δώσει στον

αναγνώστη την ευκαιρία να αποκτήσει μια πολύτιμη και κατατοπιστική σφαιρική γνώση για τα σπουδαιότερα προβλήματα που το αφορούν και στους τρόπους επίλυσής τους. Παράλληλα στο βιβλίο γίνεται αναφορά στην πολυπολιτισμική εκπαίδευση στις σύγχρονες κοινωνίες και στα άτομα που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό. Κάποια από τα θέματα που διαπραγματεύονται στο βιβλίο είναι η Δυσlexία, μαθησιακές δυσκολίες και τρόποι αντιμετώπισής τους, Η τεχνολογία στο σχολείο, ο ρόλος των γονέων στη σύγχρονη κοινωνία, η σημασία του Παιχνιδιού στην ανάπτυξη του παιδιού, Επιθετική συμπεριφορά του παιδιού, η προσωπικότητα του Δασκάλου, το Ολοήμερο σχολείο, η Ευέλικτη ζώνη στο Δημοτικό, κ. ά.

Αναβίωση του «καρτσιούνου» στο Αρκοχώρι και στη Νάουσα

Από την Παρασκευή 23 Δεκεμβρίου αναβίωσε το έθιμο και στο χιονισμένο γραφικό Αρκοχώρι. Στην πλατεία του χωριού μέσα σε μια πραγματική χριστουγεννιάτικη ατμόσφαιρα και με την παρουσία πολλών επισκεπτών, άναψε ο «Καρτσιούνος» κάτω από τη βροχή πυροτεχνημάτων. Οι κάτοικοι του χωριού έψαλλαν τα παραδοσιακά τους κάλαντα και άλλα χριστουγεννιάτικα τραγούδια, ενώ οι επισκέπτες χάρηκαν τον πλούσιο μπουφέ, το κρασί και το τσίπουρο, μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες. Όπως ήταν φυσικό το έθιμο τιμήθηκε δεόντως

και στη Νάουσα, όπου τα χαράματα των Χριστουγέννων άναψαν πάνω από είκοσι μικροί και μεγάλοι «καρτσιούντοι» τόσο στις παραδοσιακές «θέσεις» (Μεταμόρφωση κλπ), αλλά και στις διάφορες γειτονιές της πόλης, στις οποίες, χάρις στο μεράκι των

περιοίκων «μεταφέρθηκε» η ουσία του εθίμου, και στήθηκαν τριζούβεργα γλέντια, ιδιαίτερα από τη νέα γενιά.

Κόλντε στα Λευκάδια & στο Γιαννακοχώρι

Πιστός στην παράδοση ο Μορφωτικός Πολιτιστικός Σύλλογος «ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ»

Λευκαδίων αναβίωσε και φέτος, στις 23 Δεκεμβρίου το βράδυ, το παραδοσιακό έθιμο του χωριού «ΚΟΛΝΤΕ» με το άναμμα της φωτιάς κοντά στην εκκλησία. Μετά το άναμμα της φωτιάς από την Πρόεδρο του χωριού ακο-

λούθησε η παρουσίαση παραδοσιακών χορών Μακεδονίας από το τμήμα Νέων του Συλλόγου, υπό τον ήχο της ορχήστρας του Άκη Πέιου «ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΜΕΡΑΚΙ». Παρών και στην εκδήλωση ο Άγιος Βασίλης όπου μοίρασε σε όλα τα παιδιά δώρα και έτσι έδωσε μια ευχάριστη στιγμή στα μικρά παιδιά.

Την ίδια μέρα, αντίστοιχες εκδηλώσεις διοργάνωσε ο Πολιτιστικός Σύλλογος και η Τοπική Κοινότητα Γιαννακοχωρίου με άναμμα της μεγάλης φωτιάς στην αυλή του Δημοτικού Σχολεί-

ου, που συνοδεύτηκε με μουσική και κόκκινο κρασί.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

**ΑΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ
ΕΚΛΟΓΩΝ**

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Πολιτιστικής Εταιρείας Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο λόγιος» καλεί τα μέλη της σε Εκλογική Γενική Συνέλευση την Κυριακή 12 Φεβρουαρίου 2012 και ώρα 11.00 πμ στην αίθουσα της Εστίας Μουσών Νάουσας με θέματα:

- Απολογισμός απερχομένου διοικητικού συμβουλίου
- Έκθεση εξελεγκτικής επιτροπής
- Προτάσεις Δράσεων της Εταιρείας
- Εκλογή νέου Διοικητικού Συμβουλίου και νέας εξελεγκτικής επιτροπής.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος: Αλέξανδρος Οικονόμου
Ο Γραμματέας: Πέτρος Στοϊδης

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ

Γράφει ο Μανόλης Βαλσαμίδης

Γιορτάστηκε την Τετάρτη, 21/12/2011, η επέτειος για τα 100 χρόνια από την ίδρυση του 1ου Δημοτικού Σχολείου Νάουσας. Οι εκδηλώσεις, οι οποίες διοργανώθηκαν με πρωτοβουλία του Δήμου και της Δημοτικής Κοινότητας Νάουσας σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές του 1ου Δημ. Σχολείου, ξεκίνησαν νωρίς το πρωί με Αρχιερατική Θεία Λειτουργία που τελέστηκε στον Ι.Ν. Αγίου Μηνά. Ακολούθησε η κεντρική εκδήλωση σε αίθουσα του 1ου Δημ. Σχολείου με κύριο ομιλητή τον κ. Μανόλη Βαλσαμίδη. Τις καλύτερες εντυπώσεις άφησε στο κοινό η Έκθεση που δημιουργήθηκε στους χώρους του Σχολείου με πλούσιο φωτογραφικό υλικό, έγγραφα, ελέγχους αποφοίτησης και σχολικά αντικείμενα παρουσιάζοντας το σημαντικό εκπαιδευτικό έργο και την ιστορική διαδρομή του Σχολείου. Το απόγευμα της ίδιας μέρας πραγματοποιήθηκε στο Δημοτικό Θέατρο εκδήλωση από τους μαθητές όλων των τάξεων του Δημοτικού, οι οποίοι με σκετσάκια, τραγούδια και αφηγήσεις, παρουσίασαν την ιστορία του σχολείου από τα πρώτα χρόνια μέχρι και σήμερα, μη παραλείποντας να κάνουν αναφορές στον πόλεμο και την κατοχή. Παρακάτω δημοσιεύουμε την ομιλία του κ. Βαλσαμίδη

Η Ελληνική παιδεία στα χρόνια της σκλαβιάς

Στον πρώτο αιώνα της σκλαβιάς η Ελληνική Παιδεία έφτασε στο Ναδίρ. Δεν πήγαινε άλλο

παρακάτω. Η παιδεία σε όλα τα επίπεδα της ζωής, εκκλησιαστικής, κοινωνικής, κοινοτικής ήταν εμφανής. Το 1593 εκατόν σαράντα χρόνια μετά την άλωση έχουμε ένα Πατριαρχικό έγγραφο, Σιγγίλιο λέγεται, που λέει τα εξής:

1. Ο κάθε επίσκοπος στην επισκοπή του θα καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια, φροντίδα και δαπάνη, ώστε να μπορούν να διδάσκονται τα θεία και ιερά γράμματα και

2. Να βοηθάει το κατά δύναμη, όσους έχουν τη διάθεση να διδάξουν ή να διδάσκονται, προσφέροντάς τους τα μέσα και ότι έχουν ανάγκη για τον σκοπό αυτό.

Η Πατριαρχική αυτή εντολή καρποφόρησε αλλού λίγο, αλλού πολύ, ανάλογα με τους ανθρώπους του τόπου και τις διαθέσεις του δυνάστη. Αλλού είχαμε φανερά σχολεία, αλλού κρυφά, πάντοτε ανάλογα με τις συνθήκες. Παράλληλα, είχαν ήδη φανεί και αναπτύσσονταν Ελληνικά κέντρα σπουδών στο Εξωτερικό. Το 1476 τυπώνεται στο Μιλάνο η Γραμματική του Λάσκαρη και ακολουθεί πυρετός εκδόσεων Ελληνικών βιβλίων στα νεοπαγή τυπογραφεία της Νυρεμβέργης, Ρώμης, Φλωρεντίας. Ονομαστό ήταν το τυπογραφείο του Άλδου στη Βενετία. Δεν ήταν απλά τυπογραφείο, έγινε εργαστήριο για δεκάδες ελληνόπαιδες που άσκησαν το επάγγελμα του τυπογράφου, κέντρο των Ελληνικών γραμμάτων.

Τα βιβλία είχαν πορεία προς δύο κατευθύνσεις, τη Δύση και την Ανατολή. Υπάρχουν ακόμη στις εκκλησιές μας εκκλησιαστικά βιβλία με την ένδειξη ότι τυπώθηκαν στη Βενετία(1).

Η όρεξη για γράμματα υπάρχει. Όπως στα χρόνια του Αριστοτέλη: *“άνθρωπος φύσει του ειδέναι ορέγεται”*. Το καντήλι της μάθησης δεν έχει σβήσει, η έμφυτη όρεξη για γνώση έβρισκε αντίκρισμα. Σιγά – σιγά, υφαίνεται ένας εκπαιδευτικός ιστός. Τα Κοινοτικά Σχολεία, απλώνονται σαν μανιτάρια. Πολύ γρήγορα θα αναπτυχτούν κέντρα γραμμάτων και στην υπόδουλη Ελλάδα. Πολλοί νέοι ενισχύονται από τις Κοινοότητές τους και σπουδάζουν στην Κωνσταντινούπολη, στο Ιάσιο, στο Βουκουρέστι, αλλά και στη Βενετία, σε Ελληνικές Σχολές και σιγά – σιγά και σε ξένα Πανεπιστήμια.

Τα δύσμοιρα ελληνόπουλα με ένα σακούλι στον ώμο, με λίγα βιβλία, με πολύ όμως όρεξη, βαδίζουν τον ανηφορικό δρόμο της Παιδείας και πολλά διαπρέπουν. Εδώ, στη Νάουσα, ο Αναστάσης, ένα παιδί στην ηλικία σας, αγαπητοί μαθητές, καμαρώνοντας το καινούριο σακούλι

που του ύφανε η μάνα του και τα λίγα καινούρια βιβλία που του αγόρασε ο πατέρας του, Μιχάλη έλεγαν τον πατέρα του, ανεβαίνει βήμα - βήμα στα υψηλότερα δώματα της Παιδείας. Είναι ο Αναστάσιος Μιχάλη ο Λόγιος, περιζήτητος στα πνευματικά Ευρωπαϊκά σαλόνια της εποχής. Αυτός είπε στους Ευρωπαίους συναδέλφους του Ακαδημαϊκούς να μη φοβούνται ότι θα σβήσει η Ελλάδα: *“Η Ελλάς μενεί τε και ζήσεται”* και το στήριζε στα πολλά σχολεία που δημιουργούνταν στην υπόδουλη Ελλάδα.

Τα σχολεία στην μετεπαναστατική Νάουσα.

1822 – 1830 κάποιοι Ναουσαίοι, σκιές, κινούνται στην πόλη με ορμητήριο έναν «μαχαλά», στον οποίο σωρεύονταν χρόνο με το χρόνο κι άλλοι Ναουσαίοι μετά τη μεγάλη καταστροφή. Έχτιζαν, εκεί, σπίτια, το ένα επάνω στο άλλο, στα μπατάνια, πέρα από τα ποτάμι, εκτός πόλεως, εφαλτήριο για εισπήδηση στην πόλη. Η μέσα πόλη, με απόφαση του Σουλτάνου, θα κατοικηθεί από Τούρκους, θα τουρκέψει.

1830. Δίνεται αμνηστία. Η πόλη δειλά - δει-

λά αρχίζει να ξαναζει. Τότε για πρώτη φορά οι Ναουσαίοι καταλαβαίνουν τι θα πει να είναι κανείς ραγιάς. Αφέντης στη Νάουσα είναι η Τουρκική Κοινότητα και οι εις βάρος των Ναουσαίων ενέργειες των Τούρκων καθημερινές, ακραία εξευτελιστικές.

Ένας δυναμικά ευεργετικός για τη Νάουσα Δεσπότης, ο Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης Διονύσιος, μάχεται για τα δίκαια της Χριστιανικής Κοινότητας και περιορίζει τα δικαιώματα των Τούρκων στη δική τους Κοινότητα, προκαλώντας ο ίδιος μέσω του Πατριαρχείου Σουλτανικό Φιρμάνι. Το φιρμάνι περισώθηκε, υπάρχει. Είναι το πρώτο βήμα που κάνει η Νάουσα για τη νομική και ουσιαστική σύμπτυξη Χριστιανικής Κοινότητας στην πόλη. Γρήγορα η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα της Νάουσας στάθηκε στα πόδια της, ξεκίνησε ορθώνοντας Ναούς και σχολεία. Πίστη και Γνώση. Τα ιδανικά του Ελληνισμού, οι βράχοι θεμελίωσης της επιβίωσής του.

Τα πρώτα μαθήματα γίνονται σε ενοικιαζόμενους ιδιωτικούς χώρους. Με τη μεσολάβηση του

Πατριαρχείου και με άδεια Σουλτανική χτίζονται δύο σχολεία εκ βάθρων. Είναι το Αρρεναγωγείο στον Άγιο Θεοφάνη, και το Παρθεναγωγείο και η Ελληνική σχολή στον Αγια-Σωτήρη. Το Αρρεναγωγείο λέγεται και Σχολείο του Νικολάου Ζαφείρη ή Χατζή – Κουρκούτα που είναι ο δωρητής του. Σε αυτά τα κτίρια και σε κάποια επίσης ενοικιαζόμενα σπίτια στεγάζονται έξι σχολεία. Τετρατάξιο Αρρεναγωγείο, όπως είπαμε στον Άγιο Θεοφάνη, τετρατάξιο Παρθεναγωγείο, στον Αγιασωτήρη, δύο νηπιαγωγεία, ένα στη Μεταμόρφωση ένα στον Άγιο Μηνά, η Ελληνική Σχολή και τρεις ανώτερες τάξεις Ζ', Η' και Θ', που θα εξελιχθούν σε Γυμνάσιο.

Η ορθόδοξη Ελληνική Κοινότητα της Νάουσας καυχιέται δίκαια ότι *“Κέκτηται τέσσαρας ενοριακάς εκκλησίας... ως και εκπαιδευτικά καταστήματα αρρένων και θηλέων”*. Είναι θαύμα η θωράκιση της Πίστης με την ανέγερση τεσσάρων Ναών(2). Είναι θαύμα η θωράκιση της γνώσης με τα παραπάνω Σχολεία(3).

Από πού όμως και πώς μπορούσαν να τα βγά-

Η τελετή θεμελίωσης του διδακτηρίου (1911)

λουν οικονομικά πέρα οι Κοινοτικοί Επίτροποι με τόσα σχολεία; Δειγματοληπτικά αναφέρονται σε έναν ετήσιο σχολικό προϋπολογισμό του 1893.

Έσοδα σε λίρες

Από τις Εκκλησίες	4X35 = 140 λίρες
Από την Παναγιοπούλα	25
Από μουκατά Προδρόμου(4)	15
Από προικοδοσίες	30
Από έγγραφα και ενδεικτικά	30
Από κουκούλια	25
Από σταφύλια και ντικέτες	10
Από διάφορα τυχερά	25
Από συνεισφορές	70
Σύνολο	λίρες 370

Έξοδα

Σε μισθούς δασκάλων	λίρες 360
Σε επιστασία, καύσιμη ύλη και επισκευές	42 λίρες
Σύνολο	402

Γίνεται φανερό ότι το κύριο έξοδο είναι οι μισθοί των δασκάλων. Είναι 360 λίρες. Οι 180 από αυτές, το 50% της δαπάνης για μισθούς, καταβάλλονται από τις Εκκλησίες.

Το επίπεδο των Σχολείων της Νάουσας στα προαπελευθερωτικά χρόνια

Ποιο είναι το επίπεδο των Σχολείων της Νάουσας γίνεται αντιληπτό από τα διδασκόμενα μαθήματα και τις επιδόσεις των μαθητών σ' αυτά. Μαθήματα που διδάσκονται είναι τα Ελληνικά, Θρησκευτικά, Αριθμητική, Ιστορία, Κοσμογραφία, Γεωγραφία, Ωδική, Γαλλικά και Τουρκικά. Άριστα ήταν το 6. Κρίνω σκόπιμο να αναφέρω μερικά στοιχεία της σχολικής ζωής. Είμαστε στο σχολικό έτος 1892 – 1893. Στις ανώτερες τάξεις αριστεύουν:

Στη Ζ' τάξη ο Αντώνιος Παπαϊωάννου από το Αγγελολόρι, και ο Θωμάς Τζαλιβάρης γιος Ναουσαίου εργάτη. Στην Η' τάξη ο Γεώργιος Ψαράς, γιος αγρότη και ο Σταύρος Κακάλης, γιος εμπόρου. Στην Θ' τάξη πρωτεύει με άριστα ο Ιωάννης Γεωργίου Μούρτζιος, ορφανός πατρός. Αυτά τα παιδιά, από την επαρχία, από τη Νάουσα, παιδιά εργατών, αγροτών, εμπόρων, ορφανά, χάρις στην Ελληνική Κοινότητα, υπό τη σκέπη της Ορθόδοξης Εκκλησίας και με δαπάνες κύρια της Εκκλησίας, παίρνουν τα όσα εφόδια μπορούν

για τη ζωή.

Δάσκαλοι από την αρχή ήταν ένας! Αργότερα προστέθηκε ένας υποδιδάσκαλος(5). Δάσκαλοι τη χρονιά αυτή, 1893, είναι έξι (6) οι: Νικόλαος Παπαευαγγέλου, Παντελής Χ' Πέτρου, Θεολόγης Τσακμάκης, Κων/τίνος Δημητριάδης (Μπέμπης), Νικόλαος Βαϊνανίδης και Π. Συργιάννης.

Με τόσα σχολεία σε λειτουργία τα δύο κτίρια είναι ανεπαρκή. Η Κοινότητα κινείται να θεσπίσει φόρους υπέρ της Εκπαίδευσης στα εισαγόμενα και εξαγόμενα προϊόντα, αλλά αποτυγχάνει. Θέλουν οι πολλοί, δεν θέλει ο ένας, που συμβαίνει να είναι και ο δυνατός. Το 1903, στις 27 Ιανουαρίου, οι Οσλιανίτες αποφασίζουν και ζητούν από την Κοινότητα να ανεγείρουν νηπιαγωγείο με δαπάνη τους. Η Αντιπροσωπεία σε πλήρη ομοφωνία εγκρίνει(6). Το Σχολείο αποπερατώθηκε(7) τον Σεπτέμβριο του 1905 και κόστισε 23.854 γρόσια. Εργολάβος ήταν ο Μαστρογιώργης ο «ξένος».

Όλοι ενδιαφέρονται για την εκπαίδευση. Για τους Ναουσαίους, η Παιδεία είναι το πρώτο μέλημά τους, αλλά η υπόθεση των σχολείων της Νάουσας, δυστυχώς, γίνεται αντικείμενο τριβών και πολιτικών διενέξεων(8).

Πρωτοβουλία για την ανέγερση του Σχολείου του Αγίου Μηνά

Το 1906, Θεία ευλογία, εκλέγεται Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης, ο Ίμβριος την καταγωγή Απόστολος Χριστοδούλου. Λέω θεία ευλογία, γιατί ο Μητροπολίτης Απόστολος, απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, διακρίνονταν για τη μελιχιότητα, τον Πατριωτισμό και ιδιαιτέρως τη μόρφωσή του και την μεγάλη εκπαιδευτική του εμπειρία. Ήταν διδάκτωρ της θεολογικής Σχολής του Κιέβου, δίδαξε στο Ζάππειο Παρθεναγωγείο της Κων/πολης, διετέλεσε καθηγητής από το 1883 για οκτώ χρόνια στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης και στη συνέχεια τα χρόνια μέχρι την εκλογή του χρημάτισε διευθυντής της.

Ήταν φυσικό, πρώτο του μέλημα στην καινούρια του επαρχία να είναι η προαγωγή της παιδείας. Για τη Νάουσα σε σύσκεψη στο επισκοπείο της πόλης με την Αντιπροσωπεία και τη Σχολική εφορεία γίνεται ευρεία συζήτηση για την εν γένει

αναβάθμιση της παιδείας. Είναι χαρακτηριστικό το απόσπασμα του σχετικού πρακτικού της Αντιπροσωπείας που παραθέτω σε γλώσσα απλοελληνική.

Θέμα 3^ο.

Επειδή τα κτίρια των εδώ σχολών είναι εντελώς σαθρά και ανθυγιεινά, αποφασίστηκε να ζητηθεί αρμοδίως η άδεια για ανέγερση νέου γενικού σχολικού κτιρίου στην περιοχή του Αγίου Μηνά, με δυνατότητα να έχει και **οικότροφους** και ανατέθηκε στον προεδρεύοντα η διενέργεια των όσων απαιτούνται για το σκοπό αυτό. Επί πλέον επειδή σε λίγο χρονικό διάστημα θα προκύψει και η ανάγκη ίδρυσης νηπιαγωγείου και στην περιοχή του Αγ. Μηνά, αποφασίστηκε, να ζητηθεί συγχρόνως και άδεια για ανέγερση νηπιαγωγείου.

Στο πρακτικό δεν είναι παρών ο Δεσπότης, γιατί πρόλαβαν κάποιοι και τον κατήγγειλαν (είναι

άγνωστο ποιοι και γιατί), χαρακτηρίζονται όμως ως εχθροί της εκκλησίας και του γένους και η τουρκική αρχή, μέχρι τη διερεύνηση των καταγγελλομένων, απαγόρευσε στον Μητροπολίτη να επισκέπτεται τη Νάουσα. Είμαστε στην καρδιά του Μακεδονικού αγώνα. Στη θέση του απόντος Δεσπότη προεδρεύει ο αρχιμανδρίτης Σωφρόνιος. Η παρουσία του Σωφρονίου εδώ ως αρχιερατικού επιτρόπου είναι άλλη ευλογία Θεού. Είναι νέος κληρικός απόφοιτος της μεγάλης του γένους Σχολής, πτυχιούχος της Νομικής Σχολής Αθηνών, έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές, διδακτορικό στη Νομική, συνεχίζει σπουδές στη Γερμανία στα θεολογικά και παιδαγωγικά στα πανεπιστήμια Γοτtingης, Βερολίνου και Ιένης. Ανακηρύσσεται διδάκτωρ φιλοσοφίας του πανεπιστημίου Ιένης το 1904. Ο Σωφρόνιος προσλαμβάνεται από τον Απόστολο ως βοηθός του, χειροτονείται 12 Νοεμβρίου 1906 διάκος στον Μητροπολιτικό

Παιδιά του 1ου νηπιαγωγείου στα καρναβάλια με τις κυρίες Σοφία και Τζένη (μετά το 1967)

ναό των αγίων Αποστόλων Βεροίας και πανηγυρικά τον Μάρτιο του 1907 χειροτονείται πρεσβύτερος εδώ στη Νάουσα στο Μητροπολιτικό ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Αυτός είναι ο νέος Αρχιερατικός επίτροπος Ναούσης. Σ' αυτόν ανατίθεται η ευθύνη να φροντίσει για την άδεια ανέγερσης Σχολείου, οικοτροφείου και Νηπιαγωγείου στον Άγιο Μηνά.

Ο σχεδιασμός του Σχολείου - εμπλοκή

Το Σχολείο προβλέπεται διώροφο, ύψους 16(?) μέτρων, με διαστάσεις 46X10 και προϋπολογισμό 2.500 τουρκικές λίρες. Μελετητής είναι ο Σαλονικιός αρχιτέκτονας Απόστολος Γραικός. Η βούληση της Ελληνικής Ορθοδόξου Κοινότητας Ναούσης (κυριαρχούν οι πλούσιοι) είναι να προχωρήσει το έργο με ταχείς ρυθμούς. Η ανάμειξη και οικοτροφείου στην αίτηση έχει το λόγο της. Υπάρχει μια κατάθεση για την ανέγερση οικοτροφείου θηλέων. Υπήρχε ανάγκη στέγασης των ορφανών του Μακεδονικού αγώνα Νάουσας και της ευρύτερης περιοχής. Στην απόφαση της ανεγέρσεως του Σχολείου του Αγίου Μηνά, φαίνεται ότι έπαιξε κάποιο ρόλο και το κληροδότημα του πρώην Κίτρους Θεοκλήτου Β', ο οποίος διέθεσε το 1/3 της περιουσίας του, που είχε στην Έδεσσα, υπέρ των κοινωφελών Καταστημάτων της ιδιαιτέρας του Πατρίδας της Νάουσας. Ο Κίτρους Θεόκλητος ήταν Ναουσαίος, το γένος Παπανάνου.

Ο Μητροπολίτης Απόστολος και ο Αρχιερατικός του επίτροπος στη Νάουσα Σωφρόνιος, οι δύο αυτοί άντρες, ιερά τέρατα, αποδύθηκαν σε έναν αγώνα, ώστε να φυσήξει στην πόλη νέος άνεμος πάνω σε ζητήματα θρησκευτικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά. Οι ομιλίες του Σωφρόνιου από άμβωνος έφεραν αέρα Κωνσταντινοπολίτικο, αλλά και κοσμοπολίτικο, Ευρωπαϊκό στη Νάουσα. Η διδασκαλία του Ευαγγελίου του Χριστού πρόβαλε και φωτίζε τα σύγχρονα προβλήματα της εποχής. Για τους Ποπολάρους ο Σωφρόνιος είναι ο θεωρητικός τους. Για τους πλούσιους είναι το κόκκινο πανί. Βροχή οι καταγγελίες κατά του Αρχιμανδρίτη στον Μητροπολίτη και στο Πατριαρχείο. Κατηγορείται ότι διχάζει τη Νάουσα, καταγγέλλεται ότι είναι ο συντάκτης του Καταστατικού του «Πούπουλο». Το καταστατικό αυτό το βρήκα. Το έχω δημοσιεύσει, το αναδημοσίευσε ο συμπατριώτης μας Στέργιος Αποστόλου

στο βιβλίο του «Πτυχές από την ιστορία των παραταξιακών αντιπαραθέσεων στη Νάουσα (1671 - 1918)». Το Καταστατικό σχολιάστηκε από πολλούς, δεν είναι του παρόντος να προχωρήσω σε επαλήθευση ή διάψευση αυτής της πληροφορίας-καταγγελίας.

Η κατάσταση περιπλέκεται όταν συμβαίνουν δυο πράγματα.

1) Αξιώνεται νέα εκλογή οικοπέδου. Όχι στον Άγιο Μηνά αλλά στον Αγιώργη. Πρωτοστατεί για την αλλαγή οικοπέδου ο Χ' Κωνσταντίνος Μαλούσης(9). Στις 15 Ιουνίου του 1907, η Αντιπροσωπεία συγκαλείται εκτάκτως με μοναδικό θέμα την πρόταση νέας επιλογής οικοπέδου. Προτείνεται ο κοντά στην είσοδο της πόλεως συκαμινεώνας (κτήμα με μουριές), ιδιοκτησίας Γρηγ. Χ. Πετρίδη, λίγο πιο κάτω από το Κιόσκι, με ξεχωριστή θέα προς τον κάμπο. Και *“τούτου μη πωλουμένου”* κατά δήλωση του παρόντος ιδιοκτήτη του, υποδεικνύεται η περιοχή του Αγίου Γεωργίου. Στη συνεδρία αυτή εκλέγεται επιτροπή αποτελούμενη από τους Κωνσταντίνο Λαμνίδη, Αριστείδη Κόκκινο, Κωνσταντίνο Μαλούση, Δημήτριο Τρόμπακα και Θρασύβουλο Τουρπάλη να προβούν στην καταμέτρηση του χώρου. Ακολουθεί περίοδος έντασης και διενέξεων.

2) Η υπόθεση της επιλογής οικοπέδου περιπλέκεται με την κοινοποίηση στη Διαρκή Αντιπροσωπεία επιστολής των αδελφών Σεφερτζή με ημερομηνία 23 Απριλίου 1909 με την οποία γνωστοποιείται στον Μητροπολίτη απόφαση των αδελφών Σεφερτζή περί ανεγέρσεως, κατά τον ευσεβή πόθο του αποβιώσαντος προ μηνός αδελφού των Αλεξάνδρου Σεφερτζή, Νηπιαγωγείου στην ενορία του Αγίου Μηνά, ανάλογου προς το της ενορίας της Μεταμορφώσεως. Τελικώς η πρόταση για την ανέγερση του νέου σχολείου στον Άγιο Μηνά δεν ανακαλείται.

Αντιπαραθέσεις - Λουκάς

Ο Δεσπότης Απόστολος εν τω μεταξύ αθρώνεται από τις κατηγορίες, αποσύρεται όμως από τη Νάουσα ο Σωφρόνιος, λόγω καταγγελιών. Τον καταγγέλλουν οι πλούσιοι. Ο Χ' Μαλούσης με το Πούπουλο σαρώνει στις ενδοκοινοτικές εκλογές και ο Αρχιμανδρίτης Σωφρόνιος επανέρχεται. Όλα πλέον θα έπρεπε να πάρουν το δρόμο τους

και κυρίως να λυθούν όλα τα εκπαιδευτικά προβλήματα.

Παθογένεια Ελληνική, το Πούπουλο διαρρηγνύει τις σχέσεις του με τον Σωφρόνιο: Σκαιή συμπεριφορά των υπεύθυνων του Πούπουλο έναντι του Σωφρονίου, υποχρεώνει τον Αρχιμανδρίτη Αρχιερατικό Επίτροπο να υποβάλλει την παραίτησή του, να πάρει των ομματιών του και να φύγει σε άλλη Μητρόπολη. Και τώρα;

Παντοδύναμο πολιτικά το “Πούπουλο” στα Κοινοτικά αποδύεται σε έναν αγώνα να χτίσει το Σχολείο. Πού όμως θα βρεθούν τα χρήματα; Οι πλούσιοι αρνούνται να δώσουν χρήματα. Ο Χ’ Μαλούσης έχει τη στήριξη του Δεσπότη. Πάγια αρχή της Μητρόπολης είναι να φροντίζει να ενώνει τα διεστώτα, συνεργάζεται όμως διοικητικά με τους εκλεγόμενους από τον Λαό Κοινοτικούς Αντιπροσώπους. Ο Χ’ Μαλούσης ενθουσιάζει τον λαό, αλληλογραφεί με τους πολυπληθείς ομογενείς πατριώτες της Αμερικής, τους εγγράφει στο Πούπουλο και πιστεύει ότι θα φέρει το σχολείο σε πέρας. Αγώνας σκληρός, αγώνας κατά των πλουσίων, αγώνας για τα παγκάρια, φανατισμοί, συγκρούσεις. Από το 1908, εισάγεται πολιτική αντεκδικήσεων. Στάλθηκαν επί συστάσει επιστολές προς τους Γρηγόριο Λόγγο, Ιωάννη Τουρπάλη, Γεώργιο Κύρτη, Γεώργιο Κ. Λόγγο, Δημήτριο Ν. Τουρπάλη και υιούς και προς τον Δημήτριο Τσίτση. Ποιος άρχισε χειρών αδικών έχει λιγότερη σημασία από το ποιος πλήρωσε

αυτή την κατάσταση. Οι οικονομικά ισχυροί σφίγγουν τον βρόγχο στους αντιπάλους τους και στην Κοινότητα. Οι Ποπολάροι εγκαλούν τους πλουσίους για οφειλές προς την Κοινότητα και τους οδηγούν στα δικαστήρια, στα οποία οι ίδιοι δικάζουν. Πάρθηκε και κάποια απόφαση, που, αν δεν ματαιώνονταν τυχαία, θα είχε ως αποτέλεσμα το αιματοκύλισμα του τόπου.

Μέσα σ’ αυτή την κακοδαιμονία εκλέγεται Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης ο Λουκάς. Ο Λουκάς γεννήθηκε στη Μάδυτο της Θράκης. Είναι 54 ετών. Είναι απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης και Πρωτοσύγκελος του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Ευφύεστατος άνθρωπος, γνώστης των προβλημάτων του Οικουμενικού θρόνου και των προβλημάτων των, όπου γης λειτουργούσαν, Ελληνικών Κοινοτήτων. Ποίμανε το ποίμνιό του στα χρόνια 1909 – 1911 στη Βέροια και τη Νάουσα καταβάλλοντας κάθε φροντίδα για την αποκατάσταση της τάξης και την προάσπιση των δικαιωμάτων των Χριστιανών από τις αυθαιρεσίες των Τούρκων σε αगाστή συνεργασία με τη Μητρόπολη της Θεσσαλονίκης. Αμέσως μετά την ενθρόνισή του ο Λουκάς προβαίνει σε αstraπιαίες, θα έλεγα αυτοματοποιημένες κινήσεις.

Συγκαλεί δύο επανωτές γενικές συνελεύσεις του λαού της Νάουσας. Νοικοκυρεύει και αποκαθιστά την τάξη στα πράγματα των Κοινοτικών «Σωματείων», δηλαδή της Αντιπροσωπείας, της Εφορίας των Σχολών, της Δημογεροντίας, των ενοριών κλπ. Συγκροτεί επιτροπή για τη σύνταξη νέου κανονισμού της Κοινότητας. Ξαναφέρει στην επικαιρότητα το θέμα της ανέγερσης του Σχολείου του Αγίου Μηνά, τον φάκελο του οποίου είχε διαβιβάσει ο ίδιος στον Σουλτάνο, όταν ήταν Πρωτοσύγκελος του Πατριαρχικού θρόνου. Συγκροτεί ενοριακές επιτροπές για σύναψη άτοκου λαϊκού δανείου τετραετούς διάρκειας με την εγγύηση της εκκλησίας ύψους 800 λαρών για την έναρξη των εργασιών ανέγερσης του νέου Σχολείου. Παραθέτω απόσπασμα του πρακτικού της 15^{ης} Νοεμβρίου του

Σχολική παράσταση

1910.

Θέμα 2^ο

Καταβλήθηκε κάθε σπουδή για την περισυλλογή έναντι των 2500 λιρών, όπως η μελέτη της ανεγέρσεως απαιτεί, τουλάχιστο για τώρα 800 λιρών για την έναρξη του έργου. Το ποσό αυτό κατανεμήθηκε ανά 200 λίρες στις τέσσερες ενορίες. Από έκτακτη συνέλευση 40 πολιτών στη Μητρόπολη, διορίστηκαν επιτροπές, μία για κάθε ενορία, που αποτελείται από τον επίτροπο και από τρεις ενορίτες για την εξεύρεση απόκου ενοριακού δανείου ύψους 200 λιρών για κάθε ενορία. Η συνέλευση μετά διάσκεψη ομόφωνα ενέκρινε τα παραπάνω με την ευχή όσα λοιπά εκκρεμή μένουν θέματα να διευθετηθούν(10).

Ταυτόχρονα, συγκροτείται 8μελής μικτή επιτροπή με ίσους εκπροσώπους "των δύο γνωμών" (μερίδων ή κομμάτων) για την αντιμετώπιση των θεμάτων της Παιδείας. Μέλη της επιτροπής εκλεγμένα από τη Γενική Συνέλευση είναι οι: Γεώργιος Λόγγος, Επαμεινώνδας Κόκκινος, Δημήτριος Τσίτσης, Κωνσταντίνος Σεφερτζής και Αντώνιος Περδικάρης, Θεοδόσιος Χ΄' Δημητρίου, Χ΄' Κωνσταντίνος Μαλούσης και Διομήδης Γκαρνέτας.

Μικρής διάρκειας η παραμονή του Λουκά στον Αποστολικό θρόνο Βεροίας και Ναούσης. Αρχιεράτευσε από 27 Αυγούστου 1909 μέχρι 25 Ιουνίου 1911. Μεγάλη όμως η προσφορά του στη Νάουσα. Κυρίως, γιατί είδε και αποδέχτηκε την πραγματικότητα της ύπαρξης δύο ισχυρών, αντιμαχόμενων μερίδων. Είδε ότι χρειάζονται και τα δυο κουπιά για να πάνε τα Κοινοτικά μπροστά. Ούτε οι πλούσιοι εξωκοινοτικά μπορούν να κουμαντάρουν τα Κοινοτικά, ούτε οι ποπολάρει, που είναι στην εξουσία είναι σε θέση με άδεια πουγκιά να οδηγήσουν τα Κοινοτικά σε άνοιξη και καρποφορία. Ο Λουκάς πάτησε σε δυο βάρκες, αφού προσπάθησε να τις δέσει μεταξύ τους, άνοιξε ορίζοντες και οδήγησε τους πολίτες της

Μαθητές του Ιου νηπιαγωγείου με την κα Πόπη (1957)

Νάουσας σε υπερβάσεις για το καλό του τόπου. Όπου εκδηλώθηκαν έκνομες ενέργειες, αντιμετώπιστηκαν με την επιβολή της τάξης με το νόμο.

Το φιρμάνι-Δωρεά Γ. Λαπαβίτσα-Αποτελέσματα διεννοριακού δανείου

7η Οκτωβρίου 1910. Ημέρα χαράς, ελπίδας. Ο Δεσπότης Λουκάς παραδίδει στην Αντιπροσωπεία το φιρμάνι για την ανέγερση του Σχολείου του Αγίου Μηνά. Ήρθε το Φιρμάνι!

Απόσπασμα Πρακτικού της 7^{ης} Οκτωβρίου 1910.

Μετά την ανάγνωσιν των ως ανωτέρω εγγράφων ο Σεβασμιότατος πρόεδρος κατέθηκεν εις το γραφείον της διαρκούς αντιπροσωπείας το επιτρέπον την ανέγερσιν της σχολής των αρρένων υψηλόν αυτοκρατορικόν φιρμάνιον επευζάμενος ίνα Κύριος ο Θεός ειρηνεύων πάντας τους ευσεβείς κατοίκους της πόλεως Ναούσης συνάψη τα διεστώτα και κατά πάντα ενισχύση εις την ταχείαν αποπεράτωσιν της ανεγερθησομένης σχολής όπερ οι παρόντες ομοφώνως εις Θεόν ηυχθήθησαν ίνα συντελεσθή - Είτα διελύθη η συνεδρία. Εν Ναούση τη 7^η Οκτωβρίου 1910

Ο Πρόεδρος

Ο Βερροίας και Ναούσης Λουκάς

Τα Μέλη

Αντ. Περδικάρης Αναστάσιος Γ. Μπίλης Χριστ. Τσουκαλάς Γεώργιος Μπαδόλας Χριστόδ. Πα-

παφιλίππου Πτολεμ. Κολτσιάκης Κότας Καρα-
μπατζός Αργύριος Χαλκεύς Χ΄ Κων/νος Μαλού-
σης Δημήτριος Πριμέντας Χρίστος Δραγουμάνος
Δ. Τσιώμης

Δεκέμβριος 1910⁽¹¹⁾.

Φτάνει στην Αντιπροσωπεία επιστολή του Γε-
ωργίου Λαπαβίτσα, βιομήχανου, ο οποίος ανα-
κοινώνει ότι δωρίζει 100 λίρες για τις ανάγκες
των σχολείων. Ο πρόεδρος της αντιπροσωπείας
Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης Λουκάς
γράφει προς τον δωρητή μια εξαιρετικά θερμή
επιστολή και η Αντιπροσωπεία ανακηρύσσει τον
Γ. Λαπαβίτσα Μέγα Ευεργέτη των Σχολείων της
Κοινότητας

Η Επιστολή:

*Η αξιοτίμος Διαρκής Αντιπροσωπεία της Ελλην.
Ορθοδόξου Κοινότητος Ναούσης εν τη Ι. Μητρο-
πόλει συνεδριάζουσα την 28ην Νοεμβρίου ημέραν
Κυριακήν υπό την προεδρίαν ημών Ακροασαμένη
του εκ των μελών αξιοτίμου κ. Χ' Κωνσταντίνου
Μαλούση δηλώσαντος ότι η υμετέρα εντιμότης
δωρείται εις τα Σχολεία της καθ' ημάς ενταύθα
Κοινότητος εκατόν λίρας οθωμανικάς.*

*Διασκεψαμένη ευχαρίστως αποδεξαμένη την
γενναίαν ταύτην υπέρ των σχολείων δωρεάν υμών
ομοφώνως Ανεκήρυξε την υμ. εντιμότητα Μέγαν
Ευεργέτην των Σχολείων της Κοινότητος και φί-
λης ημών πατρίδος αξιοούμενον των νενομισμένων
τιμών από των ευεργετουμένων τέκνων της πατρί-
δος ημών και άμα διώρισεν
επιτροπήν ειδικήν εις έκφρα-
σιν των ευχαριστιών και της
εγγνωμοσύνης της πατρίδος.*

Την ως ανωτέρω απόφασιν
της αξιοτίμου Διαρκούς Αντι-
προσωπείας ανακοινούμενοι
υμίν και διά του παρόντος
ευχετικού γράμματος ημών
επιδαψιλεύομεν τας ευχάς και
ευχαριστίας της Αγίας ημών
εκκλησίας ικετεύοντες τον δο-
τήρα των αγαθών και δωρη-
μάτων επουράνιον Θεόν ίνα
ουρανόθεν επευλογών υμάς
και την ευσεβόφρονα ημών οι-
κογένειαν αντικαταπέμψη υμίν

αδιάπτωτον υγείαν μετά παντός αγαθού επιγείου
και επουρανίου προς δόξαν του Αγίου Θεού δοξα-
ζόμενον διά των καλών έργων των πιστών αυτού
λατρευτών και διατελούμεν

Ο Βεροίας και Ναούσης Λουκάς ευχέτης

Εν τω μεταξύ ο ενοριακός δανεισμός αποφέρει
ποσό 471 λιρών. Ο Δεσπότης προσδοκούσε 800!

Ενορία Αγίου Γεωργίου

*Από 5 λίρες οι Γκαντίνης Στ., Καληώρας Γ.,
Μπάρδας Κ., Μπούσδη Αφοι, Φασούλας Στ.- Από
10 λίρες οι Καψαλιάρης Κ., Σιώψης Κ., Τσαρνού-
χας Βασ, 15 λίρες Σαλονικιάς Θ.- Από 25 λίρες
Μαμαλής Αν., Παπακώστας Κ. και 50 λίρες Μα-
λούσης Χ' Κωνσταντίνος. **Σύνολο 170 λίρες.***

Ενορία Παναγίας

*Από 5 λίρες οι Γιώτης Π., Λιλιάμιτης Θ., Μη-
τρέλης Γρ., Μπαντήλας Γ., Τσικιτικός Γ.- 6 λίρες
ο Γιαγκούλας Γ., 20 λίρες ο Τσαρνούχας Θ., 25 ο
Λάλας Αν. και 40 ο Ζάχος Γ. **Σύνολο 116 λίρες.***

Ενορία Μεταμορφώσεως

*Από 5 λίρες οι Βογιατζής Γ., Γαλανός Αν., Γιά-
ντσης Κ. Δεβεντζή Μαρία, Μαργανάρης Ζ., Μπι-
λιούρης Ι., Μπόκουλος Στ., Μυλωνάς Κ., Παληάς
Κ.Δ., Παπαδόπουλος Αθ., Παπασλής Δ., Πέγιος
Κ., Περσφοράτης Γ., Πλατίτσας Θ., Σιώπης Χρ.
Β., Σμέρνος Φ., Τριανταφύλλου Α., Τσελεμπής
Π., Φώτης Θ., Χατζηπαράσχη Ελένη και Σ., Χα-*

Δ' Τάξη 1964 -Μάθημα χειροτεχνίας με το δάσκαλο Νιζηφόρο Σιάτρον

τζηπαράσχη Ελισάβετ Κ. Από 10 λίρες Μάκης Θ., Ματθαίου Στεφ., Μήτας Κ.- Από 15 λίρες οι Γκαρνέτα Αφοί και Παπαφιλίππου Α. και 20 λίρες ο Όης Δημ. **Σύνολο 185 λίρες.**

Ενορία Αγίου Μηνά (ουδείς)

Κανείς δεν προσφέρθηκε να βοηθήσει. Η ενορία ανήκει στους πλουσίους. Η υπέρβαση δεν έγινε.

Άλλες προσφορές

Ο Λαϊκός Σύνδεσμος προσφέρει 150 λίρες και η συντεχνία οικοδόμων προσωπική εργασία αξίας 150 λιβρών.

Το καπέλωμα

Με αυτά τα χρήματα φτάνουμε στη χαρμόσυνη ημέρα της θεμελίωσης του Σχολείου. Ήταν Κυριακή, 3 Ιουλίου του 1911. Της τελετής προΐσταται ιερέας. Ο Λουκάς έχει μετατεθεί, λόγω υγείας και δεν έχει ακόμη εγκατασταθεί ο νεοεκλεγμένος στην Κωνσταντινούπολη διάδοχός του Καλλίνικος. Το Σχολείο φαίνεται ότι χτίζεται από το Πούπουλο (12). Στο φιαλίδιο των εγκαινίων τοποθετείται ένα χαρτί που από μόνο του λέει πολλά. Το κείμενό του δημοσιεύθηκε από τον φίλο ερευνητή Στέργιο Αποστόλου. Αποσπώ το κεντρικό κομμάτι του κειμένου: **“ετέθη ο θεμέλιος ούτος λίθος της εν τω περιβόλῳ της εν Ναουση ορθοδόξου Εκκλησίας του Αγίου Μηνά ελληνικής σχολής της ανεγειρομένης τη πρωτοβουλία του Λαϊκού Συνδέσμου «Άγιος Δημήτριος».** Μέσα στο φιαλίδιο τοποθετούνται και δύο σήματα του Λαϊκού Συνδέσμου.

Έχει σημασία ότι ανεξάρτητα από τα όσα με τους πολιτευόμενους στην πόλη συμβαίνουν, οι Ναουσαίοι διεγείρονται από την αγάπη τους για την Παιδεία. Προσέφεραν και προσφέρουν.

Στο οικόπεδο του Αγίου Μηνά έγιναν πλήθος εργασιών. Ξηλώθηκαν τα κελιά του ναού, διευθετήθηκε ο χώρος του παλαιού νεκροταφείου, όγκοι σιδηρόπετρες και πωρόλιθοι κάλυψαν τον τόπο. Λιθοτόμοι, ασβεστάδες, λασπιάδες, χτίστες έπιασαν δουλειά. Όλος ο τόπος έγινε εργοτάξιο.

Χτίστηκαν γερά θεμέλια, το ξέρω πόσο γερά (13). Και έφτασαν πάνω από τη γη. Ως εδώ όμως. Το έργο σταμάτησε. Το σταμάτησαν οι αντιπαλότητες και η παντελής έλλειψη χρημάτων.

Με την απελευθέρωση της Νάουσας στις 17 Οκτωβρίου του '12, τα πράγματα θα περίμενε κανείς να αλλάζουν. Δεν αλλάζουν. Αντιθέτως οξύνονται. Η Ορθόδοξη Ελληνική Κοινότητα ως διοικητικό Κέντρο, μέχρι που να γίνουν και να εφαρμοσθούν οι νόμοι για τις νέες χώρες, κρατάει και προσπαθεί να ξεπαγώσει τα πράγματα. Μάταιος κόπος. Από την άλλη, το Δημοτικό από τετρατάξιο γίνεται εξατάξιο και η Παιδεία υποχρεωτική. Τότε καλείται ο μελετητής του έργου Γραϊκός και προσθέτει στην αρχική σχεδίαση άλλες τέσσερες αίθουσες, οι οποίες μαζί με το πρόπυλο του κλιμακοστασίου δίνουν στο κτίριο στην προς τον βορρά πλευρά του το σχήμα ΕΨΙΛΟΝ.

Ενδεικτικό τάξης 1916-17

Αυτό στα σχέδια.

Γίνονται επιτροπές επί επιτροπών. Το έργο μένει στα θεμέλια. Να παίζουν τα παιδιά και να τσακίζονται. Αναφέρεται ατύχημα με τον Σταμπουλού μικρό. Τον πήγαν αγκαλιά αιμόφυρτο οι φίλοι του στο Φαρμακείο του Αρνή, στεγάζονταν στον Αγιαμηνά, για τις πρώτες βοήθειες.

Τα χρόνια περνούν. Εγκαλούνται γονείς γιατί δεν στέλνουν τα παιδιά τους στα σχολεία. Το κράτος δεν αστειεύεται. Με τους μαθητές ... χαμός. Δεν πήγαινε άλλο.

Επανεκκίνηση των εργασιών ανέγερσης μετά από χρόνια!

Το 1919, οκτώ χρόνια μετά τη θεμελίωση, κάτι αρχίζει να κινείται. Οι πρώτες εγγραφές δαπανών για το Σχολείο του Αγίου Μηνά γίνονται στις 20 Φεβρουαρίου του 1919. Το ίδιο έτος κατά μήνα Σεπτέμβριο έρχεται στη Νάουσα ο Υπουργός Παιδείας της Κυβέρνησης Ελευθερίου Βενιζέλου, ο Δημήτριος Δίγκας. Στις 9 το πρωί της 5^{ης} Σεπτεμβρίου, στην αίθουσα συνεδριάσεων της Ιεράς Μητροπόλεως γίνεται ευρεία σύσκεψη των προκρίτων υπό τον Υπουργό, ο οποίος έχει δίπλα του και τους αρμόδιους διευθυντές του Υπουργείου του. Πάντως, χωροθετούνται τα νέα σχολεία των οποίων έχει ανάγκη ο τόπος, ένα προς ένα, και στον χώρο της Παιδείας αρχίζει να πνέει καινούριος άνεμος.

Υπουργείο Παιδείας, Εκκλησία, Δήμος, με Δήμαρχο τον Θωμά Αρνή, κάποιον απλό άνθρωπο, μπακάλης ήταν, οι πρόκριτοι όλοι, πλούσιοι και ποπολάροι, οι πολίτες της Νάουσας, οι απόδημοι Ναουσαίοι, μια καινούρια επιτροπή ανεγέρσεως και ένας δάσκαλος γραμματέας – λογιστής, ο Νικόλαος Βαϊνανίδης, έκαναν το θαύμα. Κάποτε: “Ανάγκα και θεοί πείθονται”, έλεγαν οι αρχαίοι.

Είναι άξιο υπογράμμισης ότι ενώ η πολιτική διχόνοια άφησε στα θεμέλια για δεκαπέντε και πλέον χρόνια ένα Σχολείο, μέσα σε πέντε χρόνια, με σύμπνοια των κατοίκων κτίστηκαν: το Πρώτο και Δεύτερο Δημοτικό ή Σχολείο του Αγια-Μηνά, το Τρίτο, από τον Γαλάκη Λόγγο, το Γαλάκειο, ο επάνω όροφος του Νηπιαγωγείου των Οσλιανιτών, το Τέταρτο, το λεγόμενο Σεφέρτζειο, και επίσης το Λάμπειο Γυμνάσιο. Η ομόνοια, η σύμπνοια, η προσήλωση στα

ιερά και τα όσια, η αγάπη για τη Νάουσα, το ενδιαφέρον για την Παιδεία έκαναν το πενταπλό αυτό θαύμα.

Και κάτι άλλο που για πρώτη φορά θα ακουστεί: Όπως ήδη έχει αναφερθεί παραπάνω, υπήρχε κατάθεση στην Τράπεζα των Αθηνών ποσού 749 λιρών και 64 γροσίων για την ανέγερση οι-

Εδώ στη Νάουσα τα κληροδοτήματα ¹⁵ φτάνουν τις	57.400.
Η επιτροπή εράνου Νάουσας καταθέτει ποσό	55.100.
Τα εργοστάσια, οι πλούσιοι, μεταξύ τους και ένας Εβραίος έμπορος της Θεσσαλονίκης ¹⁶ , υπό τύπο δανείου ή δωρεών, τη δύσκολη χρονιά του 1922, εισφέρουν στον κοινό αγώνα, για το Σχολείο	77.000.
Το κράτος επιχορηγεί το σχολείο με	253.900
Από το Ταμείο της Ορθοδόξου Ελληνικής Κοινότητας Ναούσης, το οποίο διαχειρίζεται η Μητρόπολη, διατέθηκαν	279.100
Και από διάφορα έσοδα συγκεντρώθηκαν:	204.082
ΣΥΝΟΛΟ	1.321.465

κοτροφείου θηλέων. Το ποσό αυτό προέρχονταν από εισφορές που επέβαλε ο Κατεχάκης, καπετάν Θεόφιλος, στους έχοντες και κατέχοντες. Με τη διανομή των περιουσιακών στοιχείων της Ελληνικής Ορθοδόξου Κοινότητας, απεγκλωβίστηκε το ποσό αυτό και χρησιμοποιήθηκε στην ανέγερση του Πέμπτου Δημοτικού σχολείου της Νάουσας(14).

Για το σχολείο του Αγίου Μηνά δαπανήθηκαν την περίοδο 1919-1930, 1.321,465 δραχμές της εποχής εκείνης. Της δύσκολης εποχής. Πόλεμος, Μικρασιατική καταστροφή, το σχολείο κτίζεται χωρίς διακοπή. Ο Θωμάς Αρνής πηγαίνει στην Αμερική και γίνεται δεκτός με ενθουσιασμό από τους απόδημους Ναουσαίους. Ανοίγουν οι κρουνοί και εισρέουν από την Αμερική 394.883 δραχμές.

Επίλογος

Εμείς, όσοι φοιτήσαμε(17) στο Σχολείο του Αγια-Μηνά και όλοι οι μαθητές της πόλης, όλη η πόλη, κατανοώντας αδυναμίες του παρελθόντος, παραδειγματιζόμενοι από την ιστορία, νιώθουμε σήμερα **ευγνώμονες** προς όλους εκείνους που δούλεψαν και δαπάνησαν για την ανέγερση αυτού του σχολείου. Αποδίδοντας φόρο τιμής σ' αυτούς μπορούμε να τους βεβαιώσουμε ότι πήραμε τα μηνύματα. Και ότι την παιδεία την έχουμε στην καρδιά μας.

Αποπροσωποποιώντας τα πράγματα, θα ήθελα να χειροκροτήσουμε τις δυνάμεις εκείνες που με την περίπου ισομερή προσφορά τους όρθωσαν αυτό το Σχολείο και είναι οι εξής τέσσερες:

1. Οι απόδημοι Ναουσαίοι
2. Η Εκκλησία
3. Το Ελληνικό κράτος
4. Ο λαός της Νάουσας

Υποσημειώσεις

1 Νιώθω περήφανος που πήγα παιδιά από τη Νάουσα, μαθητές μου, στην Τεργέστη, στη Βενετία, στη Φλωρεντία, στο Παρίσι, στην Μαδρίτη και ζήσαμε κάτι από την εκεί παρουσία των Ελλήνων. Ζει ακόμη, δεν σβήνει στα κέντρα αυτά ο απόηχος εκείνης της εποχής. Μουσεία, βιβλιοθήκες, Ορθόδοξες Ελληνικές εκκλησίες, κέντρα σπουδών, όπως το ίδρυμα του Αγίου Γεωργίου στη Βενετία, το οποίο μάλιστα επιδοτείται από το Ελληνικό Κράτος.

2 Του ναού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος 1833, της Παναγίας, το ίδιο, 1833, του Αγίου Μηνά 1847 και του Αγίου Γεωργίου 1848. Σε 15 χρόνια σε μια πόλη φάντασμα, στάχτη, τέσσεροι περικαλέστατοι Ναοί!

3 Η Αλληλοδιδασκτική Σχολή της Νάουσας ιδρύεται ταυτόχρονα με την Αλληλοδιδασκτική Σχολή της Βέροιας. Μάλιστα το διδακτήριο της Σχολής είναι έτοιμο το 1853.

Επίτροποι σχολικοί ο Ιωάννης Σιμανίκας και ο Αντώνης Περδικάρης.

4 Ενοίκια κτημάτων του Μοναστηριού.

Η πίσω όψη του σχολείου

5 Ο πρώτος υποδιδάσκαλος και Γραμματέας της Κοινότητας είναι ο Δημήτριος Πλαταρίδης, συγγραφέας της ιστορίας της Νάουσας.

6 Επικεφαλής των Οσλιανιτών είναι οι: Δημήτριος Τσίτσης, Ιωάννης Τουρπάλης, Νικόλαος Πεχλιβάνος. Υποβάλλονται τα χαρτιά αρμοδίου, έρχεται το Φιρμάνι και την 1^η Αυγούστου του 1903 εγκαθίσταται ο εργολάβος.

7 Πρέπει να φανταστούμε το νηπιαγωγείο με κεραμοσκεπή, η οποία αφαιρέθηκε, όταν πάνω του κτίστηκε ο όροφος Σεφερτζή.

8 Τριβές έχουμε πρώτα μεταξύ Λόγγου και Περδικάρη, αργότερα μεταξύ των πλουσίων· οι Λόγγου από τη μια, οι Τσιτσαίοι από την άλλη και μετά, μέχρι και την απελευθέρωση και πέραν αυτής, δηλαδή 1912 και σχεδόν για έξι (6) ακόμη χρόνια, μεταξύ των πλουσίων και του Λαϊκού συνδέσμου ή του Πούπουλο, που είχε πρόεδρο τον Χ' Κωνσταντίνο Μαλούση. Δυστυχώς εδώ δεν πρόκειται για τριβές, δεν έχουμε απλώς διενέξεις, έχουμε διχασμό που θα κοστίζει στην πόλη.

9 Στα Κοινοτικά, για πρώτη φορά, εμφανίζεται ο Κωνσταντίνος Γρ. Μαλούσης σε σύσκεψη γνωριμίας, καλεσμένος από τον Δεσπότη Κωνσταντίνο, στις 3 Μαΐου 1896. Είναι Δήμαρχος της πόλης, εξωθεσμικός για τα Κοινοτικά. Είναι Κυβερνητικός, δηλαδή του συνόλου των κατοίκων Τούρκων και Χριστιανών.

Στις εννοιακές εκλογές της 5^{ης} Αυγούστου του 1903 εκλέγεται ως επίτροπος και πολιτεύεται ωσεί παρών, εργάζεται όμως εντατικά για τη δημιουργία μιας φιλολαϊκής μερίδας στην πόλη κόντρα στους πλουσίους, αν και ο ίδιος δεν είναι φτωχός.

10 Το πρακτικό υπογράφουν:

Ο Βεροιάς και Ναούσης Λουκάς, ως πρόεδρος, και τα μέλη:

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΣΠΥΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Τιμητικό αφιέρωμα στο φιλολογικό και ιστορικό του έργο

Η Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο λόγιος», στο πλαίσιο των ειδικών αφιερωμάτων που πραγματοποιεί προς τιμήν διακεκριμένων προσωπικοτήτων της πόλης μας διοργάνωσε στις 30 Νοεμβρίου, στην αίθουσα της Εστίας Μουσών, ειδική τιμητική εκδήλωση όπου παρουσιάστηκε το φιλολογικό και ιστορικό έργο του συμπολίτη μας Στέργιου Σπ. Αποστόλου. Ο κ. Πέτρος Στοϊδης αναφέρθηκε στο φιλολογικό έργο του Κ. Αποστόλου ενώ η κ. Δήμητρα Τζάκη-Μπεσλίκια ανέλυσε το ιστορικό έργο του συγγραφέα. Παράλληλα προβλήθηκε και πλούσιο οπτικό υλικό από τη ζωή και την εκδοτική δραστηριότητα του τιμώμενου, που επιμελήθηκε ο κ. Στοϊδης. Την αφίσα της εκδήλωσης συνέθεσε ο κ. Δημήτρης Πάζος.

Μέρος α': παρουσιάζει ο Πέτρος Α. Στοϊδης

60 χρόνια ιστορικής και γλωσσολογικής έρευνας.

22 χρόνια εκδοτικής δραστηριότητας.

Ο λογιστής, ο μουσικός, ο αθλητής, ο ιστορικός, ο ποιητής, ο γλωσσολόγος, ο ιστοριοδίφης, ο δοκιμιογράφος, ο σχολιαστής, ο αρθρογράφος, ο λόγιος, ο ουμανιστής, ο ερευνητής, ο συμπολίτης μας Στέργιος Σπυρ. Αποστόλου ανέλωσε τη ζωή του προσπαθώντας να διατηρήσει ζωντανή την τοπική ιστορική μνήμη, απομακρύνοντάς την από την αχλή της λήθης, «...ώσπου να 'ρθει το φως να διώξει το σκοτάδι», αρνούμενος «να αρνηθεί την ανθρωπιά, ατίμητο της σκέψης του διαμάντι...». («Αναλαμπές στο σκοτάδι»). Στη ζωή και στο έργο, λοιπόν, του ανθρώπου που με την πένα του έσωσε, το χαμένο πλέον από τη μιλιά των ανθρώπων, γλωσσικό μας ιδίωμα, είναι αφιερωμένη η αποψινή βραδιά, ελάχιστο αντίδωρο στην προσφορά ζωής προς την πόλη του και τους ανθρώπους της.

Στέργιος – Στέργιους, Στιργιούλης, Γιούλης, Τέγους, Τέγας. (το όνομα είναι ευχетικό και παράγεται από το ρήμα **στεργιώνω**. Δίνονταν στα βρέφη για να στεργιώσουν, να μην πεθάνουν. Κλη-

ρονομείται από γενιά σε γενιά).

Η ζωή του

Ο Στέργιος Αποστόλου γεννήθηκε στη Νάουσα το 1932. Κατάγεται από δημοκρατική οικογένεια με αριστερές καταβολές. Ο πατέρας του Σπύρος Αποστόλου υπήρξε ιδρυτικό μέλος της κομματικής

οργάνωσης Νάουσας του Σ.Ε.Κ.Ε (Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος) και για αρκετά χρόνια γραμματέας της.

Στις αρχές του 1950, σ' όλη την Ελλάδα οργάνωνταν συλλαλητήρια και διαδηλώσεις σε ένδειξη συμπαράστασης προς τους Κύπριους που αγωνίζονταν για την ένωσή τους με την Ελλάδα. Στις αρχές Μαΐου της ίδιας χρονιάς, στη μεγάλη απεργία που οργάνωσε το Λάμπειο Γυμνάσιο, ειδικότερα η τάξη του (8^η), για να συμπαρασταθεί στον αγώνα των Κυπρίων, ο τελειόφοιτος, τότε, του Λαπείου γυμνασίου Στέργιος, έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο και μάλιστα, με δική του πρωτοβουλία και χωρίς να γνωρίζει κανείς τίποτα, τύπωσε προκηρύξεις σχετικές με το κυπριακό ζήτημα. Η Αστυνομία θορυβήθηκε και προσπάθησε να εντοπίσει το πρόσωπο που προέβη σ' αυτήν την ενέργεια, χωρίς αποτέλεσμα. Την ίδια χρονιά (1950) αποφοίτησε από το Λάμπειο Οκτατάξιο Γυμνάσιο Νάουσας και προσελήφθηκε στο λογιστήριο της εταιρείας ΛΑΝΑΡΑΣ-ΚΥΡΤΣΗΣ & ΣΙΑ όπου εργάστηκε ως λογιστής επί μια περίπου δεκαετία.

Από το χρόνο αποφοίτησης του από το Γυμνάσιο (1950) μέχρι και το 1961 η τοπική Ασφάλεια του αρνούνταν τη χορήγηση πιστοποιητικού νομιμοφροσύνης για να δώσει εξετάσεις στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Τελικά, το 1962 του δόθηκε το εν λόγω πιστοποιητικό και έλαβε μέρος στις εξετάσεις (με το τότε σύστημα) για την εισαγωγή του στη Νομική και στη Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών (Ο.Π.Ε). Πέτυχε και στις δύο σχολές. Προτίμησε να ακολουθήσει τη Νο-

μική στην οποία γράφτηκε ως εργαζόμενος φοιτητής. Την περίοδο αυτή (είχε απολυθεί το 1960 από την εταιρεία ΛΑΝΑΡΑΣ-ΚΥΡΤΣΗΣ & ΣΙΑ) εργάζονταν στη βιομηχανία επεξεργασίας φρούτων ΒΕΡΜΙΟΝ-ΝΑΟΥΣΑ ως αναπληρωτής προϊστάμενος λογιστηρίου. Παράλληλα τηρούσε και τα λογιστικά βιβλία μερικών φρουτεμπορικών εταιρειών.

Το 1964 εξελέγη δημοτικός σύμβουλος με τον συνδυασμό ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ του δικηγόρου Νίκου Μούγγρη, έχοντας την υποστήριξη από την τοπική Ε.Δ.Α. (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά).

1950. Παρέλαση μαθητών της 8ης του Λαπείου Γυμνασίου

1950. Οι απόφοιτοι της 8ης με τους καθηγητές τους

Το 1967, είκοσι ημέρες μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου, η Χούντα τον απομακρύνει από το Δημοτικό Συμβούλιο Νάουσας «για σοβαρούς λόγους δημοσίας τάξεως και ασφαλείας». Τον Απρίλιο του επόμενου έτους 1968 συνελήφθη από την Ασφάλεια για απείθεια σε στρατιωτική διαταγή, κρατήθηκε για ένα διήμερο και ακολούθως παραπέμφθηκε στο Έκτακτο Στρατοδικείο Θεσσαλονίκης με την ίδια κατηγορία, όπου δικάστηκε την 31η Ιουλίου 1968.

Προβλήματα είχε στις σχέσεις του και με το διορισμένο από τη Χούντα Διοικητικό Συμβούλιο του ΒΕΡΜΙΟΝ-ΝΑΟΥΣΑ, το οποίο τελικά τον απέλυσε το Μάρτιο του 1974. Μετά την απόλυση του προσλαμβάνεται ως προϊστάμενος Λογιστηρίου στην Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Ναούσης, όπου παρέμεινε μέχρι το τέλος της ίδιας χρονιάς.

Είχε ενεργητική συμμετοχή σε διάφορους συλλόγους της πόλης. Στον Α.Ο. Ναούσης «ΑΧΙΛΛΕΥΣ», διετέλεσε για μικρό διάστημα ποδοσφαιριστής και ακολούθως γραμματέας του. Εξελέγη δύο φορές πρόεδρος του Συλλόγου Αποφοίτων Γυμνασίου Ναούσης «ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ» και επί επτά συναπτά έτη χρημάτισε ταμίας του Ε.Ο.Σ Ναούσης. Επί 32 ολόκληρα χρόνια συμμετείχε στη χορωδία και μαντολινάτα του Ωδείου Ναούσης ως βαρύτονος και κιθαρίστας αντιστοίχως.

Ασχολήθηκε με την ιστορική και γλωσσική έρευνα και συνέγραψε 11 βιβλία, εκ των οποίων τρία αναφέρονται στο γλωσσικό ιδίωμα της

Απο τη θεατρική παράσταση «Ποπολάρος» του Γρ. Ξενόπουλου

Ο Στ. Αποστόλου με συναδέλφους του στο λογιστήριο του Λαναρά

Νάουσας και 8 σε ιστορικά θέματα, με κεντρικό άξονα αναφοράς τη Νάουσα. Από κοινού με τον αξιόλογο τοπικό ιστορικό ερευνητή Μανώλη Βαλσαμίδα συμμετείχε και στη συγγραφή του βι-

Με το Δ.Σ. του συλλόγου αποφοίτων

βλίου για την μάχη της Χοντροσούγκλας. Πέρα από αυτά, για πολλά χρόνια αρθρογράφησε και συνεχίζει να αρθρογραφεί στον τύπο της Νάουσας, καθώς και σε άλλες εφημερίδες και περιοδικά επί θεμάτων ποικίλου ενδιαφέροντος, με ιδιαίτερη αναφορά στα ιστορικά. Ιδιαίτερα, ως τακτικός συνεργάτης, δημοσίευε ιστορικές και γλωσσικές πραγματείες στο περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» του τότε Συλλόγου Αποφοίτων Γυμνασίου Ναούσης (νυν Πολιτιστικής Εταιρείας) «ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ».

Κατά την περίοδο 1976-1978 φοίτησε στη Σχολή Βαλκανικών Γλωσσών του Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου απ' όπου απεφοίτησε το 1978 με πτυχίο αλβανικής γλώσσας. Ακολούθως, κατά την περίοδο 1978-1983 έλαβε υποτροφία από τη Φιλοσοφική Σχολή του πα-

Είναι παντρεμένος με την Ελένη Καρυδά του Πέτρου με την οποία απέκτησε δύο θυγατέρες εκ των οποίων η μία είναι συμβολαιογράφος και η άλλη καθηγήτρια φιλόλογος. Έχει συνολικά τρεις εγγονούς και μία εγγονή.

ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙ. ΑΝΘΡΩΠΟΥ

■ ■

«ΝΑΟΥΣΑ»

(ΥΠΟΜΝΗΤΑ)
ΥΜΝΟΥ

Α

◆

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΘΗΝΑ 1997

έχει τη Νάουσα και τους κατοίκους της, στηριγμένες, κατά τη δεοντολογία του Στέργιου Αποστόλου, σε πλούσιες και ανέκδοτες πηγές. Πλην ελάχιστων εξαιρέσεων, οι περισσότερες, από αυτές δημοσιεύτηκαν στη «Νιάουστα» από το 1985 μέχρι και το 1991. Το βιβλίο αποτελεί σημαντική συμβολή στον εμπλουτισμό της πενιχρής μέχρι τότε βιβλιογραφίας για τη Νάουσα και το ιστορικό παρελθόν της. Οι μελέτες, ταξινομημένες κατά κατηγορία, αναφέρονται σε θέματα γλωσσολογίας, ιστορίας, λαογραφίας, ταξικών – πολιτικών αγώνες και πολιτισμού συνοδευμένες από πληθώρα πηγών αλλά και πλούσια βιβλιογραφία, κάτι που χαρακτηρίζει, άλλωστε, το σύνολο της προσπάθειας του Αποστόλου.

Το συνολικό αποτέλεσμα, κινούμενο στα όρια περισσότερο της λογοτεχνίας και λιγότερο στον ψυχρό δοκιμιακό λόγο, αποκαλύπτει τις ευαίσθητες πτυχές του συγγραφέα, την αγάπη του για τον άνθρωπο και κυρίως την αγωνία του για το μέλλον αυτού του κόσμου ενώ αποτελεί απότιση φόρου τιμής «*στον απανταχού της γης αγωνιστές της ανθρωπιάς.*»

Αξίζει στο σημείο αυτό να σας διαβάσω δύο αποσπάσματα από το έργο αυτό, τα οποία αποτελούν και σήμερα «αναλαμπές στο σκοτάδι» που επιχειρούν οι ισχυροί της γης να επιβάλουν στους ανθρώπους, στο όνομα μιας ζωής εξαρτώμενης όχι από τον μόχθο των ανθρώπων, αλλά από την ευημερία των απρόσωπων «αγορών», που μιλάνε για ένωση των κρατών πρεσβεύοντας τη διάλυσή

τους μέσα από την οικονομική τους εξαθλίωση και εξαχρείωση, που άλωσαν τον πλούτο και την ζωή των πολιτών τους για μία προνομιούχα ελίτ. Τα αφιερώνω σε όσους πιστεύουν, όπως και ο συγγραφέας, πως «Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος δεν θα πάψεις ούτε στιγμή να αγωνίζεσαι για την ειρήνη και για το δίκιο». (ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ, Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος)

(I) ΑΡΝΟΥΜΑΙ

«Ένα τρανό θέλω να πω ΑΡΝΟΥΜΑΙ
στους άρχοντες της βίας και του σκότους,
την τύχη αυτοί που κρίνουν των ανθρώπων
πάνω στη γη:

-ΑΡΝΟΥΜΑΙ να χουφτώσω το μαχαίρι

στο χέρι που μου βάζουν

Κι αναίτια με προστάζουν

βαθιά στις σάρκες να το χώσω

ανθρώπινου κορμιού

-ΑΡΝΟΥΜΑΙ να αποδεχτώ

τη λογική της ζούγκλας

που αυτοί να μπω με σπρώχνουν

και με προστάζουν αγρίμι να γενώ κι εγώ,

σαν όλα τ' άλλα,

σ' αυτήν που γυροφέρνουν.

-ΑΡΝΟΥΜΑΙ να πιστέψω σ' υποσχέσεις

-και λόγια ωραία

-πολλά σ' εμέ που τάζουν,

μα, αντάμα, με προστάζουν

τα βήματα μου να οδηγώ

σε μονοπάτια

που αυτοί ορίζουν να διαβώ.

- ΑΡΝΟΥΜΑΙ εγώ συνένοχος να γίνω

μ' όλους αυτούς

την πείνα που σκορπούν παντού

και τις φριχτές αρρώστιες

κι αθώα παιδικά κορμιά

στο θάνατο οδηγούν,

πριν, καν καλά αυτά,

τον κόσμο γύρω τους γνωρίσουν.

- ΑΡΝΟΥΜΑΙ, τέλος, ν' αρνηθώ

την ανθρωπιά,

ατίμητο της σκέψης μου διαμάντι,

που με προστάζει,

κάθε στιγμή,

το δύσκολο στρατί, της να διαβαίνω,

τα' αυτιά μου κλείνοντας γερά

να μην ακούν

το πλάνο των Σειρήνων το τραγούδι.

(II) ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ

«Άραγε, είναι πορετό

ο άνθρωπος αν ψάξει,

να βρει πού βρίσκονται ακριβώς

τα σύνορα του ΕΓΩ του;

Κι αν πιστεύει πως πέρα από το ΕΓΩ

το δικό του

τίποτα άλλο δεν υπάρχει,

τάχα, δύσκολο είναι γι' αυτόν

να ψάξει λίγο ακόμα, να δει

μήπως υπάρχει κάποιο μονοπάτι

που απ' το ΕΓΩ

τον βγάζει ολόισια στο ΕΜΕΙΣ;

...

Και το ΕΜΕΙΣ; Τι 'ναι το ΕΜΕΙΣ;

Πώς μπορεί να 'ναι άλλο

από την ανθρωπιά; Αυτό δεν είναι που δείχνει

το δρόμο στους ανθρώπους,

ο ένας στον άλλο πλάι να στέκει πάντα,

χαρές και λύπες να διαβαίνουν μαζί;

Κι ακόμα, το ΕΜΕΙΣ δεν είναι,

που τον άνθρωπο κάνει να ξεχωρίζει

απ' τα' αγρίμια,

το ίδιο όταν διαβαίνει στρατί

μ' αυτό της ανθρωπιάς;

Όμως, όταν το ΕΜΕΙΣ

την ανθρωπιά εντός του έχει

νεκρωμένη,

μ' αγρίμια κι αυτό μοιάζει,

που απ' το ένστικτο οδηγημένα,

το' να τ' άλλο κατασπαράζουν.

«Οι Ναουσαίοι και η Αρχιεπισκοπή Αχρίδας», 1999, κριτική-ιστοριοδική μελέτη, πλούσια σε πηγές και αρχειακό υλικό, που αποτελεί συμβολή στην έρευνα για τα αίτια της βραχύχρονης υπαγωγής της Νάουσας στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Αρχιεπισκοπής Αχρίδας, στα τέλη του 17^{ου}, αρχές 18^{ου} αι. Με τη μελέτη αυτή, που την αφιερώνει στους αγέρωχους, υπερήφανους και ανυπότακτους Ναουσαίους, ο συγγραφέας «πιστεύει, όπως γράφει στον πρόλογό του, ότι επιχειρεί μία σε βάθος κριτική – ιστοριοδική τομή στο θέμα αυτό, και ότι συμβάλλει,

κατά κάποιο τρόπο, στον προσδιορισμό των αιτιών και τη φύση τους, ένεκα των οποίων οι Ναουσαίοι υποχρεώθηκαν να προβούν στην αλλαγή του εκκλησιαστικού καθεστώτος τους.»

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Η γλωσσική τριλογία του Στέργιου Αποστόλου, η ναυαρχίδα των φιλολογικών του ενασχολήσεων, είναι η μοναδική μέχρι στιγμής οργανωμένη και ολοκληρωμένη προσπάθεια καταγραφής και έκδοσης του ιδιαίτερης αξίας γλωσσικού ιδιώματος της πόλης μας, «...ένα από τα πολλά που απαντώνται στο βορειοελλαδικό χώρο, καθαρά ελληνικής προέλευσης, με εξαίρεση ορισμένα γλωσσικά δάνεια τα οποία, όπως και στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, υπεισήλθαν σ' αυτό διαχρονικά από άλλες γλώσσες σε ασήμαντη εκατοστιαία αναλογία...»

Οι εξηγήσεις του Αποστόλου για τον τρόπο συλλογής του υλικού, ξαφνιάζουν ευχάριστα τον αναγνώστη και αποκαλύπτουν το μέγεθος της προσφοράς του ακαταπόνητου ερευνητή, που δεν υπήρξε ποτέ ειδικός γλωσσολόγος, στην πόλη μας. Σε διάστημα σαράντα χρόνων ο Στέργιος Αποστόλου, με υπομονή και επιμονή, συνέλεγε

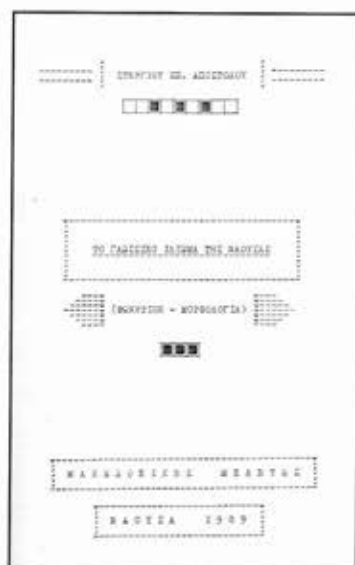
και κατέγραφε τις λέξεις και τα στοιχεία φωνητικής και μορφολογίας του γλωσσικού ιδιώματος της πόλης μας. Πολύτιμη πηγή του, πέρα από τα προσωπικά ακούσματα, οι γέροντες Ναουσαίοι του πάρκου που συζητούσαν στην τοπική διάλεκτο διάφορα θέματα και οι στενοί του συγγενείς, γηγε-

νείς Ναουσαίοι, κυρίως του βόρειου τμήματος της πόλης (π.χ. Αλώνια, οδός Ανταρτών), όπου το γλωσσικό ιδίωμα έχει περισσότερους ιδιοματισμούς και ιδιαιτερότητες στη φωνητική (πιο βαριά και αργόσυρτη ομιλία).

Γράφει στον Πρόλογο του Συντακτικού του: «Πρέπει να κάνω μνεία ότι η συλλογή, επεξεργασία, κατάταξη κατά ενότητες και έκδοση του υλικού της γλωσσικής τριλογίας πραγματοποιήθηκε προοδευτικά μέσα σε έξι περίπου δεκαετίες και, βεβαίως, δεν ήταν έργο ευχερές, γιατί ο «πανδαμάτωρ χρόνος» και η παρεχόμενη από την Πολιτεία ενιαία παιδεία σε όλο τον ελλαδικό χώρο, συνέτειναν αποτελεσματικά στην εξαφάνιση του γλωσσικού ιδιώματος της Νάουσας. Όπως προανέφερα, οι ελάχιστοι Ναουσαίοι οι οποίοι συνεχίζουν να συνδιαλέγονται στο παλιό γλωσσικό ιδίωμα, είναι παρωχημένης ηλικίας και, κυρίως, είναι αυτοί οι οποίοι, για διάφορους λόγους, δεν βρήκαν τη δυνατότητα μέσω κάποιας παιδείας ή άλλου τρόπου να γίνουν κοινωνοί της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.» Και καταλήγει: «Ήδη, με την έκδοση του παρόντος βιβλίου, έπαυσε οριστικά να υπάρχει το κενό αυτό και χωρίς να επιμένω, θα τονίσω ότι η τριλογία αποτελεί ένα σημαντικό σταθμό στη μελέτη του γλωσσικού ιδιώματος της Νάουσας, με την έγκαιρη διάσωση και συστηματική ανάδειξη του γλωσσικού πλούτου του.»

Σήμερα, με τους ανθρώπους της Νάουσας, που τόσο πολύ αγάπησε και τους πρόσφερε το σύνολο των προσπαθειών του, πολλές φορές με προσωπική οικονομική αφαίμαξη, μοιράζεται την ευχαρίστηση της πολύπονης και πολύχρονης μελέτης του πάνω στο γλωσσικό μας ιδίωμα με την ολοκλήρωση της τριλογίας των βιβλίων του, τη «**μνήμη της ναουσαϊκής γλώσσας**», που θα σας παρουσιάσω συνοπτικά ευθύς αμέσως.

Α) «**ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ**» (**Φωνητική-Μορφολογία**), Νάουσα 1989. Η εν λόγω έκδοση απέσπασε το β' πανελλήνιο βραβείο της Γλωσσικής εν Αθήναις Εταιρείας, η οποία λειτουργεί ως παράρτημα της Ακαδημίας Αθηνών. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα καλαίσθητη έκδοση, που δακτυλογραφήθηκε από τον ίδιο και κυκλοφόρησε δυστυχώς σε λίγα μόνο αντίτυπα λόγω του μεγάλου κόστους εκτύπωσης, αφού

τόσο αυτό το βιβλίο όσο και τα υπόλοιπα έγιναν πραγματικότητα με προσωπικές οικονομικές θυσίες του ίδιου του συγγραφέα. Πρόκειται ουσιαστικά για τη γραμματική του γλωσσικού ιδιώματος με την προσθήκη ερμηνευτικού πίνακα στο τέλος για τις άγνωστες και ιδιωματικές λέξεις και εκφράσεις, προάγγελο του Λεξικού που θα ακολουθούσε. Το εξαιρετικό αποτέλεσμα του κόπου του εκθείασε ο έγκριτος γλωσσολόγος καθηγητής κ. Γεώργιος Μπαμπινιώτης που σχολίασε το βιβλίο που του έστειλε ο συγγραφέας. Μετά την έκφραση των συγχαρητηρίων προς το πρόσωπο του κ. Αποστόλου για τη σημασία της προσπάθειάς του, σημειώνει χαρακτηριστικά: «Είναι πολύ καλή δουλειά, όσο καλύτερη μπορεί να είναι μια γλωσσολογική περιγραφή από μη γλωσσολόγο. Η ακρίβεια των περιγραφών σας και η επιμονή σε μια αυστηρώς περιγραφική προσέγγιση σε συνδυασμό με τη βαθύτερη γνώση του ιδιώματος και την ευαισθησία του «επαρκούς χρήστη», δίνουν μια βαρύτητα στο πόνημά σας».

Ας δούμε, λοιπόν κάποια παραδείγματα παραγωγής λόγου κατά περίπτωση.

1. ΤΟ ΑΡΘΡΟ

Οριστικό Π.χ. Ονομ.: **ου** μπατσέλας κόφτει

Γεν.: η μούτσα **απού την** αγιλάδα

Αιτ.: ιφράμι **τα** τιντζιρέντγια

Αόριστο Π.χ. Ονομ.: ακούγιτι **ένας** κύρκας (=τριζόνι)

Γεν.: ακούγουντι γέλια **απού κάτι** γυναίκις

Αιτ.: τρουκουλισάμι **κάτι** κούτσουρα στουν γκρέμουρα

Κλητική πτώση – προσφωνήσεις:

-ω Πίππα(Φίλιππα), είσι ιδώ;

-Έι, παμείτι (=πάμε) να φύγουμε αγρήγουρας(ς).

-Μάρι Λισαβούδα, τι ταξιράτι (=κακό) ήταν αυτό απού επαθάμι;

2. ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Προσωπικές Π.χ. **ιμένα** μι είπαν να του πουλιμήσου (=πετάξω) σιαπέρα.

Κτητικές Π.χ. απού τις **δικές του** τις προυνές είναι τα προύνα

Αόριστες Π.χ. **τουν** τράβηξα έναν σιάτουν (=χαστούκι), άμα τι σιάτουν

3. ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Π.χ. ου γαμπρός είναι **όμουρφους**

η ουρνίθα είναι **παρναρουτή** (=ποικιλόχρωμη) του χιόνι είναι **μπλιούτκαβου** (=νερουλό)

4. ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Πρώτη συζυγία

Π.χ. Οριστική ενεστώτα ενεργητικής φωνής – **αλείφου** τη φιλίτσα (=φέτα ψωμιού)

μικουλιάσια (=ταχίνι)

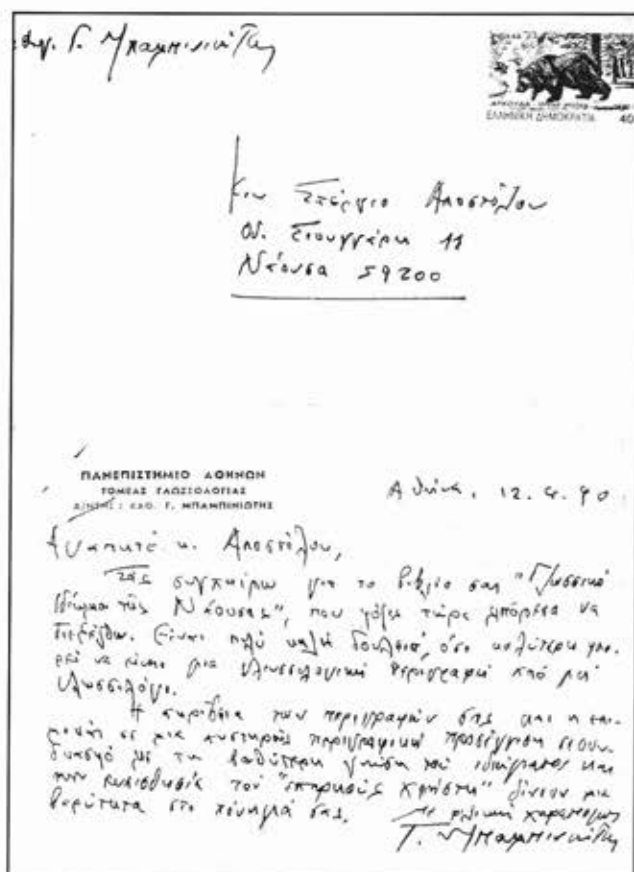
Π.χ. Ευκτική παρακειμένου παθητικής φωνής – **κέσκι** (=μακάρι) **να έχει ραφτεί** του σιαλιβάρι για του γαμπρό, **δα παντριφτεί** την Κυριακή γιατί.

Β) «ΛΕΞΙΚΟ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ» (με στοιχεία Φωνητικής και Μορφολογίας), Νάουσα 2007.

Το λεξικό αυτό περιλαμβάνει 6.000 και πλέον λήμματα. Μετά τη σελίδα τίτλου υπάρχει μια λιτή αφιέρωση – αντίδωρο του συγγραφέα «Στους δασκάλους μου του Α' Δημοτικού Σχολείου Ναούσης και στους καθηγητές μου του Οκταταξίου Λαππείου Γυμνασίου Ναούσης». «Δεν φιλοδοξώ να πιστεύω, σημειώνει στο Πρόλογό του ο Αποστόλου, ότι έχω καταγράψει τα πάντα, όμως, είμαι ικανοποιημένος από το γεγονός ότι απέφεραν καρπούς οι προσπάθειες μου να διασώσω ό,τι είναι δυνατό από το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας. Νομίζω, λοιπόν, ότι η βράβευση του βιβλίου μου της έκδοσης 1989 από την προμνημονευθείσα Γλωσσική Εταιρεία αποτελεί κάποια δικαίωση των κόπων μου». Δικαίωση των κόπων αποτέλεσε και η νέα επαινετική επιστολή του κ. Μπαμπινιώτη με την οποία ανανέωσε τα συγχαρητήριά του για το νέο βιβλίο.

Οι εξηγήσεις που δίνει ο συγγραφέας, καθώς αναφέρεται αναλυτικά στους κανόνες που ακολουθήσε κατά τη σύνταξή του, είναι άκρως κατατοπιστικές και ιδιαίτερα ωφέλιμες για τον αναγνώστη, ειδικό και μη. Πολύτι-

μη είναι η συνδρομή των στοιχείων φωνητικής και μορφολογίας που υπάρχουν στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου βοηθώντας έτσι τον αναγνώστη να προσεγγίσει ένα γλωσσικό ιδίωμα που έχει επιβιώσει σε κάποιο βαθμό στα σύγχρονα χρόνια, παρά τη μορφολογική και φωνητική μεταβολή που υπέστησαν οι λέξεις του με την πάροδο του χρόνου.

Ο Στ. Αποστόλου δε διστάζει να κάνει αναγωγές στο παρελθόν της ελληνικής γλώσσας και να διατυπώνει απόψεις για την ετυμολογία των λέξεων με επιχειρήματα γλωσσικά ιδιαίτερα επαρκή. Έτσι έχει εντοπίσει πολλές λέξεις με αρχαιοελληνική προέλευση, μερικές μάλιστα και με ομηρική. Π.χ. το επίθετο **πάντγοιους** = ο ποικίλος, ο κάθε είδους από την αρχαία λέξη **παντοίος** = ο κάθε είδους.

Προς επίρρωση των σημασιών των λέξεων ο συγγραφέας δε διστάζει να αντλήσει παραδείγματα από τον τοπικό λαϊκό πολιτισμό στον οποίο έχει εντυπώσει με πλούσια αρθρογραφία. Π.χ. **παϊαντζίδα** = σύνολο μικρών νομισμάτων που κρέμονται στη φορεσιά της ναουσαϊκής μπουλάς,

αλλά και οι πληροφορίες στο λήμμα **μπούλα**. Εδώ ο συγγραφέας, γνώστης των λαϊκών δρωμένων, δίνει περισσότερες πληροφορίες, χωρίς όμως να ξεφεύγει από τον αρχικό του στόχο, την αυστηρή περιγραφική προσέγγιση.

Γ) «**ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ**», 2011. Γράφει στην εισαγωγή του βιβλίου ο Στέργιος Αποστόλου: «Με την ανά χείρας έκδοση ολοκληρώνω τη γλωσσική τριλογία η οποία αφορά στο γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας, το οποίο, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, έπαυσε πλέον να ομιλείται από τους κατοίκους αυτής της πόλης. Έκρινα απαραίτητη τη συγγραφή και έκδοση του παρόντος βιβλίου, γιατί το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας εμφανίζει συντακτικές και λοιπές ιδιαιτερότητες οι οποίες δεν υπάρχουν στην κοινή νεοελληνική γλώσσα. Είναι, επομένως, μέλημα των ειδημόνων να μελετήσουν την «Γλωσσική τριλογία» και να αποφανθούν με ακρίβεια με ποιο ή με ποια γλωσσικά ιδιώματα του λοιπού ελλαδικού χώρου εμφανίζει συγγένεια. Επίσης, η εν λόγω τριλογία συμβάλλει και στο έργο της ιστορικής έρευνας, γιατί, εφόσον δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, ίσως απαντηθεί και το ερώτημα της αρχικής γεωγραφικής κοιτίδας των Ναουσαίων από την οποία ξεκίνησαν και αποίκισαν την σημερινή πόλη τους. Πάντως, με κάποιες αμυδρές ενδείξεις και όχι αποδεικτικά στοιχεία, τείνω προς την άποψη ότι η αρχική κοιτίδα των Ναουσαίων ήταν η Ήπειρος.»

Στις 144 σελίδες του βιβλίου ο συγγραφέας του, ακολουθώντας την οργανωμένη και γνώριμη πλέον μεθοδολογία του, παραπέμποντας τον αναγνώστη – μελετητή για ερωτήματα Μορφολογίας και Φωνητικής στα δύο προηγούμενα έργα της γλωσσικής του τριλογίας, καθώς αυτή αποτελεί ενιαίο και

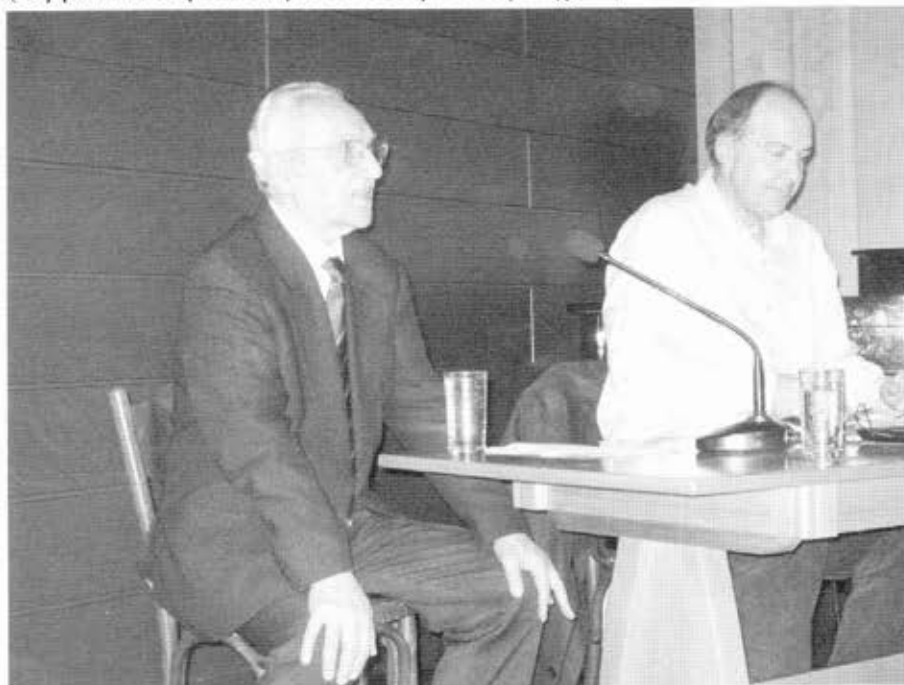

αδιάσπαστο γλωσσικό πλέγμα, αποκαλύπτει τη συνολική ύλη του συντακτικού του γλωσσικού ιδιώματος Χρησιμοποιώντας, όπως πάντα, πληθώρα παραδειγμάτων από την τοπική κοινωνία για όλες τις αναφορές που κάνει στη δομή του γλωσσικού ιδιώματος, αποκαλύπτει παράλληλα τις πτυχές του πολιτισμού τόσο στο γλωσσικό όσο και στο κοινωνικό αλλά και ιστορικό περιβάλλον, απόδειξη του στενού του δεσμού με τη ζωή και το παρελθόν της γενέτειράς του πόλης.

Π.χ. στο κεφάλαιο των πτώσεων – η χρήση της αιτιατικής: *πήγιν για κάστανα* *στον Περισιόρι* = πήγε για κάστανα (να μαζέψει κάστανα) στο Περισιόρι (καμένο το 1822 από τους Τούρκους ορεινό χωριό της Νάουσας). *Δηλώνει σκοπό*.

Π.χ. ο ρόλος της πρόθεσης *μι*=είναι ταυτόσημη με την πρόθεση της νεοελληνικής *με*. Απαντά μόνο στη σύνταξη: *μι* *απούμα* *επιζάμι* *όντας* *ήμα-* *στον* *μικρά* *πιντιά*= *με* *απούμα* (*τόπι* *αυτοσχέδιο* *φτιαγμένο* *από* *κουρέλια*) *παίζαμε* *όταν* *ήμασαν* *μικρά* *παιδιά*.

Π.χ. ο ρόλος της μετοχής: *μπουντώντας* *δυνατά* *του* *σουγκλί* *στον* *τσαρούχι* *δεν* *αμπόρισιν* *να* *φκιάσει* *τρύπες* *για* *τις* *νουζίτσες*= αν και πίεζε δυνατά του σουβλί στο τσαρούχι δεν μπόρεσε να κάνει τρύπες για να περάσει τις νουζίτσες (δερμάτινα κορδόνια για το δέσιμο τσαρουχιών).

Ο Στ. Αποστόλου με τον Π. Στοϊδη απαντά σε ερωτήσεις του κοινού

Μπουντώντας= *εναντιωματική μετοχή*.

Π.χ. Η σύνδεση των προτάσεων: σύνδεση με τον σύνδεσμο *και* = σηκώνουμεσι όλιοινοι προυί προυί *κι* *παγένουμι* *στου* *χτήμα* *στου* *Μπαχούτσι* *να* *κλαδέψουμε* *τις* *δρουκινές* = σηκώνόμαστε όλοι πρωί πρωί και πηγαίνουμε στο χτήμα στο Μπαχούτσι (αγροτική τοποθεσία κοντά στη Νάουσα) να κλαδέψουμε τις ροδακινιές.

Η γοητεία του βιβλίου αυτού, όπως και των άλλων δύο της γλωσσικής τριλογίας, έγκειται στην επιλογή του συγγραφέα για λόγους φωνητικής δεοντολογίας να ακολουθήσει, κατά την παράθεση των ιδιοματικών λέξεων, τη μέθοδο της ηχητικής ορθογραφίας, δηλαδή, οι λέξεις αναγράφονται όπως ακούγονται και όχι όπως προβλέπει η ορθογραφία τους. Έτσι δίνεται η ευκαιρία στον αναγνώστη να πάρει μια καλή ιδέα για τον τρόπο που μιλούσαν οι παλιότεροι από το χαμένο πλέον γλωσσικό τοπικό μας ιδίωμα. Το γεγονός ότι ο ακάματος Στέργιος Αποστόλου διέσωσε τη «*μνήμη της ναουσαϊκής γλώσσας*» αναλώνοντας το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του και το εξέδωσε σε λίγες μόνο δεκάδες αντίτυπα, εντελώς μόνος του, όπως και άλλοι συνοδοιπόροι του τοπικοί ερευνητές στην ίδια μοναξιά της δημιουργίας, μεγαλώνει την ευθύνη όλων μας και ιδιαίτερα των τοπικών αρχών.

Οφείλουμε, λοιπόν, να φροντίσουμε η αποψινή εκδήλωση να μην είναι η τελευταία φορά που μιλήσαμε για το γλωσσικό μας θησαυρό αλλά η αφετηρία μιας νέας προσπάθειας διατήρησής του, τουλάχιστον μέσα από τα βιβλία του Στέργιου Αποστόλου, τα οποία πρέπει να φτάσουν στις βιβλιοθήκες όλων των σχολείων της πόλης μας. Παράλληλα οφείλουν οι ταγοί αυτού του δήμου, αφήνοντας τις δημοκοπίες, να υλοποιήσουν επιτέλους την υπόσχεση πολιτισμού περί στήριξης των ντόπιων δημιουργών, οργα-

νώνοντας το τμήμα των τοπικών εκδόσεων, το οποίο θα συμβάλλει, ανάλογα με τις δυνατότητες του δήμου και μέσα από διαφανείς επιστημονικές διαδικασίες, στην ενίσχυση και στην ολοκλήρωση έργων σχετικών με τον πολιτισμό και την ιστορία του τόπου μας. Μόνον έτσι, ενθαρρύνοντας τους λιγοστούς συμπολίτες μας που ακόμα αντέχουν να δημιουργούν, θα μπορούσαμε, στις δύσκολες οικονομικά συγκυρίες που μας επέβαλαν να ζήσουμε στα επόμενα χρόνια, να στηριχτούμε σ' αυτό τελικά που μας απομένει, ως πόλη, στον τοπικό πολιτισμό μας, για να διατηρήσουμε την ταυτότητά μας.

Άλλωστε αυτή ίσως και να είναι η μοναδική μας αντίσταση. Η αντίσταση μιας πόλης που φθίνει οικονομικά και έχει το κουράγιο να δημιουργεί πνευματικά, κοιτώντας, θέλω να πιστεύω, κριτικά στο παρελθόν της και ατενίζοντας με αισιόδοξη(;) διάθεση το μέλλον της. Η αντίσταση μιας πόλης που **κάποτε** κατά τον ποιητή (Οδυσσεά Ελύτη)

«...πέντε μεγάλους βγάνει πάνω τους βαρεί
να λείψουν απ' τη μέση τους δοξολογεί»
αλλά παραμένει
«όμορφη και παράξενη πατρίδα
ωσάν αυτή που μου 'λαχε δεν είδα...»

Ο Κικέρων έλεγε: « Ο πρώτος νόμος της ιστορίας είναι να μην τολμά να λέει κανένα ψέμα, ο

δεύτερος να τολμά να λέει ό,τι είναι αλήθεια. Ο σύγχρονος Γάλλος ιστορικός H. Μαργου παρατηρεί ότι «ο ιστορικός πρέπει να έχει δύο φαινομενικά αντιφατικές ιδιότητες το *κριτικό πνεύμα* και το *χάρισμα της συμπάθειας*». Κριτικό πνεύμα, που δε διστάζει να αμφισβητεί τα πάντα, που αναλύει, κρίνει και ελέγχει σε βάθος όλα τα στοιχεία και συμπάθεια, διάθεση κατανόησης, που προφυλάσσει από την υπερβολή της κριτικής και αποτελεί προϋπόθεση της επιστημονικής γνώσης. Ο ιστορικός δεν αρκεί μόνο να διαπιστώνει, αλλά και να κατανοεί.

Με γνώμονα αυτές τις γενικές αρχές και με βαθιά συνείδηση των προκλήσεων που ορθώνονται μπροστά μας, ο συμπατριώτης μας ιστορικός ερευνητής Στέργιος Αποστόλου, έμπλεος όλων των παραπάνω χαρακτηριστικών, συνεχίζει το δικό του «ανένδοτο» αγώνα, μέσα από την προσωπική του οδύσσεια, αναδιφώντας στο παρελθόν της πόλης που λάτρεψε, για να διασώσει τη συλλογική μνήμη της περιοχής μας, να τη **στεργιώσει**, μέσα από τις ποικίλες εκφάνσεις της, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ιστορικής αυτοσυνειδησίας μακριά κραυγές και στείρα συνθηματολογία.

Με τη χορωδία και μαντολινάτα του Ωδείου Ναούσης

Ο Στέργιος Αποστόλου και το ιστορικό του έργο για τη Νάουσα

Μέρος β': παρουσιάζει η Δήμητρα Τζάκη-Μπεσλίκια

Μετά τη δεκαετία του '60, με την ανανέωση των ιστορικών σπουδών, η τοπική ιστορία εντάσσεται στην επιστήμη της ιστορίας και η μικρο-ιστορία διεκδικεί χώρο στις μακρο-αναλύσεις. Η τοπική ιστορία συνδιαμορφώνει πλέον τη γενική. Όλο και πιο συχνά οι επιστήμονες ιστορικοί καταφεύγουν στο έργο του τοπικού ιστορικού. Ιδιαίτερος σε μια χώρα, όπως η δική μας, που η ίδια η σύστασή της επέβαλλε την ανάπτυξη τοπικών πολιτισμών, σε μια χώρα που διαμορφώθηκε από τον ξένο ζυγό και στην οποία ευνοήθηκε η αυτοδιοίκηση των τοπικών κοινοτήτων, η ιστορία, η εθνική, είναι σε μεγάλο ποσοστό το άθροισμα των τοπικών της ιστοριών. Αυτό, αγνοήθηκε για πολλά χρόνια από το κεντρικό κράτος. Αγνοήθηκαν και αγνοούνται ως ένα βαθμό και οι τοπικοί ιστορικοί. Αυτοί οι εργάτες της πέννας που ταρακουνούν τη μνήμη, που ξύνουν με επιμονή τα επάλληλα στρώματα του χρόνου πάνω από γεγονότα και πρόσωπα για να αποκαλύψουν την ιδιαίτερη αλήθεια μας.¹

Εισαγωγικά

Ο δικός μας ιστορικός, ο τοπικός ιστορικός της Νάουσας είναι ο Στέργιος Αποστόλου. Ένας από τους τοπικούς ιστορικούς της περιοχής μας, ο μόνος ωστόσο που ασχολήθηκε επισταμένως με τη νεότερη ιστορία του τόπου μας. Ιστοριοδίφης και ιστορικός αφηγητής, ιστοριογράφος και λόγιος, αρθρογράφος και συνομιλητής όλων εκείνων οι οποίοι ασχολούνται και

θα ασχοληθούν στο μέλλον με το παρελθόν της πόλης. Έξι ιστορικά βιβλία, που αναφέρονται στην τοπική ιστορία από τα ύστερα χρόνια της τουρκικής κυριαρχίας μέχρι το τέλος του εμφυλίου πολέμου. Πλήθος δοκιμίων, ερευνητικών μελετών και άρθρων που αναμοχλεύουν τη μνήμη μας και την κρατούν ζωντανή, που ενεργοποιούν σε βάθος την τοπική μας συνείδηση και κληρονομιά, που ζωντανεύουν και αναδεικνύουν την ιδιαίτερη χροιά του τόπου μας.

Ένα πολύ μεγάλο προσωπικό αρχείο. Μια ζωή αφιερωμένη στην ιστορία της πόλης, την τοπογραφία και την ανθρωπογεωγραφία της. Μια ζωή αφιερωμένη στην έρευνα για τη συμμετοχή του τόπου μας στα μεγάλα γεγονότα της πατρίδας, στην οικονομική και ταξική εξέλιξη της πόλης, στους συλλογικούς αγώνες της και στις ατομικές μας ιστορίες και διαδρομές. Ακόμα- ακόμα και το έργο του γύρω από το γλωσσικό ιδίωμα της περιοχής γράφτηκε για να γίνει εργαλείο στα χέρια άλλων ιστορικών και ερευνητών που θα ήθελαν να

Η Δήμητρα Τζάκη και ο Πέτρος Στοϊδης στην παρουσίαση του έργου του Στ. Αποστόλου

τεκμηριώσουν την καταγωγή των Ναουσαίων και τη γέννηση της πόλης στα χρόνια της νεότερης ιστορίας.

Ο τοπικός ιστορικός το πιο συχνά δεν είναι επαγγελματίας ιστορικός. Και ο Στέργιος Αποστόλου δεν είναι. Αυτό όμως δεν τον κάνει λιγότερο ιστορικό μιας και την ιδιότητα την αποδίδει το ίδιο το έργο του. Ένα έργο που πολλές φορές είναι πιο δύσκολο και από το έργο των επαγγελματιών ιστορικών, επειδή γεννιέται στη μοναξιά της μικρής πόλης, μακριά από τις μεγάλες βιβλιοθήκες και τους πανεπιστημιακούς δασκάλους, μακριά από ιδρύματα και επιστημονικές ιστορικές κοινότητες, μακριά από οικονομικές και τιμητικές απολαβές. Είναι δυσκολότερο, επειδή ακόμα πάνω στον καμβά της εθνικής ιστορίας ο τοπικός μας ιστορικός ανασυνθέτει τον καμβά της ιστορίας της πόλης του υπακούοντας απλά και μόνο στο εσωτερικό του κάλεσμα, στην αγάπη του για την έρευνα, στο ενδιαφέρον του να πάρει και να δώσει απαντήσεις για όσα συμβαίνουν γύρω του, στην συμπάθειά του για τις πράξεις των ανθρώπων, στην αγάπη του για τον τόπο και τους ανθρώπους αυτού του τόπου.

Έχουμε διαβάσει όλοι την Εθνική μας ιστορία και μάλιστα σε διάφορες εκδόσεις και από διαφορετικούς συγγραφείς. Η ιστορία της πόλης αναφέρεται σε μια παράγραφο στην επανάσταση του 1822, λίγες αναφορές στο Μακεδονικό Αγώνα, δύο τρία ονόματα ηρώων της πόλης και δε θα μπορούσε να ήταν αλλιώς. Με αυτό το δεδομένο, όταν διαβάζουμε την Εθνική μας ιστορία δυσκολευόμαστε να εντάξουμε την ατομικότητά μας, την οικογένειά μας, την τοπική μας συλλογικότητα μέσα σ' αυτό το μεγάλο πλαίσιο γεγονότων και πολιτικών. Δυσκολευόμαστε να συνειδητοποιήσουμε ως το βάθος τη σημασία που έχει για την προσωπική μας ιστορία και τη διαμόρφωση της προσωπικής μας

συνείδησης. Αντίθετα όταν διαβάζουμε μέσα από τα βιβλία του Στέργιου Αποστόλου την τοπική μας ιστορία που ξεδιπλώνεται στα πλαίσια της Εθνικής μας ιστορίας και συνδιαλέγεται μ' αυτήν, τότε πραγματικά καταλαβαίνουμε την τοπική μας ιστορία με την εθνική ως μια σχέση αναγκαίων και αμοιβαίων ανταλλαγών. Τότε αντιλαμβανόμαστε την ιστορικότητα του τόπου που περιβάλλει την πόλη στην οποία ζούμε, περπατάμε αναπνέουμε. Τότε καταλαβαίνουμε τη γέννησή μας ως την εκδοχή μιας συγκεκριμένης τάξης πραγμάτων που μας ανάστησε εδώ, σ' αυτόν τον τόπο και όχι κάπου αλλού· και γιατί υπάρχουμε και γιατί αγαπάμε αυτόν τον τόπο. Κι αυτή είναι η μεγαλύτερη προσφορά του Στέργιου Αποστόλου. Η αφιέρωσή του στην αποκάλυψη των γεγονότων και των ανθρώπων που συνέργησαν έτσι ώστε να είμαστε τώρα εδώ εμείς και να μιλάμε. Το έργο του συμβάλλει στην αυτογνωσία μας και στην συνείδηση του τόπου μας.

Ο συγγραφέας, η αξιολόγηση και η κριτική ανάλυση στο ιστορικό του έργο.

Ο Στέργιος Αποστόλου δε γράφει μόνο γεγονότα. Τι, πως, από ποιον, που, πότε. Προχωρά και στην αξιολόγηση των κινήτρων και των προθέσεων. Η έρευνά του παραθέτει και αξιολογεί και αναλύει την κοινωνική, οικονομική

Ο Στέργιος Αποστόλου με τη σύζυγό του Ελένη

δομή της πόλης στα πλαίσια της πολιτικής κα-
τάστασης κάθε χρονικού ορίου². Είτε πρόκειται
για τα 200 τελευταία χρόνια της τουρκοκρατί-
ας, είτε πρόκειται για τον 20^ο αιώνα και μέχρι
το 1950, η κοινωνική και οικονομική δομή της
πόλης, οι πολιτικές των αρχόντων της στα πλαί-
σια της κεντρικής εξουσίας ή και παράλληλα με
αυτήν, οι οικονομικές ελίτ, αλλά το ίδιο και οι
απλοί εργαζόμενοι, είναι στα άμεσα ενδιαφέ-
ροντά του. Η κατανόηση των ιστορικών, κοινω-
νικών, πολιτικών και οικονομικών συνθηκών
κάτω από τις οποίες δημιουργήθηκε η πόλη, η
ταξική διαστρωμάτωσή της, μέσα στη νεότερη
ιστορία προβάλλεται επισταμένως και για πρώ-
τη φορά. Για πρώτη φορά, μέσα από τα βιβλία
του, αναδεικνύονται τα επάλληλα στρώματα του
χρόνου που άφησαν στα πρόσωπα των κατοίκων
της το ίζημα των αγώνων για επιβίωση, επικρά-
τηση, ένταξη. Όλα τα γεγονότα, όλα τα ονόμα-
τα των τόπων της μικρής πατρίδας μας, όλα τα
ονόματα των ανθρώπων της ή όσο το δυνατόν
περισσότερα ονόματα, εκείνων που έζησαν εδώ
και πήραν αποφάσεις για το ένα ή το άλλο, που
πήγαν με τους εδώ ή τους κει, που είπαν ναι ή
όχι στο κάλεσμα μιας συγκεκριμένης ιστορικής
στιγμής. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι με όνομα, που
η μεγάλη πατρίδα αγνοεί, και που πολλές φο-
ρές γι αυτή τη μεγάλη πατρίδα έδωσαν τη ζωή
τους, αποκαθίστανται στο κείμενο του τοπικού
μας ιστορικού.

Παρουσίαση των ιστορικών του βιβλί- ων με βάση τη χρονολογία των γεγονό- των και όχι την έκδοση, από 1627-1950.

Τα ιστορικά βιβλία του Στ. Αποστόλου, η συ-
νοχή και η χρονολογική τους συνέχεια δίνουν
στην πόλη ολοκληρωμένη ιστορία τριών και
πλέον αιώνων. Η ιστορική εργογραφία του ξε-
διπλώνεται με χρονολογική σειρά από το 1627
μέχρι 1950 και περιέχει ιστοριοδιφικές μελέτες,
άρθρα και ολοκληρωμένα κατά εποχή ιστορικά
βιβλία, τα οποία μας δίνουν την πορεία της πό-
λης από την παραμυθητική της γέννηση μέχρι το
πολύ πρόσφατο παρελθόν.*

Αρματολισμός και Ληστανταρεία 1627- 1812.

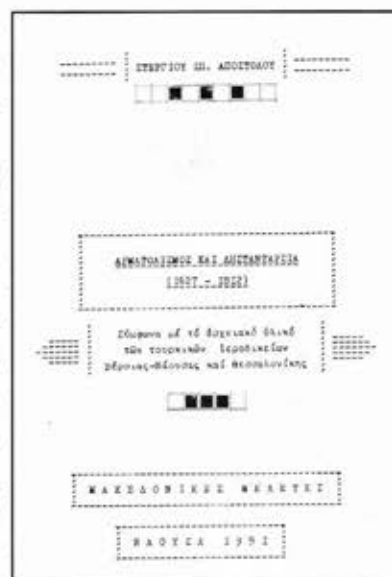
Το πρώτο τυπωμένο ιστορικό του έργου εί-
ναι το έργο: **Αρματολισμός και Ληστανταρεία
1627-1812**. Το έργο βασίζεται στα αρχεία, κυ-

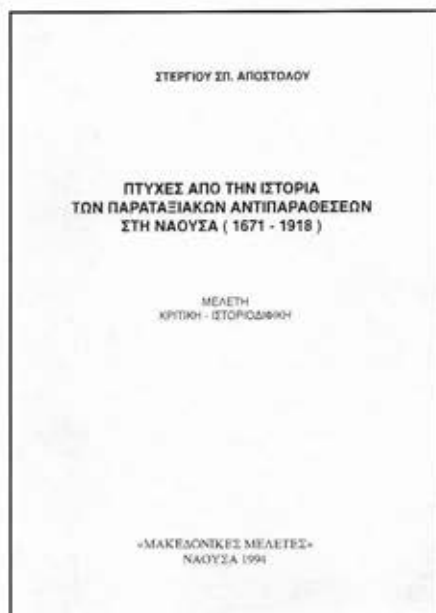
ρίως, των ιερο-
δικείων Βεροί-
ας-Ναούσης και
Θεσσαλονίκης.
Μέσα από τις
σελίδες του ανα-
δείχεται ο ρό-
λος των αρματο-
λών και ληστών
– ανταρτών στην
περιοχή της Μα-
κεδονίας. Είναι
μια προσπάθεια
να διαχωριστούν
τα δυσδιάκρι-
τα όρια μεταξύ
ληστείας και

ανταρσίας κατά την περίοδο της τουρκοκρατί-
ας, μεταξύ ληστανταρτών αφ' ενός και αρματο-
λικών σωμάτων, η δημιουργία των οποίων υπο-
τίθεται θα διασφάλιζε την τάξη στις κατά τόπους
περιοχές της τουρκικής επικράτειας. Στο έργο
αυτό και με βάση τα παρατιθέμενα αρχεία, ανα-
δεικνύεται η ενεργή διάθεση της πόλης να αντι-
σταθεί επαναστατικά στη στρατολόγηση των
νεαρών παιδιών της από τα γενιτσαρικά τάγμα-
τα, καθώς και η προσπάθεια των κατοίκων της
Νάουσας για την απομάκρυνση των αλβανικών
ληστρικών ομάδων που νέμονταν την περιοχή.

Πτυχές από την Ιστορία των Παραταξιακών Αντιπαραθέσεων στη Νάουσα (1671- 1918)

Σημαντικότερο, από μια άποψη, όλων όσων
έχει γράψει, είναι το έργο «Πτυχές από την Ιστο-
ρία των Παραταξιακών Αντιπαραθέσεων στη
Νάουσα (1671- 1918)». Είναι ένα έργο που οι δα-
κτυλογραφημένες του σελίδες αναπαράχθηκαν
σε πολύγραφο, σε λίγα αντίτυπα και διαμοιρά-
στηκαν σε βιβλιοθήκες και φίλους το 1994. Ένα
έργο 520 σελίδων με πλήθος αρχειακών εγγρά-
φων, ο ίδιος το λέει μελέτη κριτική-ιστοριοδιφι-
κή. Είναι ένα θαρραλέο εγχείρημα που έρχεται
να ταρακουνήσει τις μέχρι τότε προσλήψεις για
την τοπική μας ιστορία και τον αγώνα των Να-
ουσαίων στα χρόνια από το 1671 έως το 1822,
και ό,τι ακολούθησε μέχρι το 1918. Και επειδή
οι ωραιοποιημένες προσλήψεις δύσκολα ξερι-
ζώνονται και επειδή επίσης ακόμα και το 1995

ο θόρυβος των προβληματισμών των ιστορικών που ξεκίνησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα για το πώς γράφεται και ξαναγράφεται η ιστορία δεν έχει φτάσει στην πόλη μας και επειδή ίσως, ή και γι αυτό, η αποδεκτή ιστορία είναι

αυτή των κυρίαρχων και των μέσων που υπάρχουν και διαμορφώνουν την κοινή άποψη και σε ένα μικρό τόπο σαν το δικό μας, το βιβλίο αμφισβητήθηκε, παρά τα τεκμήρια που φέρει, ακόμα-ακόμα και από τους ιστορικούς του τόπου και συνομιλητές του Στέργιου Αποστόλου.

Είναι αλήθεια πως και σήμερα όλες οι ιστορικές μας προσλήψεις έχουν σημείο αναφοράς την ιστορία του Πλαταρίδη- Στουγιαννάκη. Η ιστορία του Στουγιαννάκη είναι ένα πολύ σημαντικό κείμενο επειδή είναι το πρώτο τυπωμένο ιστορικό κείμενο που αναφέρεται στην πόλη από την παραμυθητική της γέννηση το 1331 μέχρι το χαλασμό της το 1822.* Γι αυτό του χρωστάμε, γι αυτό έχει τον σεβασμό μας. Αυτό όμως δε σημαίνει πως δεν έχει παραλήψεις, ανακολουθίες, αποσιωπήσεις, στρογγυλοποιήσεις. Θυμίζω ότι άρχισε να γράφεται από τον Πλαταρίδη το 1880, ίσως βασιζόμενο σε προσωπικές μαρτυρίες, και πάνω σ' αυτό το ανέκδοτο και καταστραμμένο κείμενο ο Στουγιαννάκης έγραψε την ιστορία της πόλεως Ναούσης, χρησιμοποιώντας ελάχιστες πηγές, όπως λέει ο ίδιος, για να επιβεβαιώσει τα γεγονότα που περιγράφει ο Πλαταρίδης και να εκδώσει την ιστορία της πόλεως το 1924³.

Ο Στέργιος Αποστόλου με τις «Πτυχές από την Ιστορία των Παραταξιακών Αντιθέσεων στη Νάουσα», μ' αυτόν τον μετριοπαθή, το διστακτικό, θα έλεγα, τίτλο, αποκαθιστά με ιστο-

ρικά ντοκουμέντα αλήθειες, δίνει απαντήσεις σε ερωτήματα, συμπληρώνει παραλήψεις, επαναφέρει στο προσκήνιο αποσιωπημένα ονόματα αγωνιστών, προσγειώνει στα ανθρώπινα μέτρα πτυχές της ζωής ηρώων, θέτει ερωτήματα και κυρίως σκιαγραφεί τον κοινωνικό χάρτη της πόλης στα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας και μέχρι την απελευθέρωσή της, κάτι που γίνεται για πρώτη φορά. Είναι ένα βιβλίο που έχει για σύμμαχό του ανέκδοτα αρχεία, ανέκδοτες γραπτές μαρτυρίες, πλήθος βιβλιογραφίας και αρχείων που εν τω μεταξύ έκαναν την εμφάνισή τους κατά τον 20^ο αιώνα.* Είναι ένα βιβλίο που έπρεπε ο Δήμος να εκδώσει εδώ και πολλά χρόνια, και να το αποδώσει στην ιστορική βιβλιογραφική κληρονομιά της πόλης μας.

Η μάχη της Χοντροσουγκλας

Το βιβλίο αυτό εκδόθηκε πρόσφατα, το 2006, και αφορά στη συμβολή της Νάουσας στο Μακεδονικό Αγώνα. Είναι το μοναδικό βιβλίο το οποίο ο κ. Αποστόλου δεν εκδίδει μόνος του. Εκδόθηκε με τη συνδρομή του Ιππικού Ομίλου Νάουσας και αγοράστηκε από τη Νομαρχία Ημαθίας για να διακινηθεί σε βιβλιοθήκες και συλλόγους της ομογένειας, σε σχολικές βιβλιοθήκες και πανεπιστημιακά ιδρύματα.. Είναι το μοναδικό επίσης

βιβλίο που ο κ. Αποστόλου μοιράζεται με άλλον συγγραφέα και συγκεκριμένα με τον κ. Μ. Βαλσαμίδη. Ο τελευταίος αναλαμβάνει το πρώτο μέρος με βάση εισήγησή του στο Επιστημονικό Συνέδριο του Δοβρά για το Μακεδονικό Αγώνα και το ρόλο της περιοχής. Ο κ. Στέργιος Αποστόλου γράφει το δεύτερο μέρος για τη Μάχη της Χοντροσουγκλας μέσα από πλήθος εγγράφων, 29 τον αριθμό, από το προσωπικό του αρχείο και από το 1905 έως το 1907, τα οποία αρχεία και παραθέτει στο τέλος του

βιβλίου. Το βιβλίο, δια των γραπτών μαρτυριών που επισυνάπτονται, αποδεικνύει τον κομβικό ρόλο της Νάουσας στο Μακεδονικό Αγώνα, τη συνεργασία της πόλης με τις απελευθερωτικές δυνάμεις του κέντρου, την τριπλή αντίστασή της εναντίον των επιβουλών των ρουμανόβλαχων, της βουλγαρικής εξουσίας και της τουρκικής κυριαρχίας.

Η ιστορία της Κομματικής Οργάνωσης Νάουσας του ΚΚΕ και το Πανελλήνιο Αριστερό Κίνημα (1918- 1937)

Ο κ. Αποστόλου με αυτό του το έργο τιμά τους αγωνιστές της Αριστεράς του Μεσοπολέμου, όλους εκείνους που έφτιαξαν τα συνδικάτα και τις εργασιακές ενώσεις που διέδωσαν τις σοσιαλιστικές ιδέες στον τόπο μας και οδήγησαν στην Ίδρυση του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδας και μετεξέλιξή του σε ΣΕΚΚΕ και το 1924 σε ΚΚΕ, δίχως να παραλείπει να τονίσει και τις διαμάχες στους κόλπους τού στα σπάρ- γανα ακόμη αριστερού κινήματος. Τιμά τους

π ρ ω τ ε ρ - γάτες του Αριστερού κινήματος στη Νάουσα που ά ν ο ι ξ α ν το δρόμο και για την πόλη μας. Το δρόμο των κινητοποιήσεων, της οργανωμένης διεκδίκησης, που έβαλαν το σπόρο για το έπος της αντί-

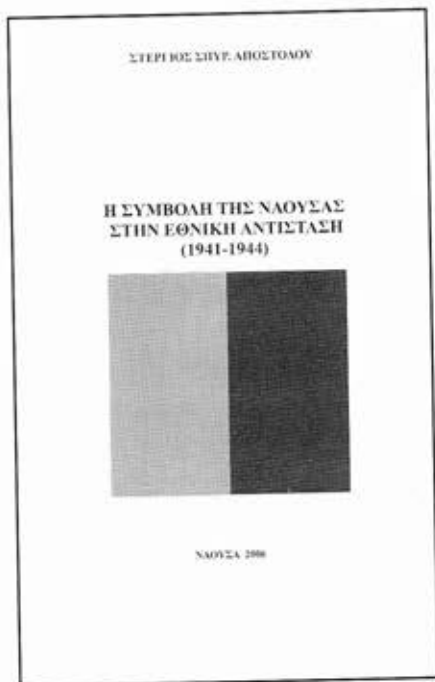
στασης, το έπος του ΕΑΜ. Εδώ παραβάλλονται και αναλύονται όλα τα γεγονότα μετά το 1918 στην πατρίδα μας. Γίνεται κριτική στο κόμμα των Φιλελευθέρων, στο Βενιζέλο και την παρατάξη του, τη διαμάχη του με τους βασιλικούς, τη συνέργεια και των δύο που οδήγησε στη Μικρασιατική Καταστροφή. Εδώ παρατίθεται η

πολιτική πορεία και η εξέλιξη του αριστερού κινήματος μέχρι τη δικτατορία του Μεταξά. Σ' αυτή την ιστορική διαδρομή αναδεικνύεται και η θέση των Ναουσαίων, είτε πρόκειται για τη διαμάχη μεταξύ βενιζελικών και βασιλοφρόνων, είτε πρόκειται για τη διεκδίκηση δικαιωμάτων των εργαζομένων. Παράλληλα καταδειχνεται ο ρόλος των βιομηχάνων και της τοπικής εξουσίας που έναν αντίπαλο αναγνωρίζει και βάλει εναντίον του: τον οργανωμένο εργάτη της βιομηχανίας, έναν εχθρό: τον αριστερό, τον κομμουνιστή. Η αξία του βιβλίου, μέρες που ζούμε, εκτός από την τιμή που περιποιεί στους αγώνες της εργατικής τάξης, των εργαζομένων, των εργατών και αγροτών, των μικροεπαγγελματιών της πόλης μας, έγκειται στις αναγωγές στο σήμερα που θα κάνει ο αναγνώστης, είτε πρόκειται για το αριστερό κίνημα, είτε πρόκειται για την εξουσία στον τόπο μας, είτε πρόκειται για το κεφάλαιο και τα μέσα που διέρχεται ανάλογα με την εποχή.

Η συμβολή της Νάουσας στην Εθνική Αντίσταση

Σε μια εποχή που σαρώνει όλα τα ιερά και όσια, όλα αυτά για τα οποία αγωνίστηκαν οι άνθρωποι, ελευθερία, αξιοπρέπεια, δημοκρατία, ισότητα και αλληλεγγύη από τη Γαλλική Επανάσταση και μέχρι το πρόσφατο παρελθόν, σε μια εποχή που η δημόσια μνήμη απαξιώνεται και στρώνεται ο δρόμος της νεοκατοχικής- ολοκληρωτικής παράδοσης, η θύμηση των μεγάλων στιγμών της ανθρωπίνης υπόστασης είναι καθήκον. Αυτό το καθήκον υπηρετεί ο Στέργιος Αποστόλου με το βιβλίο του «Η συμβολή της Νάουσας στην Εθνική Αντίσταση». Επειδή το ΕΑΜ ήταν μια από τις κορυφαίες στιγμές του λαού μας και θα μπορούσε, αν το αναθυμηθούμε, να ανασυγκροτήσει την ταυτότητα μας και να θέσει ένα νέο πλαίσιο για σκέψη και δράση στις δύσκολες στιγμές που περνάμε.

Ο συγγραφέας, δίπλα από μια περιληπτική περιήγηση στα χρονικά των γεγονότων που έζησε η πατρίδα μας από το 1941 μέχρι το 1944, παραβάλλει λεπτομερώς τί συνέβη στην Νάουσα και την περιοχή. Πώς συγκροτήθηκαν οι αντιστασιακές οργανώσεις του τόπου κάτω από την καθοδήγηση του Κ.Κ.Ε και αποφασίστηκε η ανάληψη

ένοπλης δράσης εναντίον των γερμανών κατακτητών, πώς ιδρύθηκε το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο, ΕΑΜ, και ο Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός, ο ΕΛΑΣ, ποιες οργανώσεις συμμετείχαν με βάση τις αρχές του ΕΑΜ, ποιος ο ρόλος

της εργατικής τάξης της πόλης, πώς οργανώθηκε η αλληλεγγύη μεταξύ των πολιτών, ποιος ο ρόλος των βιομηχάνων και των αστών της περιοχής, πώς οργανώθηκε η αντίσταση της πόλης και πώς οι ένοπλες ομάδες των ανταρτών, ποιες μάχες έδωσαν οι Ναουσαίοι αγωνιστές, ποιος ο ρόλος των συνεργατών, των δοσίλογων, των προδοτών του λαού κατά τη γερμανική κατοχή, ποιοι Ναουσαίοι συμμετείχαν στο ηρωικό 16^ο Σύνταγμα του ΕΛΑΣ. Ένα βιβλίο μιας ηρωικής εποχής, μιας εποχής με όραμα, που όπως και το επόμενο, περί του εμφυλίου, διαβάζονται απνευστί, παρά το πλήθος των εγγράφων που παρατίθενται εμβόλιμα στο κείμενο.

Η Νάουσα στη δίνη του Εμφυλίου πολέμου

Κλείνοντας την Τριλογία του για την πρόσφατη ιστορία της πόλης ο Στέργιος Αποστόλου μας παραδίδει το 2008 το έργο του «Η Νάουσα στη δίνη του Εμφυλίου πολέμου (1945-1949)». Η τραγική συνέχεια της ιστορίας της Αντίστασης, συνέχεια που γράφτηκε με το μελάνι των ξενόδουλων κυβερνήσεων, των πολιτικών και των αστών, οι οποίοι αν και δεν συμμετείχαν στον αγώνα και στις θυσίες του Ελληνικού Λαού κατά των Γερμανών, ανέλαβαν με τις ευλογίες των «συμμάχων» την εξουσία, κατέστησαν συνομιλητές τους προδότες και δοσίλογους, τους μαυραγορίτες και δήμιους και επιδόθηκαν λυσσαλέα στο κυνήγι των κομμουνιστών, αλλά

και κάθε άνδρα και γυναίκα και εφήβου που συμμετείχε από καθήκον στην Εθνική Αντίσταση κατά των Γερμανών. Πώς από την Εθνική Ανάταση του ΕΑΜ, πέρασε ο τόπος στη συμφωνία της Βάρκιζας και στο δρόμο της εκτέλεσης, της εξορίας και της αναμόρφωσης για χιλιάδες αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης.

Είναι συγκινητικό αυτό το βιβλίο του Στέργιου Αποστόλου καθώς μέσα στις σελίδες του προσκαλούνται όλοι οι αγωνιστές της πόλης μας με όνομα και επίθετο. Όλοι εκείνοι που αυτοβούλως πήραν τα βουνά κάτω από το βάρος της κατάφορης αδικίας, και με την πίστη πως μια άλλη πατρίδα, μια άλλη κοινωνία είναι εφικτή. Σ' αυτό το χρονικό της ζωής και του θανάτου, της τιμής των όπλων και των όπλων της αδικίας, ο Στέργιος Αποστόλου χρησιμοποιεί σε μεγάλο βαθμό την προσωπική μαρτυρία. Η απόσταση από τα γεγονότα είναι μικρή, ο ίδιος έζησε έφηβος την εποχή και πολλοί από εμάς, όχι μόνο γνωρίζουμε πρόσωπα και πράγματα, αλλά έχουμε υποστεί και τις συνέπειες του εμφυλίου. Γεννηθήκαμε εξαιτίας αυτής της εποχής, έχουμε χάσει συγγενείς, έχουμε βιώσει την ανάσα του εμφυλίου να μας ακολουθεί μέχρι το 1981 και ξεχάσαμε ποιοι είμαστε τις τρεις τελευταίες δεκαετίες. Αυτό είναι το στοίχημα, το πρόβλημα αν θέλετε, που θέτει ο συγγραφέας, πως θα μάθουμε από τα λάθη μας, πως θα αναθυμηθούμε για να τραβήξουμε μπροστά. Επειδή οι συνθήκες μπορεί να άλλαξαν, όμως το διακύβευμα παραμένει αναλλοίωτο. Η ελευθερία, η δημοκρατία, η κοινωνική δικαιοσύνη, αρχές για τις οποίες πολέμησε το ΕΑΜ στην Αντίσταση και ο Δημοκρατικός Στρατός στον Εμφύλιο είναι ζητούμενα και σήμερα.

Το κίνητρο του συγγραφέα και η συγκίνηση του αναγνώστη.

Αυτή η σύντομη αποτίμηση του ιστορικού έργου του Στέργιου Αποστόλου δεν είναι ικανή για να καταλάβει κάποιος την ιστορική διαδρομή της πόλης. Αυτή η δύσκολη διαδρομή της πόλης με τα πάνω και τα κάτω της φαίνεται καθαρά κατά την ανάγνωση του ίδιου του έργου. Ανάγνωση που μας βοηθά να προσεγγίσουμε και την προσωπικότητα του ίδιου του συγγραφέα και πως αντιλαμβάνεται το ρόλο του ως ιστορικού και ιστοριοδίφη. Το πώς, το

πότε και το γιατί και με ποιον τρόπο είναι ερωτήματα που θέτει ο αναγνώστης με τη σειρά του για το συγγραφέα. Επειδή από κάπου ορμώνται οι άνθρωποι, όταν πράττουν, και για κάποιους λόγους επιλέγουν ένα δρόμο και όχι κάποιον άλλο.

Μεγάλο ρόλο στις επιλογές του Στέργιου Αποστόλου φαίνεται ότι έπαιξε ο πατέρας του **Σπύρος Αποστόλου**. Ο πατέρας του Στέργιου Αποστόλου υπήρξε συνιδρυτής και διετέλεσε Γραμματέας της τοπικής οργάνωσης του ΚΚΕ. Ο Σπύρος Αποστόλου χάθηκε πολύ νωρίς. Πρόλαβε όμως στη σύντομη ιστορία της ζωής του να συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη του Αριστερού Κινήματος στην πόλη και να είναι από τους πρωτεργάτες του ΚΚΕ Νάουσας. Αν και έφυγε πολύ νέος ο Σπύρος Αποστόλου, η παρακαταθήκη του, το απόθεμά του, φαίνεται είναι ιδιαίτερα μεγάλο και μεταβιβάζεται, αφού μεταφραστεί πάνω στις γραμμές του καιρού, στο πρόσωπο του γιου του Στέργιου, ο οποίος, στις ταραγμένες μέρες του 1945, ανακαλύπτει το αρχείο της τοπικής οργάνωσης του ΚΚΕ, κρυμμένο στον τοίχο του υπογείου του σπιτιού τους και καταλαβαίνει, αν και έφηβος ακόμα, τη σημασία του. Και εκεί ξεκινά, ίσως, το νήμα της προσωπικής διαδρομής του συγγραφέα. Παραδίδει στην οργάνωση το αρχείο, αφού το σκαλίζει. Η πρώτη του ασυνείδητη ιστοριοδιφική πράξη. Το ξεδιαλέγει- η πρώτη του κριτική προσέγγιση- και αποφασίζει να κρατήσει την προσωπική αλληλογραφία του πατέρα του με τους συντρόφους του. Επιστολές, σημειώματα, κάρτες, φωτογραφίες. Υλικό που θα γίνει το πρώτο γράμμα μιας μακριάς διαδρομής, η μαγιά, ίσως, που θα ζυμώσει τη θέληση για το μετέπειτα έργο του και τη γενικότερη θέση του απέναντι στα πράγματα.

Ακόμα κι έτσι είναι δύσκολο να εξηγήσει κανείς το μεγάλο έργο του Στέργιου Αποστόλου. Το εργαστήριό του είναι το εργαστήριο κάθε ιστορικού, αυτό, δηλαδή, της ανάγνωσης και της γραφής. Αυτή η εμμονή έρευνας και ανάγνωσης, γραφής και πάλι ανάγνωσης και καταγραφής της ιστορίας της πόλης από το 17^ο αιώνα μέχρι το 1950 είναι δύσκολο να εξηγηθεί. Τα υλικά του υπερβαίνουν τα υλικά του ιστορικού που γράφει γενική ιστορία. Εκτός από την αγά-

πη του για την αναζήτηση της αλήθειας, εκτός από την αγάπη για τον τόπο και τους ανθρώπους του, εκτός από το πάθος του για την έρευνα και τη γνώση πάντων όσων κειμένων έχουν γραφτεί για την εθνική μας ιστορία, το εργαστήριο του περιέχει επιπλέον την ιστορική τοπογραφία της πόλης μας, τις προσωπικές μας μαρτυρίες, τις ληξιαρχικές μας πράξεις, τα μικρά και μεγάλα γεγονότα μέσα στα όρια της πόλης και της περιοχής, όλες τις κοινωνικές και οικονομικές αναφορές για την πόλη και την περιοχή σε βιβλιοθήκες και αρχεία, όλο το υλικό που κρύβεται στα μπαούλα της μνήμης του καθενός εξ ημών, όσο το δυνατόν πιο πολλές μαρτυρίες και μνήμες ατομικές ή συλλογικές. Είναι υλικό που αποκτήθηκε με πολύ ιδρώτα, πολύ κόπο και έννοια, δίχως βοήθεια από κανέναν, με πάθος όμως και ψυχή και δεν αποπληρώνεται παρά με την ανάγνωση του και την αναγνώριση της σημασίας του για την προσωπική μας, την τοπική προσπάθεια ολοκλήρωσης.

Οι λογοτέχνες, μέσα από ένα μεμονωμένο γεγονός, όσο αυθαίρετο κι αν είναι, μπορούν και αποκαλύπτουν συχνά το πνεύμα ενός ολόκληρου κοινωνικού περιβάλλοντος, το πνεύμα μιας εποχής. Ο τοπικός ιστορικός έχει πιο δύσκολη δουλειά. Ασχολείται με ένα είδος έρευνας η οποία αποσκοπεί στην αναγνώριση και το ξεπέρασμα μιας άγνοιας, την παραγωγή ενός προβλήματος, την εξήγηση, ερμηνεία και ανακατασκευή μιας εικόνας του παρελθόντος. Συχνά ο λογοτέχνης εμπνέεται από τον τοπικό ιστορικό για να μας συγκινήσει. Η λογοτεχνία με την ιστορία είναι σε μια αμφίδρομη σχέση και ο αναγνώστης πάει και έρχεται από τα ιστορικά στα λογοτεχνικά και τανάπαλιν. Ο ιστορικός το πιο συχνά στρώνει έδαφος για να πατήσει η λογοτεχνία, αλλά η δουλειά του δεν είναι αυτή. Αν η δουλειά της λογοτεχνίας είναι η συγκίνηση, η δουλειά του τοπικού ιστορικού, είναι η διάσωση της μνήμης, η σύνδεση του παρόντος μας με το δημόσιο παρελθόν μας. Η σύνδεση της ατομικότητάς μας με τις ρίζες μας. Παρ' όλ' αυτά, συχνά ο Στέργιος Αποστόλου καταφέρνει και μας συγκινεί, όταν κάνει ορατή την ιστορικότητα του τοπίου γύρω μας. Καταφέρνει και μας συγκινεί, όταν παραθέτει την έκβαση μιας μάχης, ενός ολόκληρου αγώνα, που επηρέασε

καθοριστικά και επηρεάζει ακόμα και σήμερα τη ζωή μας. Όταν μας φέρνει αντιμέτωπους με το ουσιώδες του προσωπικού μας κειμένου και με το μεγάλο αν της μικρής μας ζωής.

Το ερευνητικό έργο του Σ.Α και η θέση του απέναντι στα ιστορικά γεγονότα που ερευνά.

Ο Ιστορικός είναι πάνω απ' όλα ερευνητής⁴. Και ο ερευνητής χρειάζεται πειθαρχία, μέθοδο και αφοσίωση. Ιδιότητες που διαθέτει στο έπακρο ο Στέργιος Αποστόλου. Εξάλλου αν τον ρωτήσουμε θα μας πει πως θεωρεί τον εαυτό του πάνω απ' όλα ιστοριοδίφη. Το αρχείο του μεγαλώνει διαρκώς. Ζωντανές μαρτυρίες, σώματα κειμένων προηγούμενων ιστοριών, εθνικών και τοπικών, απομνημονεύματα, στοιχεία βιογραφιών, επιστολές, νομικά και οικονομικά αρχεία δικαστηρίων, νομοθετικών σωμάτων, θρησκευτικών αρχών, επιχειρήσεων, φωτογραφίες, γραπτές και προφορικές αφηγήσεις, είναι το υλικό του. Υλικό που παρατίθεται στα βιβλία του μετά από κριτική ανάγνωση και επιλογή μέσα από έναν υπερδιπλάσιο όγκο εγγράφων και βιβλίων που αναζητήθηκαν, βρέθηκαν, διαβάστηκαν αξιολογήθηκαν, επιλέχθηκαν ως τα καταλληλότερα για να φανερώσουν μιαν αλήθεια. Δε χρειάζεται κανείς να έχει ασχοληθεί με το γράψιμο για να καταλάβει τι επίπονη δουλειά είναι αυτή. Χρειάζεται μόνο να σκεφτεί λίγο το συγγραφέα. Να έρθει στη θέση του. Να ακολουθήσει μέσα από το σώμα του κειμένου του τη διαδρομή που έχει κάνει, το λαχάνιασμα, τις άπειρες ώρες πνευματικής και χειρονακτικής εργασίας που έχει καταναλώσει, για να έχουμε εμείς εμπρός μας το βιβλίο του, την ιστορία μας.

Ο Στέργιος Αποστόλου όπως και ο κάθε ιστορικός αφηγητής, ιστοριογράφος, ιστορικός αναλύτης δεν είναι αμέτοχος ως προς τα γεγονότα και τις καταστάσεις που παραθέτει μέσα από το σώμα των ιστορικών του κειμένων. Παίρνει θέση. Έτσι κι αλλιώς η υποκειμενικότητα στο ιστορικό έργο είναι αναπόφευκτη. «Κάθε φορά που γράφει κανείς ιστορία σημαίνει ότι παίρνει θέση στα σοβαρά θεωρητικά ζητήματα, είτε το καταλαβαίνει ο ιστορικός είτε όχι – και πολλοί ενεργοί ιστορικοί δεν το καταλαβαίνουν»⁵. Η παρέμβαση στις πηγές, η επιλογή του κατάλληλου υλικού είναι από μόνα τους στοιχεία αναί-

ρεσης της αντικειμενικότητας, όπως στοιχείο αναίρεσης της αντικειμενικότητας είναι η θέση του ιστορικού απέναντι στα μεγάλα ιδεολογικά και φιλοσοφικά ζητήματα της εποχής την οποία περιγράφει και αναλύει, καθώς και οι μέθοδοι που επιλέγει για να αναδείξει τα γεγονότα και το πνεύμα μιας εποχής. Δεν είναι τυχαίο που ο Στέργιος Αποστόλου επιλέγει να ασχοληθεί με την ταξική δομή της πόλης από το πρώτο του ιστορικό έργο «Πτυχές από την ιστορία των παραταξιακών αντιπαραθέσεων στη Νάουσα». Δεν είναι τυχαίο που από εκεί και πέρα ασχολείται με την ιστορία της πόλης και τους αγώνες των κατοίκων της μέσα από ιστορικά κείμενα που φωτίζουν την ιστορία της Αριστεράς στην Νάουσα, τη συμβολή της πόλης στην Εθνική Αντίσταση, τα του Εμφυλίου Πολέμου.

Η ιδεολογική και φιλοσοφική τοποθέτηση του ιστορικού είναι αναπόφευκτη και σχετίζεται άμεσα με την επιλογή μεθόδου. Ο Στέργιος Αποστόλου ως ιστορικός είναι παιδί του καιρού του και πιο μπροστά από τον ίδιο τον καιρό. Δεν ακολουθεί τη διαδρομή προσωπικοτήτων, δεν ακολουθεί απλώς τα γεγονότα και τις τοπικές πολιτικές και κοινωνικές ελίτ. Προχωρά στην ανάλυση της τοπικής κοινωνίας και των τοπικών συμπεριφορών που βρίσκονται διαρκώς σε μια διαλεκτική σχέση μεταξύ τους και σε διαλεκτική σχέση με την κεντρική εξουσία. Θα λέγαμε ότι είναι μαρξιστής, επειδή αναλύει τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και αναδεικνύει τη σημασία τους για τα γεγονότα⁶. Θα λέγαμε επίσης ότι οι ιστορικές του αναλύσεις και οι κριτικές του προσεγγίσεις συγγενεύουν με τη δομική ανάλυση της ιστορίας, επειδή τον ενδιαφέρει η ανάδειξη της ιστορίας των καθημερινών ανθρώπων και η καθημερινότητά τους μέσα στα μεγάλα γεγονότα⁷. Ενδιαφέρεται να διασωθεί το όνομα, η συμμετοχή του απλού ανθρώπου της πόλης, το πρόσωπό του με όνομα και επίθετο, όπου αυτό είναι δυνατόν. Και όπου είναι αδύνατο με τα χαρακτηριστικά του προσώπου του, με τη στολή που φωνάζει ήμουν κι εγώ εκεί, με τα μάτια ενός προσώπου που στυλώνονται στο φακό και απαθανατίζουν τη στιγμή της προσωπικής ιστορίας και που χωρίς την κατάθεσή της δεν υπάρχει συλλογική και εθνική ιστορία. Από εκεί και πέρα εναπόκειται στην ευαισθησία μας

και στην αφαιρετική μας ικανότητα, στη φαντασία μας, να ανασυνθέσει τη χαμένη ζωή και να την αποκαταστήσει, όπως αρμόζει.

Η σημασία της προσωπικής μαρτυρίας, της φωτογραφίας και των ονομάτων

Η μνήμη έχει παίξει μεγάλο ρόλο στη συγκρότηση παροντικών ταυτοτήτων. Ο τρόπος που βίωσε ο καθένας τα γεγονότα της κατοχής, της αντίστασης και του εμφυλίου και που ως πρόσφατα τη βιωμένη ατομική εμπειρία του ή την αποσιωπούσε από φόβο ή την διηγούνταν ψιθυριστά στους δικούς του, είναι μέσο συγκρότησης της ατομικής και της συλλογικής μνήμης. Μιας μνήμης που πολλές φορές συγκρούεται με την επίσημη μνήμη, είτε πρόκειται για την κυρίαρχη εθνική, είτε πρόκειται για την κομματική μνήμη. Μέσα από την προσωπική μαρτυρία, η οποία είναι και συλλογική, αφού τα άτομα σύμφωνα με τους θεωρητικούς της μνήμης θυμούνται πάντα ως μέλη της ομάδας που ανήκουν, φωτίζονται τα γεγονότα και επαναπροσδιορίζεται το παρελθόν και το παρόν των ατόμων και των συλλογικοτήτων⁸. Ο Στέργιος Αποστόλου κάνει τον κόπο και καταγράφει πλήθος προσωπικών μαρτυριών, χρησιμοποιεί τις προφορικές μαρτυρίες, αλλά και τις ήδη καταγεγραμμένες προσωπικές μαρτυρίες ανθρώπων που βίωσαν οι ίδιοι τα γεγονότα, και καταθέτει και τις δικές του προσωπικές μνήμες στο τελευταίο βιβλίο του, όταν έφηβος μεν, αλλά ώριμος παρατηρητής βλέπει την ιστορία να γράφεται μπρος στα μάτια του και να χαράζει ανεξίτηλα τη μνήμη του.

Ενδεικτικό παράδειγμα της διάστασης της ατομικής μνήμης και της επίσημης (κομματικής εν προκειμένω) είναι η παράθεση των προσωπικών μαρτυριών που μάζεψε ο συγγραφέας για τη στρατολόγηση αγοριών και κοριτσιών από την Νάουσα τον Ιανουάριο του 1949. Άλλα λένε όσοι υπέστησαν τη βίαιη στρατολόγηση και είχαν την τύχη να επιζήσουν, άλλα λέει η επίσημη κομματική θέση και όσοι είχαν εντολές να προβούν σ' αυτή τη στρατολόγηση. Άλλο παράδειγμα διάστασης της επίσημης εκδοχής των νικητών του εμφυλίου από τη μια και αυτών που είδαν με τα μάτια τους το γεγονός είναι η συντριβή του αεροπλάνου στη θέση «αεροπόρος». Η επίσημη εκδοχή λέει πως συνετρίβη λόγω

ομίχλης. Οι προσωπικές μαρτυρίες των μαχητών του Δημοκρατικού Στρατού του Βερμίου στον τοπικό μας ιστορικό λένε πως το αεροπλάνο βομβάρδιζε τις θέσεις τους και το κατέρριψαν. Είτε έτσι, είτε αλλιώς, η θέση είναι εκεί, έχει γράψει ιστορία και εναπόκειται σε μας και στη φαντασία μας να ανασυνθέσουμε και να επαναπροσδιορίσουμε ερμηνευτικά το παρελθόν, αλλά και τη θέση μας ως προς αυτό. Θα δούμε τον αεροπόρο Προκόπη Δασκάλου ως άνθρωπο που είχε μάνα, πατέρα, φίλους ή θα τον δούμε όργανο στα χέρια της καθεστηκυίας τάξης; Θα δούμε το μαχητή του Δημοκρατικού Στρατού Μπουρλίδη Δημήτριο ως συμμορίτη, κατά την μέχρι πρότινος επίσημη άποψη, ως πλάνητα του ανέφικτου ή θα τον δούμε ως άνθρωπο με όραμα, που αγωνίστηκε για τα ιδανικά του. Οι προσωπικές μαρτυρίες που παραθέτει ο Στέργιος Αποστόλου, και που με κόπο συνέλεξε, θα παίξουν και αυτό το ρόλο. Μας δίνουν την ευκαιρία για τη δική μας τοποθέτηση απέναντι στα ιστορικά γεγονότα του καιρού που περιγράφει, αναλύει, ερμηνεύει. Μας δίνουν την ευκαιρία ανασυγκρότησης της ατομικής και της συλλογικής μας μνήμης. Δίχως αυτήν δεν μπορούμε να ορίσουμε τη θέση μας απέναντι στην ιστορία της εποχής που ζούμε.

Ο Στέργιος Αποστόλου στα βιβλία του «η Κομματική οργάνωση του ΚΚΕ της Νάουσας» και «η συμβολή της Νάουσας στην Εθνική Αντίσταση» χρησιμοποιεί αρκετό φωτογραφικό υλικό. Η φωτογραφία και γενικά τα οπτικά τεκμήρια συνιστούν ιστορικές πηγές, όπως τα αρχεία και οι προφορικές μαρτυρίες⁹. Η ιστορία εν πολλοίς κατασκευάζεται, η ιστορία που διδάσκεται στο σχολείο είναι η ιστορία της επίσημης πλευράς που συνήθως εξυπηρετούν οι ιστορικοί. Σε αυτή τη λογική αντιτάσσεται πολλές φορές η ζωντανή μνήμη με τεκμήριο τη φωτογραφία. Η φωτογραφία αποτελεί συνδετικό κρίκο μεταξύ μνήμης και λήθης, και γίνεται στοιχείο μετάδοσης της μνήμης και αποδεικτικό στοιχείο έναντι της όποιας στρέβλωσης. Θυμόμαστε την πρόσφατη διάσταση μεταξύ των ιστορικών που έγραψαν το βιβλίο της 6^{ης} δημοτικού για την ιστορία και το διωγμό των ελλήνων απ' τη Σμύρνη. Στο επιχείρημα του απλού λαού έναντι των ιστορικών έπαιξε μεγάλο ρόλο η φωτογραφία

ως αποδεικτικό στοιχείο, ως αδιάψευστος μάρτυρας του βίαιου διωγμού των ελλήνων από τον τόπο τους.

Η φωτογραφία στον Στέργιο Αποστόλου παίζει το ρόλο του αδιάψευστου μάρτυρα για την οργάνωση του ΣΕΚΚΕ στην Νάουσα και τη συμμετοχή ένστολων στην οργάνωση, καθώς επίσης επικυρώνει και το γραπτό υλικό που αποδεικνύει την οργάνωση κομμουνιστών στρατιωτών στο μέτωπο της Μικράς Ασίας. Στο βιβλίο «η συμβολή της Νάουσας στην Αντίσταση» παρατίθενται πλήθος φωτογραφιών που επιβεβαιώνουν τη συμμετοχή μεγάλου αριθμού Ναουσαίων στον αγώνα. Το φωτογραφικό υλικό παρατίθεται το πιο πολύ για να τιμήσει όλους εκείνους που αυθόρμητα και οργανωμένα ύψωσαν τη σημαία της αντίστασης εναντίον της Γερμανικής Κατοχής. Είναι συγκινητική η αναφορά στο Γιώργο Οικονομόπουλο. Ο συγγραφέας θα ήθελε από ψυχή να έχει μια φωτογραφία του. Δεν έχει όμως και τιμά τον αγωνιστή γράφοντας κάτω από το πλαίσιο της απουσίας οπτικού υλικού τα στοιχεία του 1^{ου} διοικητή του 16^{ου} συντάγματος των Ελασιτών που ως επικεφαλής τμήματος του 16^{ου} Συντάγματος έπεσε ηρωικά σε μάχη με τους συνεργάτες των Γερμανών, τους ΠΑΟτζήδες, στο χωριό Πελαργός. Αντί προσώπου μέσα στο πλαίσιο με μεγάλα γράμματα γράφει τη λέξη ΕΛΑΣ. Αυτό δηλαδή που είχε στην ψυχή του ο Συνταγματάρχης του ΕΛΑΣ Γεώργιος Οικονομόπουλος και που ασφαλώς θα έγραφε στο πρόσωπό του. Αντίθετα στο βιβλίο του «Η Νάουσα στη δίνη του εμφυλίου πολέμου» απουσιάζει το φωτογραφικό υλικό. Όχι ότι δεν υπάρχει, αλλά επειδή ίσως είναι πολύ τραυματική η εμπειρία και δεν ξέρεις ποιος θέλει να ξεχάσει και ποιος θέλει να θυμάται.

Και μπορεί η φωτογραφία να περικλείει δύναμη αλήθειας και επιβεβαίωσης, αλλά οι ψηφίδες στο μωσαϊκό της Ιστορίας και το χρώμα

που φέρουν είναι όλα τα ονόματα. Τα ονόματα των απλών ανθρώπων που έδωσαν το παρόν στις κρίσιμες για τη χώρα ιστορικές στιγμές συμπυκνώνονται στον άγνωστο στρατιώτη, σ' αυτόν τον μεγάλο άγνωστο που δίχως του δε γράφεται ιστορία. Για τον ιστορικό Στέργιο Αποστόλου δεν υπάρχουν άγνωστοι. Υπάρχουν άνθρωποι με όνομα και επίθετο που συμμετείχαν στα ιστορικά γεγονότα που επιλέγει να καταγράψει, είτε επέζησαν, είτε έπεσαν στη μάχη. Γι' αυτό είναι που ασχολείται συστηματικά με τα ονόματα και όλα αυτά που φέρουν τα ονόματα από το παρελθόν στο παρόν μας. Ακόμα, ακόμα και ο αγνώστων στοιχείων σε μια φωτογραφία του είναι εκεί για να βρεθεί το όνομα, μας κεντρίζει να του δώσουμε ένα όνομα. Επειδή το όνομα βγάζει την ύπαρξη από τη σκιά στο φως, αποθέτει την ταυτότητα και επιβεβαιώνει. Επει-

• ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ «ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ» •

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΣΠ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

*Το ιστορικό και
φιλολογικό του έργο*

• παρουσιάζουν •

ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΟΪΛΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΑ ΤΖΑΚΗ - ΜΠΕΣΛΙΚΑ

**ΤΕΤΑΡΤΗ 30
ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2011**

**ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΑΥΛΙΩΝ
ΕΣΤΙΑΣ ΜΟΥΣΩΝ**

ΩΡΑ ΕΝΑΡΞΗΣ: 19:00

δή γίνεται μια κατάφαση, ένα «ήμουν και εγώ εκεί».

Οι κατάλογοι των ονομάτων στα βιβλία του Στέργιου Αποστόλου λειτουργούν ως ένα προσκλητήριο της μνήμης για όλους αυτούς που δεν γνωρίσαμε και που όμως οι πράξεις τους μας καθόρισαν και μας καθορίζουν. Μέσα από την καταγραφή των ονομάτων, όλοι αυτοί οι άνθρωποι που συμμετείχαν αποκτούν υπόσταση, γίνονται κάποιον, γίνονται αυτοί στους οποίους μπορούμε να αναφερθούμε. Ιδιαίτερα στο τελευταίο του βιβλίο «Η Νάουσα στη δίνη του εμφυλίου» και στο παράρτημα Ναουσαίοι της ΟΚΑ και του ΕΛΑΣ, όπου εκτός από το όνομα παρατίθενται συντόμως βιογραφικά στοιχεία, στην επαναλαμβανόμενη επωδό του προσκλητηρίου «έπεσε στη μάχη», μας έρχεται στο νου ο στίχος του Άρη του Αλεξάνδρου, «*τοις ένδον ρήμασι πειθόμενος*». Και ο τοπικός μας ιστορικός, δεσμώτης *τοις ένδον ρήμασι πειθόμενος* και ο ίδιος, μέσα από το σώμα των κειμένων του γίνεται ο ληξιαρχος που επικυρώνει την παρουσία και τις πράξεις στη συγκεκριμένη ιστορική εποχή των αγωνιστών τους οποίους, χωρίς να παραλείπει την επισήμανση λαθών, τιμά για το όραμά τους, το θάρρος, τις επιλογές τους, τους τιμά με το όνομά τους.

Αν η γνώση είναι πράγματι ένα κομμάτι περιουσιακό επί του οποίου μπορούμε να διεκδικήσουμε κυριότητα, οι γνώσεις περί της ιστορίας του τόπου κάνουν τον Στέργιο Αποστόλου τον πιο πλούσιο ανάμεσά μας. Όμως ο Στέργιος Αποστόλου δεν ενδιαφέρεται για την επικύρωση μιας τέτοιας ή άλλης κυριότητας. Ο Στέργιος Αποστόλου είναι ένα σεμνός άνθρωπος. Είναι ένας από τους λίγους ευγενείς αυτού του τόπου. Η παρουσία και το έργο του μας τιμά ιδιαίτερος. Τιμά την πόλη και τους πολίτες αυτής της πόλης και είναι η πόλη που θα έπρεπε να εκδίδει και να διακινεί τα βιβλία του.

Έτσι κι αλλιώς, ο ίδιος κάνει αυτό που του αρέσει. Τον ενδιαφέρει η πόλη. Οι ρίζες του. Η ιστορία μας. Σαν συνεπής συγγραφέας, ψάχνει, διαβάζει και γράφει, επειδή αυτό τον ευχαριστεί πιο πολύ από το κάθε τι και ήδη μας έχει επιλέξει ως τον φανταστικό του αναγνώστη, το φανταστικό του κοινό. Αν εμείς ανταποκριθούμε στο κάλεσμα του ή όχι, είναι πλέον δική μας

δουλειά. Αν κάνουμε τον κόπο να διαβάσουμε τα βιβλία του ανοίγοντας μια συνομιλία με το έργο του, εμείς είναι που θα κερδίσουμε ως πολίτες και ως άνθρωποι.

Υποσημειώσεις

1. Μιχαήλης Δ. Παναγιώτης, 1994: Η πρόσληψη της τοπικής ιστοριογραφίας. Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών.
2. Βώρος Φ.Κ.: Ιστορική Συν-είδηση και Κρίση. Θέματα εκπαίδευσης και παιδείας ανάκτηση από: www.votoks.gr/
3. Στοιγιαννάκη Ι. Ευσταθίου: Ιστορία της πόλεως Ναούσης. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Συλλόγου Αποφοίτων Λατρείου Γυμνασίου Ναούσης «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος», σελ. 11-15.
4. Πέτρος-Ιωσήφ Στανγκανέλλης: Η μαθητεία στην ιστορική (ανάγνωση και γραφή). www.avgi.gr, 07/08/2011 και 14/8/2011
5. Fulbrook, M. (2002), *Historical Theory*, London: Routledge, σ. ix. Από Βάσω Κιντή (2003): Η σημασία της λεγόμενης μεταμοντέρνας κριτικής. Ο Πολίτης 116.
6. Ρόζενταλ-Γιουντίν: Φιλοσοφικό Λεξικό. σελ. 102-106. Εκδόσεις Νέος Σταθμός Αθήνα, 1975.
7. Ίγκερς Γκεοργκ, 1991: Νέες κατευθύνσεις στην Ευρωπαϊκή Ιστορία. Αθήνα, Γνώση, σελ. 84-86.
8. Μπενβενίστε - Παραδέλλης, 1999, Διαδρομές και Τόποι της Μνήμης, εκδ. Αλεξάνδρεια, σελ. 28
9. Κώστας Θεολόγος: Η Αξία της Μνήμης για μια Κοινωνία. intellectum > 53-64

Η «Νιάουστα» και σε ψηφιακή μορφή

Για να δείτε τα ψηφιοποιημένα τεύχη του περιοδικού μας που ψηφιοποίησε η Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας, καθώς και τα εξώφυλλα και τα περιεχόμενα των πιο πρόσφατων τευχών, επισκεφτείτε την ιστοσελίδα της Πολιτιστικής Εταιρείας στη διεύθυνση:

<http://politistikietaireianaoussas.blogspot.com>

ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (2)

Γράφει ο Θωμάς Γαβριηλίδης
Φιλολόγος- συγγραφέας

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ

Από τους δεκατρείς επιγραμματοποιούς, που αναφέρονται ονομαστικά στο προοίμιο της Ανθολογίας «ΣΤΕΦΑΝΟΣ» του Θεσσαλονικιού ποιητή Φίλιππου (ΝΙΑΟΥΣΤΑ τ. 136,2011), γνωστοί ως Μακεδόνες είναι τρεις, ο Αντίπατρος ο Θεσσαλονικεύς (1ος αι. π.Χ.- 1ος αι. μ.Χ.) Των δύο τελευταίων δεν είναι γνωστές οι ιδιαίτερες πατρίδες.

Οι πληροφορίες για τη ζωή των περισσοτέρων αρχαίων επιγραμματοποιών είναι δυστυχώς ελάχιστες μη εξαιρουμένου ούτε του Αντίπατρου, στον οποίο αφιερώνεται το σημερινό μου σημείωμα. Το ευτύχημα γι' αυτόν είναι, ότι αρκετά από τα εκατό (100) περίπου σωζόμενα επιγράμματά του, που περιέχονται στην Ελληνική Ανθολογία, έχουν αυτοβιογραφικό χαρακτήρα και μας βοηθούν να τον σκιαγραφήσουμε. Τα σημαντικότερα από αυτά, κατά την κρίση βέβαια του γράφοντα το σημείωμα αυτό, θα παρουσιαστούν παρακάτω με τα εντελώς απαραίτητα σχόλια:

ΣΤΟΝ ΛΕΥΚΙΟ ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΟ ΠΕΙΣΩΝΑ (Ε.Α.Ι.Χ.428)

- 1.Σοι με, θρησκίης σκυληφόρε, Θεσσαλονίκη
- 2.μήτηρ η πάσης πέμψε Μακεδονίης.
- 3.Αεῖδω δ' ὑπὸ σοι δεδμημένον Ἄρεα Βεσσών.
- 4.ὅσσ' ἐδάην πολέμου παντ. Αναλεξάμενος
- 5.Αλλά μοι ὡς θεός ἔσσο κατήκοος, ευχομένον δε
- 6.κλύθι. Τις ἐς Μούσας οὐατος ασχολή;

ΑΠΟΔΟΣΗ Θ.Γ.

- 1.Σε σένανε, λαφυροφόρε της Θράκης, μ' απέστειλε
- 2.η Θεσσαλονίκη, της Μακεδονίας ολόκληρης πού 'ναι
- 3.η μάνα, και τραγουδάω για κείνους που έχεις δαμάσει,

- 4.τους πολεμόχαρους Βεσσούς, και αφηγούμαι τα πάντα,
- 5.ὅσα να μάθω κατορθώσα για τον πόλεμο πού 'κανες.
- 6.Ελ' άκουσέ με κι ὡς θεός την προσευχή μου εἰσάκουσε.
- 7.Στις Μούσες τι θα ἐμπόδιζε κάποιον τ' αὐτί του ν' ανοίξει;

ΣΧΟΛΙΑ

- 1.Το παραπάνω επίγραμμα (Ε.Α. ΙΧ 428) είναι ένα από εκείνα που αφιέρωσε ο Θεσσαλονικιός Αντίπατρος στον προστάτη και φίλο του Ανθύπατο της Μακεδονίας, Λεύκιο Καλπούρνιο Πείσωνα (ή Πίσωνα). Παίρνοντας αφορμή από τις νίκες του Ρωμαίου φίλου του εναντίον των ανυπόταχτων Βεσσών, μιας θρακιώτικης φυλής, του λέει ότι είναι απεσταλμένος της Θεσσαλονίκης (της γενέτειράς του) και ως ποιητής εμπνέεται από τα πολεμικά του κατορθώματα που τον κάνουν να φαντάζει στα μάτια του σαν θεός. Οι εύκολες αποθεώσεις που συχνά-πυκνά βλέπουμε και ακούμε και διαβάζουμε και στις μέρες μας στην ποδοσφαιρική προπάντων ζωή και γλώσσα, είναι γνώρισμα εποχών, όπως ήταν εκείνη της Ρωμαϊκής κρατίας, που οι άνθρωποι ψάχνουν είδωλα, αποκούμπια, προστάτες. Ας μην ξεχνάμε ότι ο Αντίπατρος είχε γεννηθεί και ανδρωθεί και ζούσε σε μια περίοδο που η Ελλάδα δεν ήταν ελεύθερη.
- 2.Ο Αντίπατρος χαρακτηρίζει τη γενέτειρά του Θεσσαλονίκη μητέρα πάσης Μακεδονίης, γιατί, όπως φαίνεται, στις μέρες του οι Αιγές και η Πέλλα είχαν έσει στην αφάνεια. Η μοίρα της Βέροιας την ήθελε πάντα δεύτερη πόλη της αρχαίας Μακεδονίας.
- 3.Ο Πείσων ήταν γνωστός ως φιλόμουσος, προστάτης ποιητών και καλλιτεχνών και συλλέκτης έργων τέχνης που ανέξοδα πλούτιζαν τη συλλογή του.

ΜΑΝΤΙΕΣ ΑΣΤΡΩΝ (Ε.Α.Ι.Χ.112)

- 1.Τρις δέκα με πνεύσειν και δις τρία μάντιες άστρων
- 2.φασίν, εμοί δ' αρκεί και δεκάς ή τριτάτη,
- 3.τούτο γαρ ανθρώποις βιοτής όρος, η δ' επί τούτοις
- 4.Νέστορι, και Νέστωρ δ' ήλυθεν εις αϊδην .

ΑΠΟΔΟΣΗ Θ.Γ.

- 1 Τριανταέξι χρόνια πως θα ζήσω οι αστρολόγοι
- 2 Λένε, αλλά εμένανε, μου φτάνουν τριάντα,
- 3 Γιατί αυτό 'ναι το όριο του βίου των ανθρώπων
- 4 Μακροβιότερη ζωή ο Νέστωρ λεν πως είχε,
- 5 Αλλά κι ο Νέστωρ κάποτε κατέβηκε στον Άδη.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 Οι μάντιες των άστρων, οι αστρολόγοι, που, όπως φαίνεται, τους ρώτησε, του είπαν ότι θα ζήσει τριανταέξι χρόνια. Η πληροφορία αυτή δεν τον στενοχώρησε καθόλου, γιατί αυτός θα ήταν ικανοποιημένος και με τριάντα χρόνια ζωής. Τόσα ζούσαν τότε οι περισσότεροι άνθρωποι. Ο Μ. Αλέξανδρος είχε ζήσει τριάντα τρία χρόνια. Οι αιωνόβιοι σαν τον ομηρικό βασιλιά της Πύλου, τον Νέστορα, ήταν οι σπάνιες εξαιρέσεις, αλλά κι αυτοί κάποτε επίσης πέθαιναν....
- 2 Από τα παραπάνω συμπεραίνεται, ότι ο Θεσσαλονικιός ποιητής Αντίπατρος (υπήρχε και επιγραμματοποιός Αντίπατρος από τη Σιδώνα της Φοινίκης, ο Αντίπατρος ο Σιδώνιος) ήταν πολύ νέος, όταν συνέθετε το παραπάνω επίγραμμα, και δεν ανησυχούσε μήπως δε θα προλάβαινε να εκπληρώσει τους στόχους του, όπως ο σύγχρονός μας Νίκος Καζαντζάκης, ο κορυφαίος πεζογράφος μας, που έγραψε ότι θα γινόταν ζητιάνος για λίγο ακόμα χρόνο ζωής για να βγάλει από μέσα του όσα τον παίδευαν....
- 3 Η ποιότητα του συγγραφικού του έργου μαρτυρεί ότι ο Αντίπατρος ο Θεσσαλονικιός είχε τύχει πολύ υψηλής παιδείας.

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ

- 1.Υδατος ακρήτου κεκορημένω άγχι παραστάς
- 2.Χθιζόν εμοί λεχέων Βάκχος έλεξε τάδε:
- 3.«Εύδεις άζιον ύπνον απεχθομένων Αφροδίτη,
- 4.ειπέ μοι, ω νήφων, πεύθειαι Ιππολύτου;

5.Τάρβει, μη τι πάθης εναλίγκιον.» Ως ομεν ειπών

6.ώχετ' εμοί δ' από της ουκέτι τερπνόν ύδωρ.

ΑΠΟΔΟΣΗ Θ.Γ.

- 1.Κει που απ' ακράσωτο νερό χορτάτος εκοιμόμουν
- 2.ήρθε κοντά μου ο Βάκχος χθες και στο κρεβάτι πλάι
- 3.στάθηκε και μιλώντας μου τούτα τα λόγια μου 'πε:
- 4.« Ύπνο κοιμάσαι ταιριαστό σε κείνους που μισούνε
- 5.την Αφροδίτη, αλλά συ, που δε μεθάς, για πες μου
- 6.το τι έπαθε ο Ιππόλυτος ρώτησες να το μάθεις;
- 7.Ν' ανησυχείς παρόμοιο κάτι και συ μην πάθεις.»
- 8.Τέτοια μου είπε κι έφυγε, και το νερό από τότε
- 9.ευχάριστο δε μου 'ναι πια όπως πιο πριν μου ήταν.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1.Από το όνειρο, που περιγράφεται στο παραπάνω επίγραμμα, συμπεραίνεται ότι ο Αντίπατρος ήταν εγκρατής (ούτε μεθούσε ούτε ερωτοτροπούσε) και θεοσεβούμενος. Πίστευε επίσης στα όνειρα και δεν αγνοούσε τις λαϊκές παραδόσεις και όσα έλεγαν για τον Ιππόλυτο το γιο του Θησέα, του οποίου το τραγικό τέλος είχε εμπνεύσει στον «από σκηνής φιλόσοφο» Ευριπίδη μιαν από τις συγκλονιστικότερες τραγωδίες του.
- 2.Για το θεό Βάκχο- Διόνυσο υπήρχαν στην Αρχαία Ελλάδα διάφοροι μύθοι. Ο πιο γνωστός από αυτούς έλεγε ότι ήταν γιος του Ολύμπιου Δία και της Σεμέλης, της κόρης του βασιλιά της βοιωτικής Θήβας Κάδμου, και ότι γεννήθηκε στη Θήβα.
- 3.Όταν γεννήθηκε ο Διόνυσος, ο Δίας τον παρέδωσε στο θεό Ερμή να τον πάει για να τον αναθρέψουν οι Νύμφες στη Νύσα, σ' έναν τόπο μέσα σε απάτητη από τους ανθρώπους φύση, που άλλοι τον θεωρούν φανταστικό και άλλοι τον τοποθετούν σε κάποια μεταξύ της Θράκης και των Ινδιών χώρα.
- 4.Ας σημειωθεί ότι στα χρόνια της γέννησης του Βάκχου -Διόνυσου δεν είχε ιδρυθεί ακόμη το μακεδονικό κράτος (700πΧ), και η περιοχή

του κατοικούνταν από διάφορα άλλα ελληνικά (Πρωτο- Αρκάδες και Πρωτο -Αιολείς) αλλά και θρακικά φύλα, ένα από τα οποία ήταν οι Βρίγες- Φρύγες, των οποίων ο περίφημος βασιλιάς Μίδας, ο γιος του Γορδίου είχε τους κήπους του στους πρόποδες του Βερμίου. Στους κήπους αυτούς, που ήταν ξακουστοί για τα εξηκοντάφυλλα ευωδιαστά αυτοφυή ρόδα (τα οποία, όπως υποστήριξα σε παλιότερα σημειώματά μου, δεν είναι τα γνωστά μας ως τριαντάφυλλα, αλλά εκείνα που στη Νάουσα είναι γνωστά ως «κάτσιουδοι», ενώ αλλού ονομάζονται πασχαλούδες, πρίμουλες, *primroses*, και με διάφορα άλλα ονόματα), είχε πιαστεί ο παιδαγωγός του Διόνυσου, ο Σιληνός, όπως και στα χρόνια ακόμη του Ηρόδοτου (490-425 π.Χ.) θυμούνταν οι Μακεδόνες.

5.Μια πλατιά έρευνα για τη σχέση του θεού Βάκχου- Διόνυσου, αυτού που χάρισε στους ανθρώπους και την άμπελο, με την περιοχή του Βερμίου, την περιοχή μας, θα είχε οπωσδήποτε πολύ μεγάλο ενδιαφέρον.

ΡΟΔΟΠΑ ΚΑΙ ΒΟΪΣΚΑ (Ε.Α. VII 493)

- 1.Ου νούσω Ροδόπα τε και α γενέτειρα Βοΐσκα
- 2.ουδ' υπό δυσμενέων δούρατι κεκλίμεθα'
- 3.αλλ' αυτάι, πάτρας οπότ' έφλεγεν άστν Κορίνθου
- 4.γοργός Άρης, αΐδαν άλκιμον ειλόμεθα.
- 5.Έκτανε γαρ μάτηρ με διασφακτήρι σιδάρω,
- 6.ουδ' ιδίου φειδώ δύσμορος έσχε βίου,
- 7.άψε δ' εναυχενίω δειράν βρόχω' ης γαρ αμείνων
- 8.δουλοσύνας αμιν πότμος ελευθέριος.

ΑΠΟΔΟΣΗ Θ.Γ.

- 1.Όχι απ' αρρώστια εγώ η Ροδόπη κι η Βοΐσκα η μάνα μου όχι
- 2.κι ούτ' από δόρυ εχθρικό σκοτωθήκαμε, μα εμείς, οι ίδιες
- 3.όταν ο γρήγορος Πόλεμος έκαιγε της πατρικής μας Κορίνθου την πόλη,
- 4.θάνατο πού 'ναι γιομάτος με δύναμη, μόνες διαλέξαμε:
- 5.Πρώτην εμένανε η μάνα μου έσφαζε με σιδερένιο μαχαίρι
- 6.και τη δική της κατόπι ζωή η βαριόμοιρη δεν τη λυπήθηκε
- 7.μ' απαχχονίστηκε βάζοντας γύρω σφιχτή μια θη-

λιά στο λαιμό της.

8.γιατί ήταν για μας πιο καλύτερος και λυτρωτής ο θάνατος

9.από ζωή στη σκλαβιά βουτηγμένη τη μαύρη.

ΣΧΟΛΙΑ

1.Ο Θεσσαλονικιός ποιητής Αντίπατρος άκμασε, ως γνωστόν, στα χρόνια του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου (31 π.Χ.- 14 μ.Χ.) δηλαδή πάνω από εκατό χρόνια υστερότερα από την καταστροφή της Κορίνθου από τους Ρωμαίους που έγινε το 146 π.Χ., και ενώ με κάμποσα επιγράμμάτα του εγκωμιάζει το φίλο και προστάτη του Ανθύπατο της Μακεδονίας Πείσωνα παρουσιάζόμενος ως φιλορωμαίος και συμβιβασμένος με τη Ρωμαιοκρατία, με το επίγραμμά του αυτό, το αφιερωμένο στις δύο Κορίνθιες ηρωίδες Βοΐσκα και Ροδόπη μας αποκαλύπτει ότι στα βάθη της ψυχής του φώλιαζε η πίκρα για την υποδούλωση της Ελλάδας και η ελπίδα πως οι ηρωικές θυσίες, μένοντας στη μνήμη των επερχομένων γενεών, κάποτε οπωσδήποτε θα θεριέψου τον πόθο των σκλάβων για την ελευθερία για να ξαναζωντανέψουν τα « περασμένα μεγαλεία».

2.Η κατακλείδα του επιγράμματος των Κορινθίων ηρωίδων «ης γαρ αμείνων δουλοσύνας αμιν πότμος ελευθέριος» (ης, δωρικός τύπος αντί ην), χωρίς αμφιβολία καμιά, είναι η φωνή των προγόνων που ακούγεται κατά καιρούς με διάφορες μορφές, άλλοτε σαν σύνθημα επαναστατικό «ελευθερία ή θάνατος!» και άλλοτε ως στιχούργημα εθνεγερτικό όπως είναι ο θούριος του Ρήγα Φεραίου (1757-1798), του οποίου δύο στίχοι βροντοφωνάζουν:

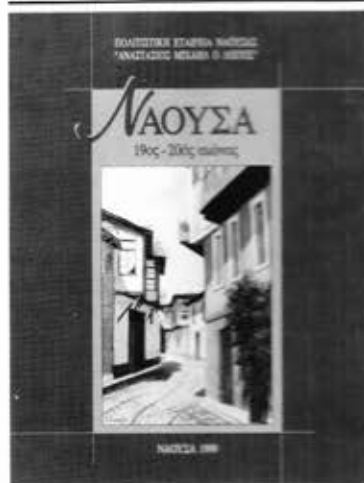
«Καλλιό 'ναι μίας ώρας ελεύθερη ζωή παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!».

*...βιβλία που δεν πρέπει να λείπουν από
την βιβλιοθήκη σας*

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ
ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ
ΤΗΣ ΤΟ 1822
(ΚΑΤΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Δ. ΠΛΑΤΑΡΙΔΟΥ)

Σελ. 270, τιμή 20€

ΝΑΟΥΣΑ, 19ος-20ος αι.

Συλλογικό έργο που παρουσιάζει πτυχές της ιστορίας της
πόλης μετά την καταστροφή της το 1822 και μέχρι τον Β'
Παγκόσμιο πόλεμο

Σελ. 414, τιμή 25 € (χαρτόδ.) & 30 € (πανόδ.)

ΚΩΣΤΑ ΛΑΠΑΒΙΤΣΑ (ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ)
ΙΣΧΝΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ
Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Το βιβλίο αποτελεί συλλογή επιστημονικών μελετών που αφορούν
στην ανάπτυξη του καπιταλισμού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.
Επίκεντρο του ενδιαφέροντος είναι η περιοχή της Μακεδονίας και
κυρίως η πόλη της Νάουσας που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην καπι-
ταλιστική ανάπτυξη.

Σελ. 260, τιμή 20 €

ΔΙΑΘΕΣΗ: Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας Δημοτική βιβλιοθήκη τηλ. 23320 24102
Αλέξανδρος Οικονόμου τηλ. 23320 29380
Αποστέλλονται και με αντικαταβολή

